

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiæ Societatis Iesv Pars ...

Clavdivs. Res extra Europam gestas, & alia quædam / suppleuit Petrus
Possinus Ex Eadem Societate ; Francisco Sacchino

Orlandini, Nicola

Romæ, MDCLXI

Liber Octauus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98261](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98261)

HISTORIAE SOCIETATIS IESV PARTIS QVINTAE TOMVS PRIOR

A.C. 1588.

Liber Octauus.

Soc. 49.

1
Sixti diplo-
ma de spur-
rijs &c.

2
Difficultas
in eo Socie-
tatis a Pon-
tificis suble-
uata.

3
Alterum di-
ploma Sixti
& ex eo ma-
domicilia de-
signata quo-
rum Praesi-
des nouitios
admitterent

4
Hæ difficul-
tates postea
sublatae sunt
a Gregorio
XIV.

5
Mandata Vi-
sitoribus
data.

NNO 1588. propter noua duo Pontificis Sixti Di-
plomata Societati nonnihil discedendum fuit ab ex-
tatione, quâ suis ex legibus in admittendis Tyro-
nibus vitur. Priore diplomate Pontifex tum Spiritus
ab Religionum arcebat ingressu, tum ceteros, qui
cooptandi essent, verabat recipi nisi in Generali, seu
Prouinciali conuentu. Ac primo quidem in capite
quia nihil priuatim Societati detrahebatur, simplici-
ter obtemperatum est: posteriore magna creabatur dif-
ficultas, quod Societas conuentus sane quam infrequen-
tes habeat; vtrique Generales nullos statos: Prouinciales autem non nisi tercio
quoque anno, quod in tempus si petitores differrentur, planum erat, & ijs
& Societati perniciosum, & intolerandum fore. Eam difficultatem cum
Pontifex cognouisset, benigne concessit, vt præter tres menses ante Con-
gregationem Prouincialem, reliquo tempore cuique Prouincialium adhibitis
in Consilium ordinarijs Consiliarijs suis, atque examinatore, nisi forte ipse
Consiliarium esset è numero, Tyrones adlegendi potestas esset; ita-
tamen, vt si quis dissentiret, sententia eius, & causa ad Congregatio-
nem Prouincialem suo tempore referretur. Sed non diu hic vltus obti-
nuit. Nam post paulo alterum Pontifex in declarationem prioris diplom-
consecit, in quo, & reuocauit, quod Societati priuatim tradiderat, &
constituit, vt vbi fieri non possent, aut non essent in more conuentus,
trium, aut saltem duorum domiciliorum ad recipiendos Tyrones conue-
nirent Præsides. Huius Constitutionis causa Societatis Præpositus decre-
uit, vt tria quaque in Prouincia designarentur domicilia, quorum Præ-
sides ad eam deliberationem conuenirent, vna cum Prouinciali; & ho-
rum suffragijs res pro maiori numero sententiarum statueretur. Adesse
ramen etiam Consiliarios Prouincialis voluit, non quidem cum suffragij
iure, sed maioris notitiæ causa. Hæc admittendi Nouitios forma serua-
ta est ferme triennium, quoad Gregorius Pontifex XIV. in suum ius pri-
stinum Societatem restituit. Nam quamquam non sine multorum con-
silio, magnaue cura Nouitiorum in ea delectus habetur, tamen po-
restas omnis penes Generalem est, ab eoque Prouincialibus, quo cui-
que modo maxime conueniens iudicet, impertitur: ita vt in multos ne-
cessario spargenda non sit. Multas in Prouincias missi destinatiue de mo-
re Visitatores, ante omnia monici, vt in suæ quemque vocationis, &
institutorum Ordinis cognitionem intimam conarentur adducere: Tollendis
nationum studijs, fouendæ mutæ consensioni, & charitati perfectæ, ac
mem-

membris cum suo capite coniungendis insisterent. Ipsos etiam domiciliorum Rectores diligenter instituerent, ut cum perfecta sui victoria, Orationis, & familiaritati cum Deo dediti, præcipuam curam in spirituali profectu sibi parentum collocarent; adeoque paternam præ se caritatem ferrent, ut cum omni fiducia ab ijs consilia, & adiumenta inferiores peterent, existimantes se velut aliud esse, aliud vitia sua; & ad superiorem confugientes, ut una cum illo ad tollenda ea conspirarent. Denique quæ in pastorali superioris anni Epistola adnotata sunt capita, præcipue curanda Visitatoribus proposita.

Romanam Prouinciam Ioannes Baptista Carminata; Mediolanensem, rediens è Gallia Laurentius Magius recognouit; alij alias, ut suo loco dicitur.

Multum interim Generali Præposito negotij fuit, ut laborantibus Prouincijs Translyuanie, Belgio, & Hispanie opem ferret; & ipsa in Vrbe principio anni procella non leuis exorta est. Nam Diabolus, qui optima quæque acerbissime odit, & insectatur; vti summum Euangelicæ Paupertatis decus olim in Sancti Francisci nascente Ordine inuidit, multisque oppugnauit machinis, ita speciem obedientiæ pulcherrimam, quæ hic maxime Ordo gloriatur, iam pridem inuidebat ei, deformareque, ac rapere conabatur; hoc demum anno apertum bellum, indixit, satellitem nactus idoneum Iulianum Vincentium, ex Aquitania Prouincia, hominem, ut apparuit, mentis haud plane constantis. Is cum in Collegio Burdigalensi degeret, vti supra commemorauimus, Protasij è Franciscano Ordine viri boni, nobilitque Prædicatoris dicta pro concione, & librum, quem de Christiana Doctrina idem ediderat, notare coepit, librumque ipsum cum censura, & multa in concionibus animaduersa, Romam misit. Quæ vti æquum erat, pro Sancti eius Tribunalis veneratione, quanquam nihil habere solidi videbantur, tradita Quæstoribus sunt. Iuliano interim volenti, cum domi seditiosus esset, dictaque in Prouincialem, & alios diceret, partim in poenam, partim, experiundæ curationis gratia, Compostellana peregrinatio iniuncta. Inde aliquandiu in Hispania hæsit; tum repente Romam accurrit, ab aliquo, ut suspicio fuit, perturbatorum instinctus. Romam vbi venit per ocium ad Sancti Andree colligendo animo, instaurandoque concessum, dum Constitutiones, deque Obedientia Epistolam Beati Patris peruoluit, vnde salubres debuit haurire succos, inde vitio prauæ mentis, venena traxit. Multas excerptit sententias, additaque maligna interpretatione, tradit Sixto Pontifici, tanquam ijs non modo falsa, verum & hæretica dogmata sancirentur. Summa hæc erat, Ex obedientia cæca, quæ iubentur Inferiores Superiorum mandatis simpliciter, ac sine inquisitione tanquam voci Domini, ipsummet in imperante Christum considerantes, obtemperare, sultam per calumniam volebat effici, obtemperandum esse, etiam si errores, & crimina imponerentur; aut certe Societatis Præsidibus autoritatem tribui, quæ in Summo tantum Pontifice est, ut quicquid ij decernant, præcipiantque, errare non possint. Hæc arx, hic erat cardo calumniarum, quas misellus nec quantum sibi videbatur, doctrina pollens, & cerebro multum laborans, multis ineptiarum voluminibus explicauit, detulit Pontifici, late per alios dissipauit. Neque ea contentus impudentia, facinus nouum, planeque indignum adiecit. Cum Procuratores Hispanicarum Prouinciarum etiamnum Romæ adessent, siue captans bonorum virorum simplicitatem, siue tentans fidelitatem, cum Ludouico Santandero Castellæ Procuratore exoptulare grauitate coepit de Moderatorum feuro nimis impetio, imprudentiaque, & alijs id genus. Quæ Santanderus audiens, cum esset antiquæ viri probitatis, institit placide, ac pie partim edocere, part-

6
Turbæ Iuliani Vincentij contra obedientiam.

7
Iulianus Protasium Franciscanum temere accusat.

8
Inquietus, & seditiosus Burdegala Compostellam mittitur Inde Romam venit.

Er. propositiones ex Epistola Signati de Obed. excerptas ad Pontificem defert.

9
Vincentij de
testabilis
traus.

partim consolari hominem, & hortari, vt potestati se Præpositorum
permitteret, eos loco duceret Dei, eamque obedientiæ viam tantissi-
mam existimaret, & alia, quæ Sancti Patres de bonis Obedientiæ tra-
dunt. Ab eo Colloquio recedit Iulianus specie multo melior, re longe
deterior. Exarat in scheda quædam capita, prout ipsi libuit: illud in-
ter cætera, vt ipsemet postea professus est: In rebus fidei Præpositum
Generalem Societatis errare non posse. Deinde ad Santanderum regres-
sus, Neminem ait se reperisse, qui ita se consolatus sit, qui tam
apte ad suum sensum, suumque morbum locutus sit: velle se eas vo-
ces tanquam monitorem, & Santanderi erga se benevolentiam monimen-
tum conseruare. Proinde ne grauaretur suâ illis manu nomen summa
adscribere. Vir innocens alios de se metiri solitus Santanderus,
qui ingenium hominis illius minus norat, sperans eam rem aliquid
habituram vtilitatis ad cari Sodalis consolationem, pagellam, que offe-
rebatur ne lectæ quidem suum nomen adiecit. Quod cum mox can-
quam rei salutatis initium Claudio Generali narraret, is vehementer in-
miam eius simplicitatem adusauit. Et quia persimile Colloquium ha-
buerat Iulianus cum Alfonso Deza Toletanæ Prouinciæ Procuratore, pro-
tinus admoneri eum iussit Claudius, ne si idem Chirographum, au-
quicquam simile Iulianus item ex ipso postularer, vilo modo sibi im-
poni sineret. Ac mire opportuna admonitio fuit. Cum eadem præ-
tione adfuit subinde captator, orans, atque obsecrans, vt ad maio-
rem autoritatem, virique memoriam Chirographo, & nomine suo pa-
gellam, in quam monita eius retulerat, consignaret. Quem Deza,
vti æquum erat, cognitum plane reiecit. At Santandero averti ca-
lumniam non potuit. Cum Iulianus illum manu eius consignatum libel-
lum Quæstoribus tradidisset, innocens Dei seruus in custodiam duci-
tur. Cæterum quæ in Epistola B. Patris, & Constitutionibus notata,
Pontifex acceperat, cum cognoscenda Quæstoribus tradidisset, hi cen-
suram satis acrem edidere. Nimirum operstrinxit insuetos quorundam
oculos splendor tam mira lucis. Fecit etiam causam suspiciolam,
quod idem criminabantur Perturbatorum ex Hispania missi libelli. Itaque
de Præpositi Generalis mandato Robertus Bellarminus triplicem
disputationem confecit, manifestis rationibus, sacræque scripturæ, &
Sanctorum Patrum testimonijs solide communitam. Quarum prima obte-
debat Obedientiam cæcæ summam in laude poni debere. In altera
nominatim respondebat calumnijs in Epistolam B. Patris de Obedientiâ
à Iuliano coniectis. Postrema demonstrabat nullo modo tribui à So-
cietate Generali Præposito, alijsue eius Rectoribus certam, & mu-
quam aberrantem præcipiendi, statuendique autoritatem. Communes
& euidentis in his omnibus erat argumentum, quod si vitia, que
obiectabantur, Societatis Institutum contineret, & Concilium Tridenti-
num, & Summi Pontifices dum illud comprobarunt, & laudauerunt,
procul dubio errassent, quod nefas est dictu. Deinde cum obedien-
tia cæca, & simplex non vnus Societatis propria sit, sed disciplina
omnibus religiosis, atque adeo toti Ecclesiæ Sanctæ communis, et
demque commendetur, ac præcipiatur ab grauissimis omnium atatum
Doctoribus (quæ Bellarminus allatis exemplis apertissime demonstrat)
Profecto si vitiosa esset, Ecclesiæ in errore, ac vitio versaretur, quod
item est impium cogitare. Sed quoniam pulcherrima hæc virtus non
modo accurata defensione, sed etiam summa commendatione digna
est, licebit nobis quoque in ea non nihil immorari. Nihil enim cæ-
cæ Obedientiæ intelligimus nomine, nisi parendi alacritatem perte-
ctam, simplicem, nequiquam scrutantem quid, à quo, & quomob-
rem imperetur, imperio solo contentam, nisi id appareat legi Dei
mani-

10
Eam Alfon-
sus Deza op-
portunè mo-
nitus vitat.

11
Sed illa cir-
cumuentus
Ludouicus
Santanderus
coniecit in
carcerem.

12
Acris censu-
ra in Episto-
lam Obedien-
tiæ.

13
Bellarmini
disputatio
triplex in
defensionem
Obedientiæ.

14
Quid sit
Obedientia
cæca.

manifeste contrarium. Quæ exceptio etiam si taceretur, intelligenda ubique esset: & tamen à B. Patre tum in Constitutionibus, tum in Epistola, sæpius disertis verbis exprimitur: ut mirum videri posset nullam cuiquam in hac re hesitanti occasionem fuisse. Porro obedientia eiusmodi cæca est illa, quam scite Ioannes Climacus simul oculatam appellat, cum Dominus, inquit, illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas Magistri virtutes, idemque eos excæcat, ne defectus videant. Hæc ut idem loquitur, est inexaminatus, & indiscussus motus, spontanea mors: vita curiositate carens, securum periculum, discretionis depositio inter diuitias discretionis. Huius causa S. Basilius ait, imprudentem, insipientem, ac stultum apud semetipsum debere esse eum, qui obedit: quod faciebat, ut de se ipso narrat, B. Dorotheus, qui nisi Præpositi autoritas accederet, quicquid suum esset, malum, ac perniciosum, à Dæmonibus, ab affectu ægroto, à statu turbato esse existimabat. Hæc est, quam Pynusius Abbas accedenti ad Religionem Nouitio ita descripsit, stultum te secundum Apostoli sententiam facias in hoc Mundo, ut sis sapiens, nihil scilicet discernens, nihil dijudicans ex his, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate, ac fide obedientiam semper exhibeas: illud tantummodo sanctum, illud utile, illud sapiens esse iudicans, quicquid tibi, vel lex Dei, vel senioris examen indixerit. Per hanc (ut Cassianus ait) Monachi illi à magno Antonio, Macario, & alijs Sanctissimis eruditi Magistris, sic vniuersa quæcumque fuissent à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo cælitus edita essent, siue vlla discussione complere festinabant, ut ne impossibilitatem quidem præcepti pro Senioris sui reuerentia metirentur. Quod & S. Benedictus suis faciendum præcepit. Quia ut S. Thomas interpretatus est, An aliquid sit possibile, subditus non debet suo iudicio definire, sed in vnoquoque superioris iudicio stare. Per hanc S. Hieronymus monebat Rusticum, ut crederet salutare quicquid Præpositus Monasterij præciperet, nec de maiorum sententia iudicaret. Hanc S. Augustinus, ut refert S. Bonauentura, simplicem sine discussione; B. Dorotheus, Bernardus, & alij indiscrètam appellant. Quod non licet subditis discernere, sed statim simpliciter obedire. Hæc est, inquit Bernardus, Obedientia, indiscrèta, simplex, sincera, prudenter imprudens, & sapienter insipiens. Hic est summus ille apud S. Bonauenturam gradus, Cum obedimus, inquit, homini indiscrèto, & dyscolo, & despecto, in persona Dei, Vnde Petrus: Serui obedite Dominis non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. Hanc obedientiam describens Basilius vult obedientes similes esse ouibus, quæ viam ingrediuntur, quamcumque Pastor demonstrat, nihil curiosius perferutantes: vult similes esse instrumento fabrilis, quod ad quoscumque vsus velit Faber, obsequitur. Eosdem S. Franciscus cadaveri comparat. Humbertus quintus Prædicatorum Generalis Magister, vir, & sapientia, & virtute præstans auro ductilibi, ac flexili virgæ. Et addit ad suos scribens: Sitis ut rotæ volubiles, quæ secundum impetum spiritus mouebantur, Sitis ut iumentum apud Deum, cuius dorso indifferenter quælibet imponuntur. Quæ cum ita sint, quid potest esse certius, quam quod tanto consensu tot, tantaque Ecclesiæ Sanctæ lumina, & præceptis tradiderunt, & vsu? Si sua quisque in arte dignus est fide; en hic fuit sensus omnium, qui religiosas condidere familias, vel in ea disciplina præstantissimi iudicati sunt. Si Doctorum Ecclesiæ valet autoritas, hæc, ut alios taceam, Basilius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Deinde S. Thomæ Aquinatis, & S. Bonauenturæ docent oracula. Est tamen etiamnum aliquid certius, nempe ipsa Christi Domini clara, & Sacrosancta

Ea Patrum
authoritati-
bus compro-
batur.
S. Ioannis
Climaci Sca-
la gr. 4.

Cals. l. 4. c. 41

S. Benedicti.
S. Thomæ
Aquinatis.
S. Hierony-
mi.
S. Augustini
S. Bonauenturæ.
S. Dorothei.
S. Bernardi.

De grad.
virt.

S. Basilius.

S. Francisci.
Humberti.

15
Quam extra
omnem re-
prehensionis
aleam sit Do-
ctrina de
obedientia
cæca.

sancta vox; Qui vos audit me audit; Qui vos spernit, me spernit. Nam quis obsecro neget perfectam, ac simplicem Obedientiam Christo Domino, ac Deo deberi? At is ita iuber audiri Vicarios suos, tanquam se ipsum. Nam ea verba etiam de Religiosorum Præpositis Basilius, Benedictus, Bernardus, Bonauentura, Vincentius Perrenius præter ceteros intelligunt.

Hæc in specimèn delibassè sufficiat ex multò longiori dissertatione Bellarmini. Neque enim sine stomacho nunc hoc loco legeremus quæ ille tunc vtiliter, immo necessariò, vberius pertractauit; occurrens singillatim singulis argumentis à Iuliano Vincentio apud sacros Quæsitores allegatis aduersus Catholicam, & Religiosam de Obedientia Doctrinam. Quæ argumenta etsi erant futilissima; tamen quòd Sacerdote in speciem sui compote, ritè ac legitimis adhibitis iuris formulis ad sacrum Tribunal deferrentur, qui ei præsidebant Patres Purpurati, ac Prælati reliqui ad fidem suam pertinere arbitrabantur ea expendere, ac sine præiudicio considerare. Quare illi, & interdum ipse Pontifex, ea Generali Societatis proponebant, & quid contra opponeret sciscitabantur. Sed nihil magis valuit ad istorum sophismatum vulgo traducendam vanitatem, quam capitis vnde prodierant manifestò deniquè insania comperta. Versabatur ille domi nostra, potestati Præpositorum priuilegio exemptus, velut Timon quidam Misanthròpus, tristissimus, & suspiciosissimus virorum; & quotidianis ad sacros Quæsitores libellis alios aliosque domesticorum, deferebat grauissimè indignans si non statim, vt in Santandero factum, erat gausus, in publicum carcerem traherentur quos ipse accusasset. Tædè capit post aliquam experientiam grauissimos illos viros querelarum leuis hominis, atque vt multis ex signis apparebat, diris intemperij inæctati. Ergo ægrius admittere, frigidius audire importunè de moribus ventitantem; ac cum iam non privatos quospiam è numero domesticorum, sed capita ipsa, proceresque ac Summos Præpositorum criminaretur, vultu ipso, ac nutu aspernari. Quæ ille, vt erat supra modum irritabilis, ac præceps, nec ferre, nec dissimulare valens, primùm quidem partes inuadebat Iudicum, condemnans quos detulisset; ac Paulum Hoffæum, exempli causa, Assistentem Germaniæ, quem frustra denunciasset, excommunicatum palam pronuncians: in quo erat tam vacors, vt mensam domi communem adire recusaret, si sedentem ad eam Hoffæum esset conspicatus, quod excommunicato conuisci se nolle diceret; id enim sacris Canonibus vetari. Ac pari furore cœtum domesticorum quotidie certâ horâ celebrari solitum iussu Generalis, Deo propitiando in tot hisce Societatis periculis extraordinariâ recitatione certarum litaniarum, ipse vnus refugeret, causatus eas preces contra se inditas. Paulò post hæc palam obtrectare Cardinalibus caput quos rabiosis suis criminationibus minus credulos minusque morigeros experiretur. Hi cum amentes eius voces ipsos culpantis & conniuentis in grauissimis delictis, ac in sui muneris functione ignauæ negligentis temerè damnare ausi, satis ex multorum, qui audierant, testimonijs cognoscent, corripere hominem iusserunt, & in Sacre Inquisitionis carcerem compingi. Hic ille interrogatus à legitimis eius loci Ministris, adèd præterita non emendauit, vt perniciosius rueret, Sanctissimum ipsum Dominum Sixtum V. Pontificem maximum, & Christi Vicarium calumniari atrociter non verens, & impudentissimè reprehendere. Luisset poenas tantæ temeritati debitas præceps homuncio, amentis miseratio seueritati obstitisset. Satis visum supplicij, detinere Insanum perpetuis vinculis, interimque allidentem parietibus caput, ne suæ ipse vitæ vim afferret, prohibere; quoad paucis post mensibus, anno

16
Iuliani Vincentij prolapso per gradus.

17
Iulianus conicitur in carcerem.

18
Et ibi moritur.

Soc. 49.

anno sequenti, ærumnosæ custodiæ finem infelix ibidem moriens inuenit. At Santanderus insidijs Vincentij tractus in carcerem, paucorum ibi spatio mensium aliquoties interrogatus, ita satisfacit, eaque innocentia suæ, ac rectæ mentis dictis factisque specimina edidit, vt ijs diligenter obseruatis, qui sacro causarum Fidei Tribunali præfunt, maturè remittendum donum, etiam ante plenam, iuxta receptas eius fori formulas, absolutio-nem causæ, censuerint; non sine adiuncto testimonio elogioque præclaro sanæ Doctrinæ, ac probitatis viri. Longè is aberat à sententia eorum, qui res nouas moliebantur in Hispaniâ. Quare audita illic eius compre-hensio spem illis addiderat, & alacritatem capta vrgendi, quæ vtraque nunciata postea eius in integrum restitutione honestissimâ, Vincentijque Sycophantæ miserando exitu, non parum refrixerunt. Obseruare hic iuuat Dei è tentatione profectum elicientis beneficam in Societatem pro-uidentiam. Obedientiam, primarium & solidissimum disciplinæ omnis nostræ fundamentum succutere hostis Bonorum malus Dæmon hoc exci-tato domestico calumniatore tentarat. Contra autem accidit, diuino vti-tique beneficio, vt successu ipso, ac catastrophe infelicis illius, saluberri-mo cunctis exemplo sanciretur obedientia in Societate vtilitas atque ne-cessitas. quippe cuius defectum manifeste apparuit, Miserrimo illi per-niciosissimum fuisse. Si enim illè cum insanire Burdigalæ cepit, Pro-tasio Prouinciali Ordinis Minorum Viro reuerendo, probatæ religionis sanæ-que Doctrinæ, temerè, vt retulimus, accusando, in Moderatorum dome-sticorum errorem illi suum benignè monstrantium, potestate fuisset; ac non contra, iudicium suum fallum, ac temerarium sapientibus ipsorum, monitis præferens, vim sauiam in ipsos conuertisset, Prouincialem quo-que suum Lohierium in crimen calumniosissimè vocans; haud quaquam, in tantam vafarianam deuenisset, vt Sanctum Ignatium autorem Epistolæ de Obedientiâ, damnare hæreseos auderet; indeque gradu facto venera-biles Ecclesiæ Doctores Sacri Tribunalis Iudices, ac Senatus Apostolici Purpuratos, postremò quòd mentione ipsa execrandum est, Christi Vi-carium fanaticis maledictis incesseret. Illius olim à Diabolo seducti pseu-domonachi dementia imitatus, de quo S. Dorotheus testis oculatus me-morat. Primum eum cunctos, qui superiores ipsi in congregatione videbantur superbè contempnisse, præter vnum inter ipsos eminentem, Zozimam. Deinde hunc quoque alpernatum, cunctosque pariter, præ-ter vnum Sanctum Macarium; paulò post Macarium quoque reijcere ca-pisse, solos aliquo se in pretio habere iactantem Magnum Basilium, & Gregorium Theologum; quos denique ipsos nauseauit, Petro ac Paulo principibus Apostolis vnus se credere professus. Neque hic miser constitit; nam & horum pertæsus soli Sanctissimæ Trinitati se se acquiescere mentem-que, ac iudicium proprium subijcere iactabat. Donec ad extremum expe-dito in horrendum blasphemix barathrum saltu, Deo quoque ipsi optimo maximo obtrectare sceleratissimè cepit.

Inter vrbanas hæc molestias, in ædem Recinetensis Collegij, quæ Sancto Martyri Vito sacra est, quædam Diui eius reliquæ, & alio-rum Sanctorum, magnis honoribus, festaque Ciuitatis, & omnium, Ordinum gratulatione illatae sunt. Sancti Viti sacra Lipsana spectata vir-tutis, primæque Neapoli Nobilitatis femina Lucretia Caracciola dona-uit. Eadem pompa in Collegij Maceratenis templum ab templo prin-cipe dono Antistitis Galeatij Moroni ex inçlyto S. Vrsulæ comitatu trans-latum est caput. Hoc anno duo in Sicilia recepta Collegia, Minæi, & Calatanefettæ, de quibus insequenti anno dicetur. Vercellense ab templo, & domo Sancti Petri, quæ minus erant culturæ Ciuitatis ido-nea, ad templum Sanctissimæ Trinitatis, ac domos adiunctas migra-uit: quæ Pontifex Sixtus attribuit, Ciuitate ipsa curante, studio ma-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

A A A

xime

19
Santanderus libera-tur honori-ficè.

20
Exempli Vincentiani vtilitas ad meritum, obedientia intelligendum.

21
a S. Dorothei Doctr. & de Humilitate.

21
Reliquiæ do-natæ Colle-gio Recine-tensi. Et Macera-teni.

22
Minæense, & Calatane fetense Col-legia rece-ptra.

23
Vercellense Collegium, mutat situm.

xime Felicis Bertodani Abbatis, & Philiberti Burontij Præpositi Sani-
cæ Eusebii Vercellensis. Duo ibi nunc primum auditoria discentium
instituta.

24
Missio
Cretensis
initium.

Inchoata est Missio Cretensis; Petrus Carrara Patavinus, qui ab
arcanis Venetorum Legato, tum Cardinali Comensi fuerat, vir pro-
bens, ac pius, Rethimi (quod & Milopotamum est) creatus Episcopus,
reperit totam Insulam animorum auxilijs plurimum indigentem. Cuius
in leuamentum, cum Romam venisset, magnis precibus institit à Pon-
tificæ, ut duo Societatis Collegia in ea condi vellet. Probanit Con-
siliarius Pontifex: sed cum res in promptu non forent iustis sustentandis
colonijs, quatuor impetravit dumtaxat Socios, qui temporariam statu-
nem haberent. His præfectus est Franciscus Massarellus: quibus subin-
de accessit Philippus Truifanus, quem Io: Baptista de Monte, Venetorum
militiæ Præfectus, Cretenses Arces, & præsidia inspecturus, via contem-
& Confessarium impetrarat. Optime cesserunt initia. Non cessatum
ab consuetis per Italiam excursionibus, euentu vti semper egregio. In-
de & laborum finem Philippus Caponagus felicem adeptus. Postquam

25
Mors Philip-
pi Caponag-
gi.

Centurionis Episcopi accitu Saonæ operam admirabili cum fructu nau-
rat, Nouariensi Diocesi alterum iam mensem desudantem in ipso sug-
gestu febris aggreditur. Refertur Aronam, inque magna sanctitatis opi-
nionem, in qua à prima adolescentia in Societate persevererat, decedit.
Foemina id piæ, cui Philippus à Confessionibus erat, demonstratum
diuinitus ferunt. Dum preces pro illo ardentem facit, videre sibi vix
est eximia proceritatis arborem, ramos late fundentem, quos vberis-
mi fructus, floresque pulcherrimi vestiebant: sed trunco mox arescen-
te, & morientibus ramis; inde miri candoris egressa columba celeri

26
Et Marij Fa-
briij.

volatu subit in Cœlum. Ex medio quoque laborum cursu raptus est
Senis Marius Fabritius Verbi Diuini acerrimus præco, & maxime saluta-
ris; cui testimonium religiosa vitæ, ac bonæ faciendæ satis luculen-
tum, & amplum esse potest cura, ac desiderium, fide prope maiora,
quibus Ciuitas, & de agro laborauit, & profecuta est mortuum. Ni-

27
Et Andrea
Spinula Re-
ctoris Nea-
politani.

hilo minorem Neapolitanis Iuictum reliquit Andreas Spinula. Inuenerat
ibi Collegium, multosque prostrauerat vis mali contactu serpens. Inde
dum suis Andreas omni officij genere præsto est, morbum contraxit:
eoque patientissimè tolerato, quod magni animi, Christianæque fortitu-
dinis exemplum ediderat septimo ante anno, ab Clericatu Camera Apo-
stolicæ ad Societatem accessu, idem præbuit discessu è vita, quam
libens pro suis fratribus posuit. Et fuerat vita omnis plena religiosi exem-
pli, quam ex hoc vno æstimare profectu licet. Cum delicata extra-
modum corporis insueuisset curæ (vt fufius in loco est dictum) tamen
ita se se vicit, vt in supremo morbo, cum præ imbecillitate stomachi è
contusis carnibus iuscula præberentur Medicorum iussu, id contenderit stu-
dio paupertatis, & euicerit, primo, vt ex communi opsonio illa fierent,
deinde vt non ex integris, & intactis partibus, sed ex reliquijs menia-
rum, cum diceret eas reliquias fore satis. Quod ego ab Andrea
Eudæmonioanne noti ingenij scriptore, qui ægroto Spinula aliquan-
diu ministravit, acceptum grauitè affirmit, prodendum cenitui.
Demortuo successit Rector Alfonsus Agazarius Senis accitus, cum res
principes familias in ea Ciuitate, vixdum ex veteribus, grauitè-
que inimicitijs magna omnium lætitia inter se reconciliaisset. Digni-
quoque memoria sunt Petrus Angelus Consul Perusinus, & Colmus

28
Et Petri An-
geli Consu-
lis, & Cosmi
Stella.

Stella Brixienfis; hic Mediolani dum Theologiam interpretatur, ille
Parmæ dum inter cetera Aulæ Confessiones audit, vita omnium virtu-
rum insignibus clara perfuncti. Multum debebat Petro Angelo Parma,
Nobilitasque inprimis, & Principis domus, quam longo tempore ad pie-
tatem

Soc. 49. 39
 tatem, operâ sane, & populo, & Principibus accepta, & salutari instituerat. Professus est Euerardo Generali ipsemet, valde sibi vtilem expertum eam cogitationem, quod semper ita Societatis obibat munera, ac si totam Societatem ipse fundasset. Eo studio orabat eo laborabat, eo corpus suum tractabat, eo denique cum proximis versabatur, & causas animarum curabat, hunc Socijs ingenerare sensum studebat, atque inde potissimum fecisse Deum existimabat, vt sibi ferme omnia, recte, atque è sententia euenirent. Ibidem etiam aliquandiu Collegio ipse præsuit. Porro arcanum, vt eadem epistola loquitur, quo utebatur ad animos Principum sibi deuinciendos hisce continebatur capitibus, Primum, inquit, non venari apud eos existimationem meam, sed eorum dumtaxat salutem. Deinde nihil vnquam, nec mihi, nec alijs petere. Tertio loco, limen eorum haud ingredi, nisi cum ipsorum intersit. Quarto eniti, vt autoritatem eorum, & simul meam conferuem. Quintum libertas, & veritas in ore: vt si me talem probent, talem accipiant, non aliter.

Cracouia in Polonia Philippus Vidmanstadius in Domo sanctæ Barbaræ, cui præerat, cursum mortalitatis peregit. Prouincialis Ioannes Paulus Campanus nunquam de eo, nisi cum magnæ virtutis elogio meminit, & mortuum nunciens, Patrem Vidmanstadium, inquit, iam liberauit Dominus Iesus; ad se, vt Angelo aliquo, sicut erat, illo accepto. Et alio loco, abiit bonus ille, ac Pius Pater Philippus Vidmanstadius, qui febri acuta correptus Cracouia in Domo S. Barbaræ nocte insequente diem S. Antonij placidissime, obiit, relicto apud omnes magno sui desiderio. De eodem cum Vilmæ Cancellarium Academiæ ageret, Religiosissimus inquit, ab omnibus habetur, ac re vera talis est, omnes ædificat, laborat pro tribus; & tamen ita est in quodam nihilo sui defixus, vt nec audeat Rectorem adire, & inter fratres se peripsa existimet, neque putet se dignum nomine consiliarij Prouincialis, à quo liberari se postulat: neque titulo Cancellarij, quin etiam talem haberi se credit, qualem se ipse iudicat. Quod ad obedientiam attinet, nemo illo exactior, etiam post duodecim annorum Rectorem. Itaque in minimis etiam rebus exemplo obedientiæ cunctis præluet. Interdico illi meditationes animum deprimentes, ne modum excedat, latusque propono, quas ipse quidem obedienter accipit: sed & in his intuenit suum nihilum. Hæc, & alia multa sæpe Campanus de præstanti eius viri iam matura virtute, plane consentanea testimonijs, quæ alij tribuere adolescenti. Namque anno 1559. hæc inter præclara alia de eo Patres Austriaci prædicarunt, puritate, & studio propemodum Angelus, nobili est & indole, & ingenio præditus. Idoneus admodum ad præclara quaque studia nobis semper est visus, ac præcoci ingenij, & qui nostris semper hic instar virtutis, ac exemplar fuerit, vt nunquam satis iuuenis probitatem pro dignitate nos posse exprimere videamur. Erat Germanus ex Sueuia ex oppido Nelligenfi: inde à puero studijs deditus pietatis. Verum sub annum ætatis duodecimum tumultuante Germania ob religionis res; calumnijs, & sermonibus impiorum aduersus sancta gliscentibus, cœpit abhorrere sacrorum virorum, consuetudinem, quam ante exoptauerat, iamque abiecto religiosæ vitæ consilio ad militarem verterat curam. Cæterum anno 1552. cum Viennam venisset, nec multo post in disciplinam Societatis traditus esset, cœpit admirari vitæ innocentiam Patrum, in quibus; vt ipsemet retulit, tanta simul eruditio, tantus animi candor, tanta libertas Spiritus, & pietas elucebat, vt totam Viennam in admirationem raperent: atque ipse quidem nequaquam vulgares homines, sed Apostolos Dei videre sibi videretur. Inde igitur pristinis sensim igniculis reuiuiscens, mutari animo cœpit, reueneri Sacerdotes, Sacramenta frequens obire, ad Societatem sic affici, vt vnicum solatium, vnicum haberet gaudium in Collegio obuersari. Quin nec stude-

29
 Petri Ange-
 li ratio agen-
 di in Aula.

30
 Philippi Vid-
 manstadij
 mors, & vir-
 tutes.

31
 Philippi
 Adolefcenti-
 a.

32
Ingressus in
Societatem,
& vita in ea.

33
Socij ex Col-
legijs Polo-
nicis pestilen-
tia dispersi.

34
Stella noua
in Polonia
conspicua.

re, nec cibum sumere, nec fere agitare quicquam lubebat. Adeo mens, cu-
ra, & cogitatio continenter habitabat in Societate, ad cuius se vitam, ac
mores penitus componebat. Si quando calamitas aliqua, belli metus, pe-
stilentia, tempestas, & tonitrua ingruerent, reputabat apud se felicitatem
Patrum, qui nec mortem, nec quicquam quod mortalibus aduersi accide-
re potest, metuerent. Quicquid vel in concionibus, vel alibi audiebat, ad
miseram, & periculosam vitam suam, seculique conditionem referens; homi-
num è contra, qui ad Religionem, veluti portum tutissimum, se contuli-
sent, tranquillissimam, ac felicissimam vitam admirabatur. Anno tandem
1556, tertio nonas Martij Societate donatus est, cum annum ætatis ageret
decimumseptimum, Expolitus in ea literis latinis, & græcis, & aliorum
egregie disciplinis imbutus, cum Philosophiam Viennæ docuisset, Brans-
bergam translatus est. Hic varia primo munia per quatuor annos, tum
Collegium ipsum duodecim annis strenue, ac prudenter administravit. In-
de ad obedientiæ nutum Viennam, postea Cracouiam abiit, ubi peregrina-
tionem vitæ mortalis bene, atque feliciter clausit. Grauis, ac pestilens in
Septentrione fuit annus. Polonica Collegia fere omnia, paucis qui vrbibus
inferuient domi relictis, in salubriores plagas dispersa: & vbiq; se Re-
ligiosi præbuere incolis salutare, & benignitatem vicissim incolarum sunt ex-
perti: memorabili ante omnes pietate Alberti Zaianskonij Abbatis, qui so-
cios ex Pohnaniensi Collegio sexdecim ad se accitos, multos mentes pe-
rinde habuit, ac si suo in Collegio degerent. Singulare visum est in
Bransbergenfibus diuinæ elementariæ pignus: quod cum vndique lues vrbes
circumiecisset, pagosque depasceret, & ipsa Bransbergæ suburbia, nun-
quam intra moenia penetrauit. Tributum id est pietati Seminariorum,
quæ Orationem Quadragenariam in Orbem toto periculi tempore conti-
nuarunt: adiecta etiam voluntaria supplicatione. Tyrocinijs etiam Craco-
uensis habitum est singulare priuilegium, quod cum nuper in armorum
strepitu militaris licentia obuia quæque vastaret, ferret, ageret, fundus
eius Tyrocinijs, tanquam nota salutis consignatus, ne Angelus percua-
rens eum contingeret, quamuis multa haberet quæ raptorum inuata-
rent cupiditatem, inter vastata, ac direpta circa omnia intactus reli-
ctus est.

Ad componenda ex noui Regis cooptatione dissidia missus à Pon-
tificæ legatus Hippolytus Cardinalis Aldobrandinus, qui dein Clemens
VIII. Pontifex fuit, Poloniam omnem exhilarauit. Quo die Craco-
uiam venit in occursum Regio, totoque inde celebritatis tempore, præter
Lunam recentem clarissima emicuit stella, quam populus vniuersus haud le-
uiter latarum auguratione rerum lætus aspexit. Si quid natura maius inter-
uenit, haud abssimile vero est Pontificatum Cardinalis, ad quem hæc legatio
gradus fuit, & forte etiam Sigismundo incrementum Regni præmon-
stratum fuisse. Claudius Generalis tum muneris, tum hominis causa, at-
que etiam ob caritatem, qua olim Ioannes Aldobrandinus Cardinalis Hip-
polyti frater Ordinem nostrum vnicè dilexit, cum alijs, quacumque ha-
beret iter, tum maxime Prouinciali Campano præcepit, vt quantum in-
stituta paterentur, Legato Societas omni ope, ac studio præsto esset. Ita-
que nulla in re cessatum est: nec solum prompta fuere obsequia, sed
etiam pondus habuere, vt non satisfactum modo Legato sit, sed fortali-
ter etiam nimia visa potentia Societatis: cuius quidem labores ita ipse
deprædicabat, vt vbi ex Italia excessisset, quicquid in Prouincijs, &
vrbibus obuijs fieri ad sustinendam, & alendam pietatem vidisset, ab
Societate diceret proficisci. Agrè tamen visus erat ferre cum ab Vrbe
discederet, quod Possuinum ei comitem, vt flagitabat, Claudius Ge-
neralis negasset. Non celauit tum Claudius, quam parum apud multos
Possuinus gratus esset, quam obesse legationi potius, quam commoda-
re

Soc. 49.

re posset, pro fama iam, & opinione inolita, omnia cum ad Suecum trahere: si quid vero ex usu, quem illarum haberet rerum Possesivus commodi posset percipi, id per literas posse representari. Quod & factum est cumulate, nec tamen Legato penitus satisfactum, quia ipse merere permittitur non est. Ita homines conantur nos rapere in publicas res, ac postea tanquam nos ipsi in eas velimus irrumperere conqueruntur. Porro Rex Sigismundus clariora in dies præbebat pietatis, & optabilis administrationis pignora. Concionatorem sibi Petrum Scargam poposcit, cum diceret educatum se ab Societate, nolle Patres suos mutare. Et sane ad cuiusvis eorum conspectum, non secus quam si germani sibi essent fratres afficiebatur. Scarga, & Bernardus Golinius, qui Regis iam inde ab Suecia audiebat Confessiones, eius ad obsequia, quocumque iret sequebantur: quos etiam atque etiam monuit ab urbe Claudius, ut regia consuetudine, & benignitate, quam parcissimè vterentur. Invidiosa enim esse talia, sermonumque, & criminationum segetem. Multò vero maxime abstinere ab attingendis Regni negotijs: immò etiam omnem eius rei speciem, ac suspensionem, quamvis falsam vitarent. Cum in eo genere, quippe quod in opinione hominum situm est, ita ferme nocent falsa, ut vera. Eisdem frequenter loci sui, & muneris Provincialis admonebat, ut quò conspectiore in statione agitabant, eò sapius cogitarent se spectaculum factos Mundo, & Angelis, & hominibus: vitamque sic instituerent, ut imaginem religiosæ vitæ, propriæque hominum Societatis, ante oculos omnium ponerent: in Aula seculi, Christi secularicos meminissent: eò magis intenti lucris animarum, quò maior præbebatur occasio plures Deo lucrificandi. Et quidem eos, ex quibus recte cultis plurimorum deinde adiumenta penderent. Denique semper se tanquam pereuntium animarum Asylum, totiusque Aula Sacrum condimentum præberent. Ostendit suam Rex non modo caritatem, sed etiam constantiam in defendendo Polociensi Collegio, cui attributum à Stephano Rege Oppidum nomine Elcimannam, Nicolaus Monuidius Dorostaiski Palatinus Polociensis, Calvini perditæ sectator, inuaserat. Misit ad hunc Sigismundus ex Aula virum nobilem, graviterque iussit, tum raptis cedere, tum in posterum ab vexando Collegio abstinere. Volebat Rex etiam Rigenses restituere Patres: verum cum etiamnum cruda res videretur, iussit eos perserverare in Arce, commodiore etiam diversorio attributo. E Iaroslaviensi Collegio Benedictus Herbestus in Voliniam profectus, more suo late salubres labores sparsit. Duxit hominem secum Bernardus Maciejoskius Episcopus, alter Fundatorum Lublinensis Collegij, dum suam Diocesim Luceorensem inuisit. Itaque Luceoria, quæ Volinia provincia caput est, Torcini, Olica, Brestæ, Janouia, alibique confessiones audiendo Catholicorum, Sacerdotes erudiendo, Ruthenicos, & hæreticos ritus confutando, corroborando Orthodoxos, exemplum ubique Sacerdotis impigri, & innocentis ostendendo, dignum opera pretium tulit.

In Transylvania non solum Claudiopoli, Alba, & Varadini, ubi Societas stabiles habebat Sedes, sed longe, lateque per excursiones diuina res prosperè gerebatur. Ad Siculos magno operæ successu Matthias Tomanius excurrit. Marcus Sificiensis in Oram Turcæ subiectam. Giulia, primum est à Varadino Turcarum oppidum. Hinc ad Patres Varadinum, legati venerunt Christianorum ibi residuorum nomine, Sacerdotem Catholicum omnibus precibus postulantes. Cumque responsum accepissent, sine voluntate Turcæ Præfecti suscipiendum iter non videri, paucis diebus cum literis ab eo publicæ fidei redierunt. Tum Marcus, qui domicilio præerat, nec deferenda tanta studia ratus: nec periculum si quod res haberet Sociorum alij cedendum, Giuliam ipse contendit. Catholici velut lapsum è Cælo hominem exceperunt. Ad Bægum (ita Præfectum appellant) deducunt.

35

Cardinalis
Aldobrandini in Poloniam Legati parum bene uolens in Societatem animus.

36

Sigismundi Poloniæ Regis amor in Societatem.

37

Monita Generalis ad nos, qui in aula eius erant.

38

Sigismundus Rex Polociæ se Collegium protegit.

39

Benedicti Herbesti vti les labores.

40

Missiones per Transylvania fructuosas.

41
Christiani
subiecti Tur
cis confirma
ti, & adiuti
Sacramentis

42
Monita Ste
phani Regis
ad Sigismun
dum Fratris
filium Tran
sylvaniæ
Principem.

ducunt. Is comiter pauca percunctatus, tota suâ ditione securum agere, quæque nostræ fidei essent docere iussit. Tum Pater percurrere totum tractum, sacra facere, concionari, baptizare, aliaque ministrare Sacramenta. Magno gaudio afficiebantur, parique admiratione exiguæ illæ Catholicorum reliquiæ, sumebantque animos, & erigebantur aduersus hæreses, ac veluti terra ex longo sitiens, auide quæ dicebantur, auribus & animis hauriebant. Accedebant & Hæretici, orthodoxamque probantes doctrinam, se nunquam talia audisse memorabant. Vbi auditum est de confessione esset, funditus ignorabat (ita paulatim cultorum inopia nostraque socordia vinea Christi syluescit,) tam alacres accurrebant ut Sacerdotem socordia prægrauarent. Illud maxime erat acerbum, quod Ariani, & Calviniani destitutum Pastoribus gregem inuaserant lupi: tantum Franciscani de Obseruantia, quorum nonnulla haud procul extabant cœnobita, per aliquos excursus fecerant, ne penitus religio sancta ijs locis extingueretur. Plerique è populo rectos, uti à maioribus acceperant, ritus tenebant, quos internocere à falsis, ieiuniorum maxime solebant usu. In eo tractu, qui inter Christum, & Marusum amnes interiacet, Ciuitas erat præcipue nomine Machoum, ubi duo erant Parochi, alter Calvinista, alter Arianus (nam Catholicus sexdecim milliarium Hungaricorum spatio nullus inuentus est) qui frequenter inter se de suis falsis dogmatibus in eodem templo decertabant. Quarta pars oppidi erat Catholica. Hi in sperato Patris aduentu exhilarati, serio agitare cœperunt de Societate eo accersenda, & excitanda schola Catholica, cum eo tempore solum docerent Hæretici, à quibus pueri non tam literis, quam veneno impietatis imbuebantur. Nullus erat metus à Turcis, quin potius hortabantur ipsimet Catholicos, ut Sacerdotes sibi religionis suæ curarent: nempe ne sedem sacramentorum causa mutantem Machoi solitudinem facerent. Itaque Marcus non plenus modo fructuum ex ea peregrinatione domum, sed etiam maxime animatus ad eodem sæpius recurrendum, & stationem Societatis Machoi curandam reuertit. Ergo aperiebantur albæ vndique regiones ad messendam iamque idoneus succrescebat è Seminarijs numerus operarum, & lecta in Societatem soboles transfibat (nam nouem hoc anno recepti Tyrone egregij, quorum pars Romam missi); cum latas adeo progressiones Satanas, eiusque Satellites ferre diutius nequiere. Ergo ad perdenda omnia summo impetu, neque eo irrita coniurarunt. Præuiderat hocce motus sapientissimus Stephanus Rex, ideoque præter alia hortamenta, in ipso quod postremum edidit testamento, uti supra narratum est, his Orationem ad Sigismundum verbis conuertit. Ad te redeo Carissime Nepos Princeps Transylvaniæ Sigismunde Battori, tibi que imprimis Collegium Claudiopolitanum & Albense lego, & committo. Quæ Collegia Pater tuus, & ego fundauimus proprijs ex facultatibus nostris sine cuiusquam iniuria. Quæ ita tuearis, ac defendas, quatenus anima tuæ, patriæque cui præses, & illius tibi cara est. Non deerunt puto Ariani, atque in primis Colosuarienses, qui ea euerfa velint. Fauebunt ijs Senatores cui omnes aut Calvinistæ, aut Lutherani, nec deerunt opportunitati iuuenes, aut aulici, pariter hæretici, qui tibi aduantes procaciter in eos inuehentur, animum tuum transfuersum rapiant. Sed si vir es, faciles omnibus simul resistes sola constantia, feruore zeloque pietatis magis magisque pijs hominibus contestata. O vtinam potuissim, vel in hoc solum meâ in te pietati satisfacere, ut si non omnes, saltem paucos tibi intimos Consiliarios & cubicularios Catholicos, & pios dare potuissim: tibi ornamento, mihi securitati fuissent. Sed ea ibi est temporis, & morum peruersitas, ut omnes declinauerint, varijsque hæresibus imbuti, Atheismum plerique spirent. Quo difficilior igitur tibi restat conuocatio

eò maius tibi præmium, & laus sempiterna. Igitur uti præuiderat Rex
 machinas omnes Hæretici admouere Proceres, ut ad suas partes Sigis-
 mundum pertraherent, & omnem Translyuaniam Societatis nudarent præ-
 sidio. Nullum faciebat vnquam Demetrius Arianus superintendens fi-
 nem Claudiopoli vociferandi, Idololatriam magno labore è Regno prope
 exactam; iam non paulatim, sed acuatim magno successu regeri: ma-
 turandum antequam serpat longius, & radices propaget altius. Colle-
 gium illud Claudiopolitanum, illa Seminaria, & contubernia, idolomania
 cubilia esse. Per literarum nomen circumueniri iuuentutem; papistica
 dogmata, Papæ tyrannidem inuehi. Hæc, aliaque atrociora assidue pri-
 uatim, publice, magnæ, ac minuta Nobilitati occinens in conuentus
 publici tempus præseminabat inuidiam, odia irritabat: haud dissimilia
 Caluinianis quoque declamitantibus. Maio interim ineunte provincialis
 Engedini habetur conuentus; & Demetrii vocibus instincta Nobilitas, con-
 tendit à Principe, ut ante omnia de religione agatur: dudum id præ-
 termissum negotium, quod semper æquum sit alijs præuerti, difficilius
 fieri in dies; Sinat tandem conscientia quemque suæ consulere. Nihil
 cum impetrarent, id vrgere perrexerunt, ut ea res ne vltra conuentum
 proximum differretur. Ita conuentu dimisso, magnus omnibus bonis me-
 rito timor incessit. Nam causa religionis alia non erat, quam de Socie-
 tate pellenda. Deinde in proximo generali conuentu accepturus Sigis-
 mundus regni gubernacula putabatur, uti euenit: perque eam occasio-
 nem verosimile erat adnifuros Hæreticos, ut in conditiones, quas libi-
 tum ipsis foret, adolescentem adigerent. Ad hæc in Poloniâ Regni res
 confirmatæ iam satis erant, ut nihil metuendum esset, ne suo Principi
 quicquam earum respectu incommodarent, si quid contra Catholicos sta-
 tuissent. Adiecerant etiam oculos in bona Societati attributa. Denique
 eò atatis, ac Doctrinæ venerat, Sigismundus, ut putarent hominum
 religiosorum opera facile posse, fortasse etiam, velle carere. Quin potius
 ipsummet, quod olim in Ioanne Regulo fecerant, ad suas partes, haud
 ægrè pellectum iri, si hominis cuiuspiam famosi disciplina, aut certe
 consuetudine illigarent. Hac spe Ioannes Getzius Regni gubernator, Ioan-
 nes Galfus Mariscalcus, & Volfangus Cancellarius Principem consensu
 adoriuntur: atque vbi magnis laudibus onerauerunt Michaëlem Brutum hæ-
 reticum, & apostatam, vehementer hortari insistant, ut hominem in-
 gratiam suam recipiat, & antiquorum res gestas interdum ex eo, tan-
 quam ex fonte hauriat: dignum esse cuius eloquentiam, & eruditionem
 degustet: nec vllum Bruto cum Patribus Societatis fore dissidium. Qui-
 bus respondit; nec adhuc defuisse sibi, nec in præsentia deesse fontes,
 vnde rerum varietatem, solidamque Doctrinam sine hæresum fæce hauri-
 ret. Atque ut ea res Patres nihil tangeret, tamen sibi decorum non
 esse hominem hæreticum, eius præsertim scientiæ causa, quam ipse, vel
 abundè nosset, vel non tanti faceret, in gratiam accipere: studijs, cu-
 risque grauioribus malle tempus impendere. Ita cum homines reiecisset,
 totum certamen suo mox magistro per epistolam declarauit, hac appo-
 sita clausula: Iam facile poteris conijcere, qui simus futuri in religio-
 ne Catholica defendenda, & propaganda, cum tam fortiter, & constan-
 ter, (liceat nobis aliquid, mi Pater, de nobis prædicare) restiteri-
 mus eorum conatibus. optime Vale Albæ Iuliæ XII. Iulij. Nec tamen
 destitit Consiliarij fallaces eniti, ut Brutus saltem nomine absoluendæ
 Vngariæ Historiæ acciretur. Sed in eo quoque in præsentia frustra fue-
 re. Rebus adeo turbidis, quo grauius impendebat discrimen, hoc im-
 pensius, & in Translyuania, & in cæteris Prouincijs, re Generali Præpo-
 sito nunciata, placando Deo infudatum est. Tamen non defuere in Col-
 legio Claudiopolitano quidam, qui nec erga Restorem consueto Socie-
 tatis

43
Demetrii
Ariani in
Societatem
declamatio-
nes.

44
Periculum
Societatis in
conuentu
Translyua-
niæ.

45
Hæretici co-
nantur Hæ-
reticum ho-
minem Prin-
cipi Magis-
trum obtu-
dere.

46
Constantia
Principis in
eo recusan-
do.

47
Domesticæ
imperfectio-
nes causa
cladis publi-
cæ.

tatis obsequio; nec solita inter se caritate vsi, cum ne ipse quidem Refector exemplis satis rectis præiret; visi sunt nonnullam iram celestis castam dare. Et Albas Stephanus Arator dum feruidius, quam consilium pro concione agit, offensionem Nobilitatis hæreticæ haud leuiter incitauit. Erant Cancellario impubes duo filij, quos de industria solabat Mater in ædem sacram immittere, ut concionanti Stephano obstreperent. Obsequabantur egregie loquaculi pueri; ac discursantes, et nunc ad hos nunc ad illos itantes nobilium, blanda garrulitate plebsque, interdum ipsummet Principem auocabant. Quam iniuriam Dominus Verbiq; Dei, & iacturam sacræ seuentis cum agre ferret Arator, post aliquantum patientiæ erupit; proque concione famulis, qui pueros introducebant mandat, continuo educant e templo, neque id temporis amplius introducant: qui cum paruissent, Mater femina impotens indoluisset ita dicitur, ut cum postea ad Megensiam profecturus esset Comitibus Cancellarius, aduoluta genibus insisteret obsecrare, illatam ut communibus liberis contumeliam ultum ireret.

Interim rursus Engedini ineunte Nouembri Prouincialis habetur conuentus. Multis diebus à Calvinianis, & Arianis acriter declamatum, ut tandem religionis causa tractaretur, & Societas, ut Idololatriæ Seminarium exturbaretur e Regno. Lutherani fuere modestiores; quin aperte significarunt, nullo iure posse Societatem pelli: seque si mutandum quid esset, ad Catholicos ante omnes ritus transituros. Haud indormiendum causæ rati Patres, adfuerunt Engedini Proprouincialis, & Claudiopolitani Rector, Emmanuel Vega, & Arator: qui vbi videre adeo pertinaces aduersariorum conatus, postulatis criminibus, quæ obieciabantur, ut respondere de more possent, cum ea nulla darentur, pridie Nonas Nouembris hunc in modum coram Principibus è scripto, quod deinde etiam tradidere, alloquuti sunt Sigismundum. Ea Princeps Illustrissime, *vixæ quam* nos profitemur conditio est, ut non multum nostra intersit vbi terrarum sumus, cum perinde patriam vbique, & nusquam habeamus. Si Transilvania eijcitur, paratæ sunt cum alibi, tum in Polonia Sedes, & in ipsa nunc Hungaria amplum adornatur Collegium, vbi cum animarum commodo fortassis maiore, certe nostro cum minore periculo, operam Deo, publicæque rei pro nostra tenuitate nauemus. Itaque potes certum habere, si de remansione hic nostra contendamus, non quæri à nobis, quæ nostra sunt, sed quæ Christi IESV, quæ ad salutem, decus, emolumentum Celstitudinis tuæ, & Regni huius maxime faciunt. Ad hac constantia postulat, ut recte capta non deserantur: & Christus Dominus cum veruit transire Apostolos de domo in domum, multo magis ostendit non leuiter migrandum e Regno in Regnum. Has ob res nisi Præpositi nostri reuocemur mandato, vel alio iusto compellamur imperio, deliberatum, ac fixum habemus stationem hanc nullo modo deserere. Quod enim potest, vel simulacrum iuris obtendi cur solum mutare cogamur? aut cur donata nobis bona eripiantur? Anno 1579. Parens tuus vir clarissimus Christophorus Princeps ad se se nos euocauit: & Patruus tuus maximus, ac fortissimus Poloniæ Rex Stephanus misit. Anno inde 1580 ab vniuerso Regno in generali conuentu recepti sumus, ac possessionem Monasterij, & adiutorum pagorum, monasterijque, & scholarum Claudiopoli, nullo prorsus aduersante, inuimus. Hæc adeo certo iure accepta, tandiuque pacate possessa, nisi quid à nobis tam atroci dignum poena commissum ostendatur, sine barbarica iniuria auferri non possunt. At crimen ne inimici quidem certum vllum proferunt, nec, Deo gratia, subest: Nam religio obieciari non potest, pro Catholicis enim inde ab initio admissi sumus. Atqui si sectæ aliæ tam multæ, licet deterrimæ tolerantur in Regno, an æquum est non habere ibi locum religio-

48
Oratio PP.
Societatis
ad Principem
in Comitibus
Transilvan-
niæ.

gionem Catholicam superioribus omnibus Comitibus approbatam, quam totis sexcentis annis iam inde à Sancto Stephano Rege primo Hungari cum reliquo orbe Christiano amplexi constantissime coluerunt? Quod si volunt in Transyluania aquam cuique religionis libertatem esse, cur eam Catholicis denegent, quæ ne inter Turcas quidem eripitur? Si cuius nobilium licitum est suæ religionis administratos habere, quid est causæ, cur idem tibi nolint licere? Qui sua tantopere iura conseruata volunt, cur tua tibi ereptum eunt? Res certe hîc, Optime Princeps, verbo nostra, re tua agitur. Nihil dico de Præceptoribus, & Concionatoribus tuis, quibus secundum parentes, vel etiam ante parentes deberi sapienter monent, quam tuæ æquitatis, & clementiæ sit, eos procul ab iniuria conseruare, cum conseruare omnes debeas: Tuum est Patris, Patrique tui clarissimorum virorum, & sapientissimorum dignitatem, placita, acta defendere. Cum igitur plane compertum habeas, quam illis cordi fuerit Ordinis huius in Transyluania collocatio, quanta voluntate, atque constantia aluerint eum semper, protexerint, exornarint: quale denique supremis mandatis de eo iudicium Rex fecerit, quamque te vltimis verbis obtestatus sit, debes profecto, Illustrissime Princeps, nullo modo permittere, vt tam constans eorum voluntas pro vana, ac fatua, contemptui, ac ludibrio sit. Quid? Illud ne placet introducere exemplum, vt quæ ab vno Principe constituta sunt, ea vix dum illo è conspectu sublato irrita fiant? Deur hæc licentia, tanta præsertim in re, tamque firma, atque fundata, nihil profecto reliquum fiet stabile: nutabunt omnia, & conuellentur, & corruent. Violentur nostra priuilegia tam rata, & solida, equidem miror, qui hoc vrgent, non videre, quam sibi ipsi foueam faciant. Nos, Deo bene iuuante, nouem per annos ita versati in hac patria sumus, vt læserimus neminem, prodesse omnibus studuerimus. Te ipsum ab incunte ætate cum in pietate, tum in artibus honestis, pro nostra virili institimus: iuuentutem Transyluanicam ad omnem humanitatem informare conati sumus: Catholicorum reliquijs consolandis, ac Verbo Dei, & Sacramentorum administratione pascendis per pericula assidua, per ærumnas, ac vigilias præsto fuimus. Vectigalibus, quæ nobis donatis non ad luxum sumus abusi, sed ad iuuenum è vestris pauperum subsidia, & ad virorum doctorum alimenta, ad templorum, ac scholarum ædificationem contulimus. Si hæc crimina sunt, inficiari non possumus talia à nobis commissa. Si quid præterea aduersarij criminantur, palam afferant, iudicioque disceptent, tum si libet eijciant nos, ne si indicta causa pella-mur, eieciti per tyrannidem videamur. Nam quod quidam nos, cateroque Catholicos Idololatriæ accusant, parati sumus siue concione, siue disputatione, seu scripto malint, palam facere omnibus nequaquam Idololatrias nos, sed qui aduersas sectantur partes, eos plane hæreticos, impios, & atheos esse. Præterea tecum ipse, Princeps Illustrissime, pro tua sapientia reputa, quanto ornamento, fructuque (absit verbo inuidia) Societas huic Regno sit. Nomen tuum, patriæque huius apud Pontificem, summum, & alios Europæ Principes, apud Æthiopas, & Indos, nouumque Mundum celebre factum est. Noster Ordo toto Orbe terrarum sparsus est, vt facile per eum Transyluania cum reliquis Regnis coniungi notitia, & quadam societate possit. Quis non videt, quam sensim recta teneræ ætatis institutio barbariem quandam morum abstergat? Quam prope sit, vt nouus, seu Iudaismus, siue Ebionismus, quem plerique omnes huius Regni Proceres, meritò oderunt, stirpitis euellatur? Vides præterea quanti sumptus facti sint in Academia (qualis nunquam in Regno Hungariæ fuit) excitanda, quanta mole ex Hispania, Italia, Germania, & Polonia idonei viri ad eam instituendam, & post acceptam ex peste cladem, restituendam, accersendi fuere, Igitur sapientissimis viris, pa-

triaeque suæ amantissimis, Patri tuo, Patruoque, ac toti Regno hæc hæc iniuria, vt tot, tantique conatus, & sumptus, inanes, & cassi reddantur? Quid Seminario fiet, quod à Rege eodem, Summoque Pontifice institutum, luculentisque instructum redditibus, tantum huic Regno, & splendoris, & commodi affert? Hic tenuiores è nobilibus, hic alij bonæ sp̄i desefcentes in omne posterum tempus ad omnem humanitatem liberalibus disciplinis gratuito excoluntur, qui ad id tempus, vel per inopiam, rudo, ignari omnium rerum consenescebant, vel, haud sine magna, & patrimonij, & morum iactura, ad exterarum nationum studiorum causa mittebantur. Hæc subsidia morum, hæc ornamenta Regni, hæc domicilia sapientiae, hæc omnibus votis, & opibus expetenda, & conquirenda forent, si abessent, vltro donata, tantum prodesta, adeo florentia, semper in dies proficiencia dissipabuntur? Et potest quisquam amans patriæ videri velle, dum patriam sic oppugnat? Considera ergo, Princeps, quæ causa, & quorum agatur. Proscriptiones, exilia, rapinas bonorum, in diuina mortem religionis causa Christi famuli in luctu ponuntur: nam cedit is tandem in victoria decus quicquid aduersarij moluntur in poenam. Verum Celsitudo tua, & Transyluania vniuersa apud Christianos Principes, qui & pietatem Regis Stephani, & Societatem respectam habent, vt leuissime dicam, non bene audiet: neque impietatis, inconstantia, crudelitatis, extremaeque barbariei notam effugiet. Quicquid sit, rite coram te, & Magnificis Consiliarijs, regnoque vniuerso contestamur, nos partibus nostris nolle deesse. Te ipsam nobis à parente tuo sanctæ memoriæ Principe Christophoro, & à Patruo Serenissimo saepe, atque etiam in supremo vitæ actu vnicè commendatum, in hoc præsertim lubrica ætatis ambiguo, nullo modo destituere velle, ac prodere, sed quacumque possimus opera salutem, dignitatemque suam paratos esse defendere. Denique fiat sententia ex Transyluania non discedere, nisi, quod nostri Ordinis alij in Anglia consequuti sunt, pro Christo, & Catholica fide inactemur, seu certe nisi iusta eiectiõnis causa proferatur: ne quid per Tyrannidem fiat, ne & ipsi videamur te ad vim, & tyrannidem instituisse. Satis per se animatus erat ad defendendam, & suam, & religionis causam Sigismundus, nec parum animi hæc oratione accessit: iurante dicitur se cum Societate pariter, vel occisurum, vel discessurum. Id quidem scripsit ad Provinciale Campanum, se Patres, ac religionem, vel cum Regni, & vitæ suæ iactura tegere conaturum. Conterruit etiam aliquantum aduersarios in tuendo suo iure Patrum constantia. Caterum adeo malorum è nobilitate mentes pertinacia obdurarat, & quidam quasi furor impleuerat, vt tamquam Sacramento conuenerint, se consuetum vectigal Principi non ante soluturos, quam de religione statueret. Cumque ille rem in proximum reiecesset generalem conuentum, pessimo exemplo, se quoque ante eandem diem penituros tributum negarunt. Cum hac hæreticorum contumacia, & Principis fortitudine discessum, generalibus Comitijs in vltimam facti Aduentus Dominicam indictis; breuiore solito die decreta, quo maioribus nostri includerentur angustijs, neu Cardinalis Battoreus, qui aduentare dicebatur, occurrere ad tempus posset. Tanto instante discrimine Transyluani Patres vno è Socijs magnis itineribus misso, de rei statu Provinciale admonuere, orantes, vt si fieri posset, ipsæmet aduolaret. Tum impensè ad Numen placandum adiectæ curæ: omnia vbique pietate feruere. Ipsi Catholici Claudiopoli, Albæ, Varadini, alijsque in Oppidis, & Pagis nihil in se se asperitatis, nihil religiosi piaculi prætermittere. Academicus Claudiopolitani precationem habere perpetuam, quam toto sequenti mense continuauerunt, cum vnum diem Sodales B. Virginis, alterum Seminariani, tertium ceteri Discipuli delegissent. Ad hæc sacris quibusque diebus habitæ supplicationes ordine procedentium, & præter quotidianas prius-

49
Fructus eius
Orationis in
Sigismundo.

50
Hæretico-
rum contu-
macia.

51
Catholico-
rum feruor.

Sec. 49.

priuatim poenas susceptas, aliquando (infuetum ijs locis spectaculum) publica verberatio adhibita: nec interim quod poterat humana praecaueri diligentia, omittatur. Preparatae sunt de vera, falsaque Idololatria theses: aditi etiam Procerum quidam è longinquo, & causam edocti: Nonnulli palam ex Hæreticis fauebant: ardebant Catholici, maxime Stephanus, & Balthasar Barthorei: adolescentium quidam fidem sibi mutuam dedere, si offerretur subeundi occasio Martyrij, vna fortiter subituros. Accessere, & commendatitiae à Magno Poloniae Cancellario literæ. Prouincialis serius admonitus est, quam vt occurrere tempestiue posset: rescriptit tamen ad Principem, laudans simul constantiam eius, simul de animo erga Societatem gratias agens, spondensque illam erga eum studio nequaquam dissimili fore. Addidit ad multos Procerum literas, ratam habens contestationem à Patribus Engedini interpositam: & adiiciens, si amplius viginti Sociorum, ne ægros lue Catholicos desererent, tertio ante anno mortem Claudiopoli praeposissent, multo nunc paratiorum extrema passuros, vbi eam solum causa, quod Christum Dominum Deum verum adorarent, & Sanctos eius colerent, de Idolomania accerserentur. Porro causa eo munitioni, & prope inexpugnabilis videbatur, quod cum Principe, & vniuersæ gentis Battorea dignitate coniuncta erat. Itaque tolerabilis exitus sperabatur. Duodecimo Kalendas Ianuarias in Oppido Saxonico, Megges nomine, generalis conuentus incipitur. Eo ipso die Ariani, & Caluiniani Pseudoepiscopi in Societatem atrociter inuecti. Criminum capita erant visitata illa Hæreticis iam tum Sancti Ambrosij tempore, quæ Sanctus Antistes Oratione de non tradendis Basilicis his verbis complectitur, *Semper Christi laudes verbera perfidorum sunt: & nunc cum laudatur Christus, dicunt Hæretici quia seditio commouetur: dicunt hæretici quia his mors paratur, & vere mortem habent in laudibus Christi.* Hæc, inquam in Societatem maxime iactata, quod seditionis, atque tumultuum causa vbique foret; quod Idololatriam, quod Papisticum dominatum, quin etiam de religione quæstiones ad Hispanicum ritum inueheret. Ad ea postredie in conuentum cum aliquot Sociorum admixtus Vvicius Prouincialis respondit: neque obscure calumnias, si apud æquos Iudices ageretur, refellit: Quam fideliter Societas operam suam instituendæ iuuentuti, solandisque Catholicis nauarit: quam pacis vbique tranquillitatisque, multas licet vexationes perpessa, non studiosa modo, sed & custos fuerit, satis patere omnibus. De Romano Pontifice multa inuidiose iactari ab diuersarum religionum doctoribus, nec mirum id esse, quod aliter suos ipsi diffidant in obsequio continere posse Sectatores, nisi odijs per malas artes incitandis ab Romano Antifite auertant. Porro tantum abesse Societatem, vt quæstiones de religione ad morem Hispanum introduci moliatur, vt ijs negotijs nulla in ora terrarum vbi stant ea tribunalia, quantum conuenit queat, immisceri se se permittat: nec se recusare quin si cui vniquam Sociorum ea de re in Transyluania mentio excidat, fraus capitalis sit. Quod vero maxime crimen ingereretur Idololatriæ, paratos esse id quacumque ratione mallent, seu voce, seu stylo refutare; vehementerque petere, vt hæc sibi potestas fiat: itemque de facultatibus, quas possideant, legitimum instituat iudicium. Hæc, & alia vbi Vvicius latine dixit, Hungarice eadem Arator peregit, paulo vberius immoratus calumnijs aduersus Pontificem, & orthodoxam fidem diluendis. Quibus attente auditis pollicetur responsum Nobilitas, sed nullum dedit. Supplicem præterea libellum Catholicorum nomine obtulit Christophorus Cherefturus Cuiuariensis, & Nasbaniensis Capitaneus, vir studio Catholice pietatis acerrimus, quo petebant, vt ex institutis Regni maneret sua etiam Catholice religioni libertas, neu Pastores animarum suarum diuexari sine- rent. Egressis è templo Patribus Hæretici, quamquam multum Ortho-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

B B B 2

xi,

52
Literæ Prouincialis.53
Criminationes Hæreticorum in Societatem.54
Ijs respondetur.55
Libellus ab Hæreticis ad Principem missus contra Societatem.

IN TORONTO
PARIS IV
PARIS IS
TORONTO

56
Alius libellus pro Societate.

xi, & Sombrius Regni thesaurarius non Catholicus repugnarent, mittunt libellum ad Principem, iterum flagitantes, vt è Regno Idololatria, & eius propagatores Iesuitæ tollantur. Nihilò segnius, & suum Principi, & Gubernatori misere libellum Patres, testantes innocentiam suam, obtestantes ne per iniquissimam vim opprimi se, suaque priuilegia violari, & Sancta Catholica fidei mysteria proculcari patiantur, nec illam inturi notam Translyuanico nomini, vt quos paulo ante regno volentes receperunt, iam causa indicta exturbent. Se per nouem annorum labores, insectationes, pericula, in bene merendo de omni hominum genere, nil tale commississe, cur deteriores habendi sint, quam Ariani, quam noui Iudæi, & Ebionitæ, quam Lutherani, Caluiniani, Græci, Rasciani, & Valachi, vt illis liceat pacatis in Regno viuere, sibi autem non liceat, quorum fides, & religio ab Apostolis profecta, & in Translyuaniam per Sanctissimos Reges Hungariæ introducta, vsque ad hæc tempora per annos sexcentos steterit. A te vero Magnifice Gubernator vehementer petimus, inquit, teque obtestamur, vt memor esse velis, & officij, & iururandi, & potestatis tuæ. Officij quia tibi salus, dignitasque, & exaltatio Illustrissimi Principis commendata est, ac nominatim Societatis nostræ, & religionis Catholicae defensio à Rege Stephano credita: iururandi, quo sancte spondidisti te cuiusuis gradus homines in suo iure, libertate, religione conseruaturum, nec sine legitima cognitione quemquam impediturum, aut impediri permitturum: denique potestatis, quia tua manu est importunis istorum postulationibus occurrere, si modo directis potestatem tuam certis limitibus definitam esse. Etenim cum tui iuris non sit cuiquam ultra tres, ac triginta colonos attribuere, multo minus fas erit tantum nobis facultatum inuitis eripere. Ergo te etiam, atque etiam rogamus, vti ius nobis, quemadmodum adhuc fecisti, integrum tuearis. Hæc altero, & vigesimo Decembris die acta, magna Sigismundi constantia; qui Hæreticorum postulationi respondit: nec Præceptores suos, nec homines sibi à Patre, ac Patruo commendatos, & à Regno receptos, indicta causa pelli ab se decere, cum præsertim eius religionis essent, quam ipsemet sequeretur, & aliqui etiam non Catholici eos affirmarent Regno peropportunos esse, & ad suorum institutionem liberorum retineri postularent. Postero die libellum Hæretici alterum summittere plenum criminationibus inuidiosis: Iesuitas hostes animarum, insectatores fidelium esse, autores effundendi sanguinis: Denique bona possidere contra fas Regni. Nam sub Regina Isabella editum in Comitij decretum, ne qua Ecclesiasticorum bona semel ad Fiscum delata vllò vnquam tempore Ecclesiæ redderentur. Respondere statim libello Patres, cæterisque vt saepe ante confutatis criminibus, quod ad bona pertineret, demonstrarunt primum, Comititia illa sub Isabella Regina non sacrilega modo fuisse, contraque diuinum, & humanum ius, quod suum cuique reddi iubet, sed etiam nullo iure habita, quia nec Princeps, nec Regina, nec Petrovitus, qui Tutorum erat Principis, fidem ea tempestate Regno iurarent, nec Regnum illis; ita vt eo tempore cum iusto capite Regnum careret, iusta condidecreta nequiverint. Deinde etsi firma, ac iusta, quam quæ optimo iure fuissent, tamen anno seculi eiusdem octogesimo primo ijs obrogatum fuisse decreto Generalium Comitiorum, cum Societatem in Regnum, & in possessionem bonorum admiserunt. Ad hæc cum in ijs bonis rite Societas locaretur, nec Regnum, nec plane quemquam Regni nomine contrahiuisse, adeo vt pacate inita, totque annis vsurpata possessio, cum causa subinde nulla noua extitisset, nisi per manifestam iniuriam atrectari non posset. Hæc maxime dum seruent Getzius ille gubernator ad cuius maxime pertinebat fidem Aca Stephani, à quo administrationem acceperat, conseruare, penes quem, & ararium, & armati milites erant, inclinam

57
Alius libellus Hæreticorum. Et responsio ad eum.

58
Gubernator causam inclinaram præcipiat.

tam præcipitasse causam dicitur : cum per Emissarios suos concitata multitudi-
 tudine minuta nobilitatis , admotoque terrore , etiam Catholicorum quorundam
 animos expugnasset , Principem ipsum , vel inuitum adegit , vt impijs decretis
 subscriberet : ita furere nobilitatem obtendens , vt nulla superesset declinandi
 supremi discriminis via , nisi tempori cederetur . Ergo in peruigilio Natalitiorum
 Christi cum Patres in Prætorium accersissent Cancellarius , & alter Senator ,
 Principis nomine sic eos alloquuntur : Quandoquidem Nobilitas vniuersa ita
 vrgeret eorum ex Transyluania profectio- nem , vt Princeps obistere ultra
 non posset , nisi Regno priuari vellet , ac finire omnia pessum ire , cogitandum
 illis esse quid faciendum videretur , vt aliqua iniretur concordia via . Cupere
 quidem Sigismundum Patrum , ac Præceptorum suorum tueri innocentiam ,
 conseruare iura , caritatem , ac merita remunerari : veruntamen quando eò
 vsque Nobilitatis pertinacia excefferat , oportere aliquid ei dare , nec
 videri fieri posse , vt posthac omnia Societas obtineret loca , quæ
 ad id temporis tenuisset . Vix habere Senatam , quid edito sub Regina
 Isabella decreto de bonis Ecclesiasticis nunquam Ecclesiæ ipsi reddendis ,
 responderet . Ad hæc Patres missio ad Principem scripto responderunt ,
 Nihil sibi quidem magis cordi , quam concordiam esse : sed quemadmodum
 salua conscientia , & regni iure , confici posset non videre . Nam si iubeantur
 Principem deserere , antequam ei Sacerdotes alij Catholici præstò sint :
 & à concione , scholis , alijsque abstinere Ecclesiasticis muneribus ,
 nullo id pacto fas esse , cum id , præterquam quod vita , quam ipsi
 profitebantur repugnabat , saluti tum Catholicorum , tum præcipue ipsius
 Principis aduersaretur , cuius potissimum causa acciti fuerant : Nec fas
 esse bonis cedere , quæ ob eam rem Claudio-poli , Albæ , & Varadini ,
 donata iure perpetuo fuerant , primùm quod optimo illa iure possiderent
 donata à Rege , & Principe , & possessione ex Regni decretis ,
 nemine repugnante , recte inita : deinde quia siqua ex parte sua
 ipsi paterentur iura violari , ex facili omnia perderent , auctoritatique ,
 ac piæ voluntati Principum detraherent , ac pessimum cæteris exemplum
 præberent similia audendi . Præterea in magnam ignominiam cederet
 ipsius Principis , Stephanique , & Christophori , tanquam illi inique
 donassent , quæ sui iuris non erant , vel suæ potestatis fines ignorassent ,
 ac nescissent , quid cui tradere liceret , vt eorum decreta velut irrita ,
 & iniqua oportuerit statim dissolui . Ipsi præterea viderentur eadem ,
 vel inique possedisse , vel tale aliquod admisisse crimen propter quod
 infami illa multa digni iudicarentur : Nec posse multorum scandala auerti ,
 qui propterea cessisse eos existimarent , quod re ipsa fraudis conuicti
 essent : quare quod ante fecerant , nunc de integro profiteri , nec iure suo ,
 nec bonis , nec priuilegijs cedere : quod si per vim adempta essent ,
 nihil tamen ijs velle detractum : Nam decretum sub Isabella , & inane ,
 & iniquum semper fuisse , & eidem , si quid valuisset , rite postea
 obrogatum , luculenter se se iam demonstrasse . Quæ cum ita essent ,
 tamen pacis causa , si hæc duo sibi salua relinquuntur , vt ministeria
 pro Instituti ratione libere exercent , & in suis bonis , ac locis
 pacate viuant , de reliquo paratos inire concordiam , & conditiones ,
 quæ honestæ ferantur subire . Communis erat opinio Nobilitatem ,
 si modo Iesuitæ à Principis latere amouerentur , satis ab se
 impetratum existimaturam , eoque fore contentam : tamen summo
 mane Christi Natalis , decretum ab Senatu , & Governatore fit ,
 vt cedant Iesuitæ cunctis Regni vrbibus , liceat tamen suis in
 fundis , suoque Monastoro degere : Quod decretum cum eodem die
 in Comitijs promulgaretur , Nobilitas siue ab tragedia autoribus
 incitata , siue ex eo , quod iam ultra spem expresserat ad
 vltima extorquenda audacior facta , insitit flagitare , prorsus
 vt ex omni Transyluania iuberentur facessere . Nulla fuit
 dimicatio , adeo aduersa factio inualuerat . Conduntur ex eorum
 libri-

59
 Princeps de
 cretis Hære-
 ticorum sub-
 scribit .

60
 Responso
 PP. Societa-
 tis ad denun-
 ciationem
 sibi factam .

61
 Decernitur
 Societati
 exilium è
 Transylua-
 nia .

libidine multa aduersus sanctam religionem decreta : inter alia , vt Iesuitæ intra quintum , & vigesimum diem ex omni Transyluanorum ditioribus excedant , bona eorum Fisco addicantur : nec posthac cuiquam Transyluanorum fas sit Iesuitarum quempiam apud se habere , neque ijs , aut vllis omnino Religiosis pateat vquam in Regnum accessus . In hac coëctus est Sigismundus iurare die S. Stephani Protomartyris , Patribus , reterrogari iussissent , num amplius Princeps ad sacra vti opera illorum veller , Gubernator respondit , sacra posthac nequaquam necessaria fore Principi ; statimque religiosam supellestem ab Prætorio ad eos remisit . Diuinæ eius diei voces , quibus Christus Dominus Iudæorum , & Sacerdotum principes compellauit : Ecce ego mitto ad vos Prophetas , & sapientes , & scribas , & ex illis occidetis , & crucifigetes , & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris , & persequemini de Ciuitate in Ciuitatem : & alia eiusmodi è psalmis , tum consolabantur famulos Dei , tum ad misericordiam peruentium gentium commouebant . Die S. Ioannis cum Meggestio iussi essent Patres Claudiopolim se referre , tanta coorta procella est , vt testum templi eius , in quo proscriptionis decretum promulgatum erat , & caminum ab domo Principis , & Pontis Albani partem disicerent . Præcurrit Claudiopolim proscriptæ fama Societatis . triumphare hæreticorum plerique (nam quidam ex ijs quoque querebantur iniuriam) melli , mutique Catholici tanquam stupore quodam torpere : Scholasticorum inuentus impleri lacrymis : Sociorum alij aliter affici : hi dolere , quod animis tam multis tantum pararetur exitium : hi gaudere , quod digni ipsi haberentur pro Christi nomine quidpiam pati . Superuenero his ab conuentu Patres , postque mixtos lacrymis amplexus , gratijs Deo actis , quod tali ipsos exercitatione , ac rudimento dignaretur , imploratoque lumine ad cognoscendam eius voluntatem , consultare aggrediuntur , parendum nec ne iusso impio videretur ? Nemo erat omnium , quin si censeretur , siue vniuersis , siue lectis quibusdam manendum , eam sibi prouinciam deposceret . Perplexa tamen admodum deliberatio erat . Audendum passim censebant , nec committendum , vt iacta tot laboribus , atque adeo tot funeribus Sociorum , sementis & adulta iam seges prote-renda bestijs , & ante omnia ipse Sigismundus , in quo tanta adhuc indoles apparuerit , velut inter frementes lupos agnus , desereretur : quem si forte (quod Deus auertat) hæretica fraus , aut vis transtulerum egeret , omnis anteaëti labor temporis , omnis futuri spes concideret . Quid futurum in mora damni ? Fortasse nimbium illum præteriturum . Quid si fundatur sanguis ? Nonne tanti esse ? Ecclesiæ ne , an Societati nouum , per supplicia roborari , propagari per neces ? At ex altera parte cum Christus Dominus dixerit : cum persequuti vos fuerint in vna Ciuitate , fugite in aliam , succurrebat vereri , ne adeo recenti inuidia , si repugnarent , id satis rationabile obsequium non esset . Si palam manerent , aperta videretur contumacia in contumeliam Regni totius : affirmatum autem quod semper Hæretici clamitabant , seditionem , ac tumultum cieri : et vltimum ita extrudendos , maectandosue , vt in omne eorum Societatem Transyluania clauderetur ; Sin autem dissimulanter apud Orthodoxos haberent nobiles , futurum vt nec diu fallerent , & periculum ipsis quoque crearent nobilibus . Nam propter amplitudinem Regni , & Catholicorum frequentiam , multo plus licere in Anglia . Quod si tantisper cederent , exemplum præbituros modestiæ , per quam & iniquorum ex aliqua parte saturarent odia , & misericordiam plebis concirent . Multo magis augendum mox desiderium vbi sublata illa celebritate Academia , nullus superesset splendor literarum in Regno , nulla iuuentutis cultura , ablegarique in longinquas terras oporteret cum sollicitudine pa-

62

Deliberant
Patres an
inuito de
creto parere
debeant.

rentum, periculis filiorum, rerum dispendio, quin nuper in oculis conuictaque carorum erudiebantur. Carendo enim magis, quam fruendo pretia rerum cognosci. Confirmaturum suas paulatim opes Sigismundum. Denique eò apertiorē breui reditum fore, quò obedientius in præsens cederent, ostenderentque inter alia tam vberes agros tam facile relinquendo, nequaquam ab se terrenos adhuc, sed caelestes modo in Transyluania, fructus qualitos. Hæc, & id genus multa in partem utramque cum dicerentur, Proprouincialis censuit explorandam Sigismundi voluntatem: tum si ita ille censeret, seruendum necessitati, ne si quid forte in ipsam Nobilitas committeret, tanquam Regnorum eueriores Iesuitas suo more Hæretici infamarent. Nec multo post absoluto conuentu susceptis Regni gubernaculis Sigismundus Albam reuertit, sed ita Hæreticorum obseptus custodia, potentiaque oppressus, ut cum aditum ad eum Proprouincialis quæreret, in eius conspectum admissus non sit: responsum est, postriedie eius copiam fore in templo, quò esset venturus: sed cum haud venisset, per libellum rogatur, ut quanquam bonis exuti essent, pateretur tamen aliquos de Societate Sacerdotes subsistere. Deum illis suppeditaturum: sed responsum relatum est, nemo ut omnino maneret. Erat Alba Ioannes Celestus, qui Principem à prima pueritia educarat, in eaque cura ex Cœli intuitu contracto morbo, aliquot iam annos inter acerbos dolores ita paralyticus decumbebat, ut se commouere non posset: is misit rogatum, ut quando iam proxime aberat à morte, liceret eam sibi Albæ opperiri, sed & huic missi equi sunt, quibus in summa frigorū asperitate in Arcem finitimam cui nomen Cuynar, asportaretur. Edictum tamen est, ut nemo discedentibus molestus foret. Tertio Idus Ianuarias ad Principem, quamquam ægre, tandem ut eum vltimum salutarent, admissi, verba ita fecerunt: In hoc graui nostro casu est nobis, Princeps, consolatio ingens, & vera letitia, quod isto te loco intuemur, in maiorum tuorum constitutum sede. Caritas enim, qua nostris hæres visceribus, minus sentire nos nostra sinit vulnera, dum tua cernimus incrementa. Est item aliquis nobis fructus, quod sub disciplina ita nostra profeceris, ut ista ætate imperio dignus habitus sis. Tibi igitur, ut ex animo gratulamur, ita immortales nostro, tuoque nomine grates agimus Deo, ad istud qui te culmen euexit, Maiestatemque illam præpotentem, atque optimam cunctis veneramus precibus, ut bene, feliciter, sancte, pieque euenire tibi ad suam gloriam, tuamque ac popularium æternam, & præsentem beatitatem istum principatum velit: ut sit tibi accessio dignitatis virtutis profectus, & progressio virtutis gradus ad decora ampliora. Alijs tuo conspectu, maturaque virtute licebit frui. De nobis, quando aliter visum, æternæ sapientiæ est, non possumus tamen in hoc vltimo, quo te affamur digressu, gratias tibi non quam maximas agere de voluntate, qua adhuc nos, Ordinemque nostrum complexus es. Perspeximus enim singularem semper tuam erga nos pietatem, benignitatem, atque adeo obseruantiam. Utinam possemus, vel fuso sanguine testificari merita, & studia tua non pessime esse collocata. Vnum quod nobis vnice solatio est, plane persuadere cupimus tibi, nos culpa vacare, proscriptos nullo iudiciorum ordine, nullo defensionis relicto loco, præter omne ius, fasque beneficijs Parentis tui, & Patruj, sapientissimorum, & piissimorum Principum spoliatos. Quicquid tamen sit, si quis in ea re adolescentiæ tuæ adhæsit error, non modo tibi, cui vim prope allatam nouimus, sed & ipsis totius tempestatis concitatoribus, & quicumque vilo modo fuerit participes, vltro prudentes, volentesque, uti religiosos, & Christi sectatores decet, ignoscimus, concedimus, condonamus. Ita ignoscat summus ille iudex è Cœlo, & aperiens suarum sinum benedictionum, pro ijs malis, quæ nobis inferre voluerunt, millies geminata bona in eos effundat.

Deni-

63

Non permit-
titur, ut quis
quam Socio-
rum in Tran-
syluania ma-
near.

64

Delestus
ager, & mor-
ti proximus
summa hie-
me Alba eij-
citur.

65

Oratio disce-
dentium Pa-
trij ad Prin-
cipem.

66

Oratio disce-
dentium Pa-
trij ad Prin-
cipem.

67

Oratio disce-
dentium Pa-
trij ad Prin-
cipem.

Denique si quid suprema hæc verba ad eam quam habes possunt confirmari addere, precamur te illud, & obtestamur. Memor esto Sigismunde, qui sis, qui fueris adhuc, ex quibus ortus sis. Magnum habes et ipsa prima tua ætate ad magna pro religione præstanda calcar, quæ tu dedit Christiano orbi pignora, ut impense laborandum sit tibi, ut expeditionem, quam concitasti, ne fallas. Memor esto, quam à Patre, Parenteque tuo hæreditatem gloriæ è studio incorruptæ religionis tunc omnia id cura semper, ut salua sit religio, quia in ea sunt interit. Atque abs te nos corporibus quidem auellimur, animis tamen hæremus omnia. Et obseruantiam tui, gratique animi memoriam nobiscum asportamus. Quod poterit à nobis tibi usus esse in precibus, & sacrificijs, hoc enim vnicum relictum est obsequij genus, certum habeto, enixe, assidue, & recentissimo semper studio delaturos. Responsum est nomine Principis: agnosce eum, se ab Societate ad omnem virtutem, & pietatem recte fuisse institutum, & in literis eorundem opera non mediocres progressus fecisse. Causam eiectionis fuisse Regnicolas, quibus obfistere Princeps nequiverit, cum magnam habeant libertatem prout voluntas tulerit, decreta condendi: futurum se perpetuo sui similem, inque fide Catholica permansurum. Dedit abeuntibus in viaticum bonam pecuniam summam; dein adiecit literas, quibus fidem faciebat, dimissos, quod ferre eos religionis causa Nobilitas nequiuisset: In suis muneribus, recte se, laudabiliterque gessisse. Sociorum alij in Poloniam rediere, alij concessere in Austriam: alij abiere in Moldauiam, ut anno insequenti fufius explicabitur. Hunc finem habuit prima Societatis in Transyluania commoratio. Claudius Generalis non admodum probauit, quod cuncti abiissent. Longe maiore cum spe, quam periculo, præsertim cum Balthasar, & Stephanus Bathorei postularent, potuisse paucos subsistere. Quo die præfatus fuerat nostris exitus è Transyluania, eo Getzius dudum male valens animam miser exhalauit, multum gemens, & ingeminans, Vix mihi, qui Stephano Regi meo datam fidem fefelli. Aliud poenitentia in hæc hignum non edidit. Sane & Cancellarius tandem, & ceteri religionis Catholice euerfores dederunt meritas poenas, cum alij Genti Barthoreæ, alij Sigismundo Principi nominatim moliti exitium essent. Vxor autem Cancellarij, quæ virum rabide incitabat, deprehensa in adulterio, vulgataque per totum regnum infamia, ac repudiata, miseram vitam miseriore morte mutauit. Sed ut abdito Dei consilio quidam quasi orbis vertitur humanarum rerum, & magnus ille Conuiuator posteaquam primo inuitati noluerunt venire, nuptias filij sui aliunde frequentat. Ecce tibi dum Transyluania Orthodoxæ Doctrinæ clauditur, Moldauia in proximo aperitur. Prouincia ea est Turcarum Domino vestigialis: nomen apud incolas ab interfluente naçta Moldauo amni: Nam quidam exterorum superiorem Vallachiam nominant. A Moncastro Vrbe secundum pontum Euxinum, quem ad Orientem, habet ad Danubium vsque descendit, eoque clauditur à meridie: Ab occasu æstiuo Vallachia, tum Transyluania; inde versus septentrionem Russiæ, ac Podoliæ iungitur. Getæ olim, quos Dacos Romani vocabant, habuere. Metropolis Zitzauia est: Iasium Principis Sedes: religio ferme Ruthenica, sunt tamen & Armeni permulti cum Antistite suo, & aliarum sectarum admista colluio. Multi proximis annis Catholici quoque incolebant, ferme ex proxima Hungaria, & Transyluania, alijque ex Insula Chio, atque Epiro, siue negotiorum causa, siue turbulenta domi res fugitantes, eò sedibus translatis: sed magnam subinde partem Hæretici simul corruptores ingressi vitiauerant. Principum dominatus admodum incertus est, Turcis Satrapis leui momento, prout libido tulit euertentibus hos, extollentibus illos. Præerat hæc tempe-

66
Responso
Principis.

67
Viaticum, &
testimonium
virtutis eorum
Patri-
bus datum.

68
Quo se rece-
perant.

69
Supplicia
eorum, qui
causæ iniuriæ
fuerant.

70
Moldauia
descriptio.

stare Princeps nomine Petrus, apud quem gratia plurimum valebat, & Magister erat cubiculi Bartholomæus Brutus Lapusnæ Capitaneus, natione Epirota, religione Catholicus, eiusque conseruanda, ac restituenda inter paucos studiosus. Is fecit, vt Princeps etiamnum secta Ruthenus, omnes Caluini, Lutheri, Arisque administratos Moldauia pelleret, & ad deceptos ab ijs populos dedocendos, excolendosque Catholicos, quorum ad millia quindecim censebantur, auxilia Societatis expeteret. Interposuit Ioannis Archiepiscopi Leopolitani apud Sixtum Pontificem auctoritatem, dein Nuncij Apostolici Annibalis de Capua, postremo Legati Aldobrandini. Horum igitur nomine cum Claudio Generali actum est Romæ, & cum Prouinciali Campano in Polonia, vt pium negotium susciperent. Et Pontifex plane mandauit, & suas ad Principem literas paternæ curæ testes adiecit. Missi sunt tres initio Sacerdotes cum Laico, Stanislaus Varfeuitius, qui coram inspiceret statum rerum, ac protinus renuntiaret: mansurique in Moldauia Ioannes Kunig Schonhouianus, & Iustus Rahab. Incunte Septembri ad Principem peruenere, qui cum aula sub pellibus agebat in campo ad pestilentia fugam, quæ late defæuebat. Exceptit eos perbenigne Petrus, Pontificisque literas vnerabundus exosculatus capiti imposuit: tum iussit Patres, quoniam oppidum Kotnar, vbi sedem ijs paraue- rat, infestum habebat lues, domicilium sibi arbitrato suo deligere. Inter munuscula dederunt ei Patres libellum, in quo sacra Martyrum certamina ancis formis affabre excusa visabantur. Quæ dum versat è Sancti Petri conspectu occasionem sumpsit ostendendi, quam ab Catholicis non procul abeset. Ex Græco Monacho, qui intererat, cum quæsiuisset, quid de primatu Sancti Petri sentiret, ac Monachus respondiisset, fuisse quidem illum inter Apostolos ordine primum, sed potestate parem. Insti- tit querere, cuiusnam clauis, quæ summam potestatem indicant, Christus Dominus tradidisset? Nec Calogerus abnuuit traditas Petro, Tum Prin- cept, At Petrus cui post se habendas reliquit? Cumque ille hæreret, Fare, inquit, Apostolus vbi posuit moriens caput suum? Affirmante Mo- nacho haud dubie Romæ, Ergo exceptit Princeps, vbi caput suum po- suit, ibi etiam traditas sibi clauis reliquit. Contra quæ nihil succurrit Schismatico, quod asferret. His, & alijs documentis apparebat Principis ad Romani Pontificis imperium, & Catholicam fidem propensio. Caterum cum sparsi degerent longe, lateque Catholici, nec vsquam vllus afforet Pastor, prima in eo collocanda videbatur industria, vt instituerentur pau- latus ad id offerebatur, quam vt Seminarium aliquod conderetur, exper- tum iam, & vulgare subsidium: quod tamen præ inopia Princeps, gra- uique tributo, quod Turcæ pendebat, liberalius pollicebatur, quam re- posset prestare. Itaque hoc in primis renunciauit Varfeuitius Legato, & Nuncio Apostolico apud Pontificem Sixtum curandum. Reliqui duo Patres, qui in Moldauia cum Socio subsistere, delecto interim ad incolendum Op- pido, cui Romanum est nomen, quod ipse annis Moldauus alluit, deser- tam illam, ac dissipatam vineam magno animo, conatuque perpurgare, ac restituere cœperunt.

In ipsa quoque Hungaria aperiebatur campus peramplus industriae Christi præconum: nisi quod Thurociensis Præpositura ad excitandum Col- legium à Casare superiore anno collata, prægrandis videbatur molis, & religiosæ tranquillitati parum conueniens. Erant præterea quidam nobi- lium Hungarorum, qui ægre ferrent ablatum nobilitati tantum dignitatis subsidium. Hac fecere, vt multum consultaretur: retinenda nec ne Præ- positura, an minus impedita, & inuidiosa Collegio fundamenta curare, satius foret. Dum autem in omnes partes cura diligenter intenditur, vi- sum est in præsentia nihil mouere. Nam præter lenitatis, & inconstan-
Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

C c c

tia

71
Princeps
Moldauie
auxilia So-
cietatis ex-
poscit.

72
Patres ad
eum perue-
niunt.

73
Principis
Moldauie
prudens di-
sputatio de
Primatu Pe-
tri.

74
Opera Ca-
tholice reli-
gionis resti-
tutioni in-
Moldauia
nauata.

75
Deliberatio
de Thuro-
ciensi Præpo-
situra, an re-
stituenda So-
cietati.

tia periculum si adeo præcepta mutatio fieret, dubium non esse quin Præpositura subiecti populi, si ea in Collegij maneret iure, multo facilius conseruaretur in fide, abductique reuocarentur, cum metuendum ex altera parte esset, ne si in ditionem hæretici cuiusquam Dynastæ uerent, funditus in exitum traherentur. Constabat præterea multo stabilitorem fore Collegio Sedem ita in ea regione fundato, quam si nihil arparum haberet soli, iurisque. Nusquam fere Societati non esse ardua initia: sed tandem patientiæ, ac perseverantiæ nihil obflare. Præpositum Deum ad superandas difficultates, quæ eius pro gloria subirentur, propitias adiunctorum manus, & ancipitibus coeptis secundum exitum, quod alibi, & præsertim in India experimento patebat, daturum. Neque enim minus Pannonicas oras sanis cultoribus, quam Indicas indigere: neque minus de Hæreticis, quam de Ethnicis laborandum, cum & grauius sit malum hæreticorum, & nobis ipsi arctius, quippe sacri Iauacri nexu coniuncti, ac denique maius periculum ex ipsis, tanquam ex vicina contagione immineat nationibus integris. Igitur cum stitisset de Præpositura nihil mutare, magna restabat dubitatio de Sede Collegio ipsi legenda. Interim Sellæ quidam Patrum, alij Varalliæ cum penitus cultum sacrorum deformatum, moresque gentis corruptos reperissent, eo cum locofu restituenda, excolendæque pietati nauabant operam, ut hæc ipsa exordiorum foelicitas ad maturandum Collegium inuitaret. Inter hæc Crumloviæ in Boëmia, postridie iduum Maij, magno apparatu adita Collegij rite possessio, & celebrata. Guilielmus Yrinius, qui & Rolensis Fundator, cum aliquot Dynastas, & Antonium Antistitem Bariensem, Pontificium ad Cæsarem Nuncium, augenda celebrantis causa accessisset, ijs spectantibus ius Collegij in Prouincialem Georgium Baderum transtulit: illeque ei post Sacrum ab Nuncio Pontificio peractum Candelam tradidit Fundatoris insigne. Factum sub hæc initium scholis tribus, haud sine renusto Dramate: quarta Elementariorum classe externo Magistro delegata. Sociorum numerus ad quindecim amplificatus, quibus idem, qui modo stationi præerat, Bernardus Cocchius primus loco Rectoris præfuit. Nimirum quo operarum maior factus est numerus, hoc & in oppido, circaque per agrum res Catholica cumulatus, ac melius gesta, lætissimis oppidanis, maximeque Collegij parente Guilielmo, qui totam ditionem suam uotebat, gaudebatque sacris bellatorum Christi excursibus peruiam esse. Missi etiam sub annum extremum ad vicinum auxilia flagitantem Pastorem Sacerdotes duo, Duo oppidula, quæ nec arte vlla, nec vi poterant ab hæresi deterreri, ad legitima sacra traducta. In conuersis ducenti Patres familias numerati. Fortis interim miles, & spolijs diues, missionem bonam à Cælesti Duce accepit Olomucij Ioannes Aschermanus, Littouienfis patriatione Moranus, iam inde ab seculi anno 1557. sub signis in Societate uersatus. In Hungaria, in Polonia, perdiuque in Austria, præsertim Viennæ docendo, concionando, domesticos regendo, fideliter Deo, Ecclesiæque eius militauit. Exemplo erat maxime cum docens Viennæ in Academia publica sacram Theologiam, quicquid inde uacabat, ad proximorum conferebat obsequia. Nunc ad carcerem, nunc ad Nosocomia itabat, nunc ad agrotos per Urbem, ad quos frequens accerseretur. Seris uero diebus matutinum tempus omne expiandis contentibus dabat: pomeridianum concionibus, aliisque misericordiæ, & pietatis officijs. Imbat firmitas virium, & parsimonia temporis, ut ad tot, tamque diuersa vnus sufficeret munia. Supremum denique morbum Olomucij, dum maiore caritate, quam cautione in Nosocomio præsto est agrotis, contraxit. Inde confectus mire recreauit Fratres in ultimo spiritu, quem effudit dulciter hymnum Aue Maris Stella decantans. Nempe ut in Virginis laudibus, cuius semper præcipuo in obsequio uixerat, uocem, uitamque consumeret.

76
Crumloviensis Collegij initium.

77
Duorum oppidulorum ab hæresi conuersio.

78
Mors, & uirtutes uirginitatis Aschermani.

Ad fines Stiriae inferioris, qua in Hungariam vergit, Fustensfeldia est Ciuitas non ignobilis, in hanc missu Caroli Archiducis Michael Cardaneus cum Socio profectus miserum in modum deprauata inuenit omnia. Catholici erant perpauci, qui Catholico instituto communicarent numero omnino tres. In propinquum pagum accurrebatur ad haereticam concionem. Tanta super hac tenacitas, ac sitis furtiuarum aquarum, vt vbi Michael obiectare se se, deterrere populum ab audiendo Haeretico, Catholicos introducere ritus coepit, nullas non admouerint machinas, quopiam coepa turbarent. Saepius Principem, & Nuntijs fatigarunt, & literis quibus, vt pondus a consensu suorum adderent, modo oedecim, modo nouem & quadraginta apposuerunt signa. Primarium virum, penes quem iurisdictione erat, quod Catholicus factus esset, veneno sublatum suspicio fuit: quique ei successerat, posteaquam & ipse resipuit, ferro aggressi duobus vulneribus impositis pro mortuo reliquere. Denique vulgo audita sunt voces saepe restantium, se quamuis luce clarior ob oculos poneretur veritas, subituros tamen potius aeterna supplicia, quam vt Lutherum suum, sub quo totam egerant vitam, deserere, & ad Papam transire animum inducerent. Dum tamen fretus caelesti ope Michael instat operi, nec labori, nec Doctrinae parcat, solidisque verae fidei firmitatis paternas admonitiones miscet, atque omnia vitae suae rectis exemplis, & Christianae pignorum caritatis ornat, & roborat, in tantum profecit, vt sub Pascha trecenti triginta duo in Paracia sacram Eucharistiam rite perceperint. Sub festa natalitia plane ciues omnes quatuor demptis, quos Pater haud dum satis instructos tenuerat, Senatores praeter vnum, omnes ad auita sacra redierint, multaque instituerint pietati augenda: inter alia, vt sexta quaque feria priusquam in consilium conuenerent, sacro interessent, Sacerdoti ob eam rem stipendio, vt promptum sacrum esset, decreto. Quae omnia tanta populi profecta voluntate sunt, ac laetitia (quae est natura omnium recte factorum, vt duriora principia, exitus iucundissimos habeant) vt se se ipsi mirarentur, & suam priorem caecitatem, cum acri detestatione Impostorum, miserarentur. Satis haec religionem recte, ex animoque receptam probabant: ac praeterea pietas infrequentando sacrificio Missae, & sub vnica specie Eucharistiae susceptio. In vicinis etiam oppidis sexcenti pagani, quos nulla ante infregerant poenae, ad ritus Catholicae communionis volentes translati, Sacerdotibus vbique ad officij sui partes excitatis, & institutis. Haud euentum dissimilem in superiori Germania sortitum oppidum Lauffenum, iam inde ab eo tempore, quo Basilea, cuius Diocesi subest, ab Romana se Ecclesia abscidit, haeretica tabe corruptum. Iacobus Christophorus Episcopus Basileensis, & Apostolicus ad Heluetios Nuncius Octavius Parauicinus, qui postea factus est Cardinalis, institere autoritate Pontificis interposita, vt eo de Societate quispiam mitteretur. Ab Lucernensi Collegio probatae virtutis, industriaeque Sacerdos Iodocus Itæus vnum dumtaxat in mensem datus. Successu mox inuitante, & instante Nuncio, spatium ei in menses quatuor prorogatur. Quo longior mora hoc melior erat euentus. Itaque iam Pontificis iussum praesens denuntiatur, incepta ne deserantur. Mittitur ergo Iodoco auxilium, atque solatium alter Sacerdos, nec vitae laudibus, nec sedulitate operis dispar Marcus Grafius: adeoque concordia, ac fidei constantia boni Patres intendere laborem, vt anno insequenti postridie Natalis Sancti Lucae, cum iam ipsi superatis difficultatibus, & idoneis ad promouendum opus recte institutis Sacerdotibus, ad Collegium recessissent, tota Ciuitas cum quinque circumiacentibus pagis, praefecturaque Zuingensi, eiectione concionatore haeretico, & clausa Synagoga Lutherana, consensu communi ad Ecclesiam Romanam vltro se adiunxerint, datis ea de re ad Episcopum literis, additaque spon-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

Ccc 2 ne,

79
Missio in Fustensfeldiam.80
Obstinatio immanis Haereticorum.

Mirabiliter victa.

81
Lauffenum oppidum, opera duorum Patrum Ecclesiae restitutum.

82
Templi Lucernensis fundatio.

ne, vna cum vxoribus, & liberis; etiam profunderis sanguis effert obedientes Ecclesiæ victuros, ac morituros. Cuius rei lætitia gellens Antistes literas ad Patres gratulatorias dedit, vt & ipsi è suorum laborum seminibus lætitiæ fructum degustarent. Lucernensis templi lapidum primum idem Apostolicus Nuncius tertio Idus Martij, qui dies in secundam Magni ieiunij Dominicam incidit, communi Ciuitatis lætitiæ posuit, quod extruendum Vrbis Prator Ludouicus Pfifferus impensa sua suscepit.

83
Monasteriense Collegij coeptum.

Aucta Rhenana Prouincia Monasteriensi Collegio. Vrbis est Monasterium Vestphaliæ, seu veterum Saxonum caput, Miningerdefurda olim vocabulo, quam Carolus Magnus subactis, & Christo adiunctis Saxonibus Episcopalem Ecclesiam fecit, Sancto Ludgero præposito. Vbi cum Hermannus Episcopus, qui S. Ludgero successit, templum Deiparæ, & Monasterium dedicasset, id adeo breui inclaruit, & accolarum frequentia celebratum est, vt inde paulatim in urbem ipsam, veteri abolito, nomen transferit. Est vrbis perampla, & frequens, quippe maritimis opportuna, terrestribusque commercijs, feraci solo, Cælo salubri. Multa humanitas Ciuibus: religionem incorruptam ab Lutherana vsque tempestate cum tenuissent, tartareo demum vndique, maxime per Saxoniam grassante incendio, & ipsi ambugi sunt. Impius quidam presbyter

84
Lutheranismus à quo, & quando Monasteriū introductus.

Bernhardus Rotmannus Lutheranam primus nequitiam introduxit. Sed quia id ferme hæreticis euenit, quod per montis abrupta ruentibus, qui vt semel coeperunt in præceps impetum, in aspreta, & saxa alia ex alijs illiduntur: idem Rotmannus post paulo Lutheri pertæsus, Anabaptistarum inuexit fatuitatem, atroci plane successu. Nam sub annum seculi huius tertium, ac trigessimum, cum, & numero, & viribus increnuisse vltra spem viderent, eiectis Magistratibus, occupato rerum omnium

Qui mox mutatur in Anabaptismum.

85
Annua Tyrannis Bataui Sartoris.

dominatu, ipsi sibi fanatici homines Ioannem quendam Sartorem Batavum cooptarunt Regem. Annum ferme impia stetit tyrannis: qua per iustitiam demum ab Episcopo depulsa, & vrbe in potestatem redacta, quantum is, & meritis de latronibus pœnas sumpsit, ac repeti cultum sacrorum pristinum iussit, tamen spuria vitulamina, nec parua, nec pauca resederunt: & periculum gliscebatur assidue ex vicinorum altaria.

86
Ad confirmationem Religionis expedita Monasterij Societas.

Itaque bonos viros ad remedium, ac munimentum intentos, eò grauior extimulabat cura, quò recentior Anabaptistarum ante oculos furor obuersabatur. Ea maxime sollicitos cura habuit, pro singulari eorum pietate Ioannem Cluiæ, ac Iuliæ Ducem, ad quem Monasteriensis administratio delata erat, & Godefridum Rosfeldium Ecclesiæ eiusdem Decanum. Hi cum animaduertent per languidam populi, recentisque ætatis culturam maxime errores propagari, vehementer Ciuitati commodam rati fore Societatem, quæ & spargenda per rudes Catechesi, & occupandis casta. Doctrina nouellis ætatibus, cæteraque sua industria serpens malum sisteret, vehementer de ea accersenda contenderunt. Domicilium ei Dux in vrbe destinare conatus est, de ære suo additurus, quod ad prima cepta sufficeret. Cæterum cum Ciuium multi nescio quid ab Iesuitis,

87
Collegij Monasteriensis molitio longo tempore tracta.

quos non aliunde magis, quam sparsa ab hæreticis infamia norant, metuerent, ne qua daretur causa tumultui, non vltra processum est. At Decanus cum anno 1582. cum Francisco Costero, per id tempus Rheni Prouinciali, magnopere egisset, isque rem haud dum maturam censisset, nequaquam abstulit coepto. Multo quin etiam acrius instat, posteaquam anno 1585. à Canonicis Princeps, & Episcopus Monasterij postulatus, probatusque est Ernestus Bauariæ Dux Archiepiscopus Coloniensis, quem Decanus valde in Societatem propensum non ignorabat. Accito ad se Oliuero Visitatore, quid instituta Societatis, rationesque Collegiorum ferant, ediscit: nec tamen optatum exitum, nisi è Cælo, vnde

de & iuuisse opinari æquum est, vidit. Nam anno 1586. Quinto Kalendas Nouembris pius vir pie decessit, condito testamento, in quo pecuniam ad Collegij impensam non parvam legauit. Vrgentibus inde testamenti procuratoribus, cum Ernestus non solum autor, sed & hortator accederet, & à frequenti Canonicorum Collegio res probata esset, Petrus Michaël primo huius anni vere Monasterium mittitur, qui cum virtutis, Doctrinæque suæ experimento planiora omnia reddidisset, transfactum de Collegio est, ac missis subinde Socijs ipse Michaël primus Rector est declaratus. Principio nouam Religiosorum Coloniam haud æquis oculis Ciues videbant, hærente etiamnum è famosis hæreticorum fabulis præiudicio, Iesuitarum nationem pessimam quandam sectam esse, plenam inhumanitatis, atque barbariæ. Quæ cum vsus dei sensim refutaret, tanto iucundiores pietas, & humanitas, & virtutes reliquæ, quo minus expectata, accidebant. Dum autem idonea Sedes Collegio quæritur, quidam euenit, quod valde homines aduertit. In ijs, qui Societatem repulsam volebant nobiles duo iuuenes Canonicorum è numero pugnant acerrime: cumque iam de Collegio in quibusdam ipsorum Canonicorum ædibus, & in agro, quem dominicum vocant, ob situs amplitudinem, ac loci immunitates statuendo ageretur, illi in suamet capita execrabantur, si quam in rem, quæ Iesuitas attingeret, præterquam ad eos expellendos, adduci se sinerent. Paucis post diebus inter nuptiale conuiuium cum petulantius agerent, admoniti modestiæ ab Equite Melitensi, admonitione in contumeliam accepta, in hominem irruunt, & in præsens cohibiti, in digressu forte rursus oblatum insectantur, quoad in Cæmeterio, quò se fuga eripuerat, consequuti confodiunt. Quo ex indigno facinore non solum honoribus spoliati, sed etiam, quod famulis Dei inique struebant, summo iure luentes, Ciuitate sunt pulsi. Eoque propensius, & cumulatus ædes Collegio cum horto, & prato, quæ fluius Alpha irrigat, siue ad vsum, siue ad amoenitatem percommodis, attributa. Postridie solennium Sancti Lucæ, vulgatis iam per excusum Typis indicem scholarum titulis, decantato magnifice in æde primariæ Sacro, cum elegantibus Oratorum, ac Poëtarum prolusionibus, deque Philosophia, ac Theologia concertationibus gymnastici labores incepti. Quatuor inferiorum disciplinarum, tres superiorum discretæ classès. Auditores primo septingenti, mox alijs, atque alijs è vicinitate confluentibus, mille pernumerati sunt. Multo iam magis Ciuitas conciliata est, vbi institutionis literariæ specimen degustauit. Delectabat domi patres familias suorum quemque in præparando Scholastico penso puerorum sedulitas, intelligentes è discipulorum diligentia, dexteritatem, curamque docentium. Verumenimvero tanta Societatis propinquitas non leuiter hæreticos circumcolentes vrebat. Sed belle cecidit Osnaburgensi quodam in oppido, vbi cum Lutheranus declamator Monasteriensis Ciues acriter morderet, quod Iesuitis urbem suam patefecissent, simplex vulgus, vt Iesuitarum nomen audijt, flexo poplite, & apertis capicibus reuerentiam exhibuit: idque cum iterum, ac tertio, & quoties nomen idem ad aures accideret, faceret, stomachari Prædicans, ac prope disrumpi, tandem aperte denunciatur, attendant immoti, de Iesuitis se loqui hominum seductoribus non honore, sed omni probro dignis: at populus nihilominus tum quoque caput aperuit, vt exinde confusus omni ea mentione seditiosus rabula abstinere coactus sit, ne cum ignominia sua venerationem ijs crearet, quibus serebat infamiam. Vrbs item Saxonix Hildesum est, quo anni superioris exitu Canonicorum vocatu Ioannes Hammerus Goslariensis cum adijisset, mirum quantum viti religione, sapientia, eloquentia, summaque laborum contentione in minima valetudine, vniuersa Ciuitas capta est. Itaque non modo nullam admittebant

88

Petrus Michaël primus Rector Monasterij.

89

Duo Canonici ad Societatem Monasterio eiciendam conuincuntur, eij ciuitas ipsi merito atrocium facinororum.

90

Collegium Monasterij Instituitur.

91

Declamatio hæreticæ in Iesuitas ridiculus euentus.

92

Hildesum Vrbs Collegium expe- tit.

93
Eorfordia
vilitur con-
cionibus cul-
ta.

94
Collegij Ba-
denfis defi-
gnatio irri-
ta.

95
Ioannes Pi-
storius con-
uersus.

96
Nouitius ab
Hæreticis
captus, & di-
missus.

97
Alterius So-
cij captiui-
tas, & libera-
tio.

98
Duo è no-
stris occidun-
tur à Latro-
nibus.

rebant de eius discessu mentionem, sed omni cœptum est agi conam de Collegio primo quoque tempore aduocando. Oprobrii quoque cum fructu Michaël Scillingius Eorfordiæ hoc etiam anno cum Petro Tauer-mundano Socio perseverauit. Audiebatur auidè non à reliquijs solenni Catholicorum, sed etiam ab Hæreticis, certatimque ad varia templa euocabatur. Sed latissimam fecere messem sub feriis Paschales ex Collegio Treuirensi duo Sacerdotes Sirichij, quod Diocesis Treuirensis est oppidum, in Lotharinga ditione super amnem Mosellam. Ibi præter alia emolumenta, homines sexaginta hæresim abiecerunt. Archiepiscopus Treuirensis ædificationem noui Collegij solenni cæremonia Treuiris inchoauit. Marchio Badensis Collegium in suo Oppido Bada meditabatur, iamque destinato loco, & vectigalibus, prope erat ut reciperetur, & Socij ad incolendum mitterentur, cum morte sublatus est. Imbecillitatis humanæ eò clarius documentum, quod simul in medio apparatu mptiarum cecidit. Inter reuocatos ad fidem magni fuit nominis, & momenti Ioannes Pistorius, vir oppidò eruditus: educatus in Lutheri disciplina, tandemque spurcas hominis stomachatus ineptias, ad Caluini rectorios dolos transierat, cum vnius Sociorum congressu, ac disputatione edoctus quemadmodum Sancti Patres expendendi essent, salutare monitum probans, Catholicorum monumenta accuratius versare, ac fidelius cœpit. Inde vsu cum Societate frequentans, & scrutandis Sanctorum voluminibus insistens, magis magisque Deo intus illucescente, vsque eò profecit, ut die Pentecostes in Spirensi Collegio damnatis erroribus, palam reconciliatus Ecclesiæ Sanctæ, Deoque sit. Ac protinus exorsus Hæreticorum fraudes, quo notiores habebat, eò neruosius, & voce, & stylo retexere. Totus interim Rhenus, ac pleraque Belgij armorum strepitu miscebantur: impeditissima erant itinera, ut non sine insignibus cælestis tutelæ pignoribus ad necessaria Collegiorum, aut proximorum fas esset exire munera. Nouitius rei domesticæ Coadiutor, dum Treuiris Confluentiam pergit, ut Lotharingum declinaret militem, cum in Oppidum Traërbachium diuertisset, male multatus est à præfidiarijs hæreticis; tamen cum ad Consulem perductus suppliciter ingenua prouoluit libertatem peteret, præter omnium opinionem liber est missus, monitus tantum ne ad eas amplius partes accederet. Alter eiusdem fortis Coadiutor Agidius Vandebos nomine, dum in Sylua Collegij Brugensis in domesticos vsus ligna cædit, captus Vhilingam abducitur. Præfectus homo erat Anglicanus, & quanquam hæreticus non tamen expers humanitatis, cum interrogasset quis esset, quid aut profiteretur, cognouissetque hominem de Societate esse culinæ operatum, delectatus hominis innocentia, atque simplicitate, duci in culinam, & consuetos sibi obire labores iussit. Qui dum fideliter parat, ita omnium sibi animos adiunxit, ut fineretur pro sua voluntate precationi dare operam, per totum ire oppidum, de religione sermones institueret. Demum non alio pretio, quam cum gregario milite permutatum, non modo Societati eum Præfectus reddidit, sed etiam viatico benigne instructum dimisit, Cæterum haudquaquam patrem sortiti cœsum Scholastici duo tyrones. E sua copia Costerus tres mittebat in Austriam, Baderi Prouincialis rogatu, curriculum Philosophiæ permentos. Bataui erant natione, lectæ indolis. Duo erant germani Fratres Ricardus, & Arnoldus Biler, tertio Iacobus Lappius nomen. In Sylua prope Treuiros cum venissent, rusticorum manus Ricardum, & Iacobum inuadit, atque in interiora abductos, alterum ferro, alterum laqueo enecant, ac spoliant. Arnoldus forte subliterat ad colligendum in sarcinulam pallium, cum prægressos duos, latrones inuadere itaque fuga arrepta, quanquam rusticorum quidam insequuti sunt, Deo tutan-

Soc. 49.

tutante, euasit, ac demum Treuiros sospes peruenit. Occiforum corpora multis post diebus alterum alteri superiecta Crucis in modum: & quamuis loca essent lupis infesta, omnino ab ijs intada reperta sunt. Verosimile est insignem recepisse mercedem in Calo, qui in primo feruore spiritus, dum ad incruentum pergunt religionis martyrium, vitam in obedientia cursu fuderunt. Eoque ipso die mane antequam syluam intrarent, magna cum pietate; & Parochi (vt postea narrauit) aedificatione, in proximo pago Diuino sacrificio interfuerant.

Inter obitas à Patribus Belgis excursionis saluberrima fuit, quæ Ernesti Principis missi ad Mesacos suscepta est. Hi urbem incolunt in Leodiensis Diocesis finibus ad Mosam, cui nomen vulgo Maëtyk. Nicolaus Hirtius de Fal cum Socio Sacerdote, & Collegij Traiectensis Rector Ioannes Helmontanus totum ibi ieiunij tempus, deinde magnam ætatis exegerunt partem, inuitante successu. Renouationem morum velut à capite à Christianis puerorum rudimentis exorsi. Ex tribus eos literarijs ludis conuocabant, incenditibus adolescentium studia Decano cum Collegis suis, Prætor cum Consulibus, ac Senatoribus, qui nunquam ab sacro ludo passi sunt autoritatem presentia suæ desiderari. Vnum quoque è Ludimagistris Prætor, quod parum vtilia pietati doceret, eiecit. Ad perennitatem mox religiosæ institutionis, in omnes scholas Ledesma Cathechismus inducens, data opera, vt eius generis libellorum magnus numerus, itemque magnus Rosariorum aducheretur. Libri autem, siue perniciosi, siue leuiores amoti. Longum sit in promiscua multitudine correctos mores, vitia excisa, noxarum expiationes ex longo, vel etiam à primo æuo repetitas exequi. Centum ferme etiam hæresum laqueis expediti. Gemino Virginum Cœnobio, & Nosocomio item consultum. Ad hæc impetratum à Principe, vt etiam Episcopum mitteret, qui ab annis viginti intermissum sacri Christmatis signum, carentibus impertiret: quod populus frequens magna voluptate, pietateque, vt à Patribus institutus fuerat, suscepit. Sacer item ornatus templorum, & altarium instauratus, & in Fidelium sepulchra Cœmeterium consecratum. In sacris ad populum tractatibus, ea præcipue, quæ superba Hæreticorum aspernatur ignauia, in existimationem adducta. Obtulit occasionem promulgatum à Pontifice Maximo propter Ecclesiæ necessitates Iobelaum, de ea re, summique potestate Pastoris, quæ admodum euiluerat, differendi. Actum de Sacrosancto Missæ Sacrificio: inque Rogationum diebus, de litaniarum vsu: inde habita supplicatio eâ celebritate, quantâ nulla vnquam oppidanorum memoria: vehementer quotidiana cœpta frequentari sacrificia: denique die Pentecostes Prætor, Consules, Senatus, & Ciuium ferme primi, ac locupletissimi, haud sine caterorum admiratione diuina palata mensæ accubere. Ita si idonea adsit cultura haud ægre sequitur ad pietatem, quod ducitur natura mortalium. Maxima dein Caremonia diuinitissimi Christi corporis anniuersarium solenne celebratum. Vbi inflammatus est ad rem pro maiestate suscipiendam Prætor, is tum Senatus, tum primores oppidanorum facile incendit. Ergo mundities toto oppido, & ornatus statim curatur, aræ extruuntur, comparantur faces, quarum cum in oppido copia haud votis suppeteret, magna vis Traiecto, Leodioque petita. Itaque demum pulcherrimo spectaculo in præcipuis Oppidi regionibus cum altaria excitata starent viginti, facibus magno numero collucentibus, Senatu cum tribus togato proficiente circumlata Diuina Hostia est, festum inter sclopetorum, & maiorum tormentorum applausum. Addidere supplicationi gratiam dispositi ad præcipuas aras adolescentes, qui vernaculo carmine ex veteri, nouoque testamento veritatem, & laudes admirabilis Sacramenti concinne exquebantur. Eodem die post meridiem Drama in scenam productum de veteri man-

99
Res Catho-
lica in Vrbe
Maëtyk felici-
tè curata.

100
Item in op-
pido Stochæ
& Aquigrani.

ri manna, & nostra cælesti esca magno Ciuium assensu. Similia his in vicino minore Oppido Stochem curata: similia duo alij Sacerdotes Aquigrani, vnde octauo ferme ante anno tumultuum causa discessum erant gessere. Nullum initio cum ad conciones pateret templum, suum est Augustinianus Cosnobiarcha patefecit. Inde primores Ciuitatis adempto Foliano sacram ab Iulix Duce, cuius in patrocinio erat, impetrarunt. Catholicorum lustrata schola, disseminati Cathedris, & patrum Catechesim edocti, haud sine grandiorum profectu. Vna & altera Beluoginis ex aratum discrimine Sodalitas instituta, & alia de more educta in culturam pietatis, & firmamentum. Magno inter hæc animo, ac profectu profanos inter milites militum versata est Sacrorum industria. Vindugi accitu ad exercitum in recipienda ex hostibus Bonna certantem Hericus Samerius missus, præclara de scelere fixit trophæa: Cœcitate hæc impia: sedauit dissidia. Ducum tentoria pellicibus expurgauit, nudis sine muliercularum probris, ac minis: quæ miles Christi boni operis adiumenta non ægre ferebat. Denique omni officij genere præsto omnibus erat, vt eò aduersus pietatis hostes mouerentur arma felicius, quod ipsi pugnatores colerent fortius pietatem. Multò hæc eadem in Ducis Parmensis Castris acta robustius, vbi perpetuo septem, interdum ad viginti defuderunt Sacerdotes. Præerat vniuersis Thomas Sallius. Inter alias alij dispersi cum agerent nationes, sæpe vnum in locum vniuersi conueniebant, vt se se mutuis excitarent ad labores alloquij, & consilijs erudirent. Vincentius Zelander, quæ vsui erant vitæ necessitates impigrè cuique expediebat, singulorum stationes identidem interueniens. Incundum erat videre, quam obedienter miles in officio esset; ab vique abstineret, ac furtis: atque arumnas bellicas quanto perferret animo. Procul hinc quoque Scorta, animorum & corporum pestis, abacta. Certæ præterea decretæ leges in execrantes temere iurantes, in eos, qui prouocarent ad singulare certamen, in ebriosos, in Heliuones, militibus ipsis multum volentibus. Pertinebat ad res Belgicas huius anni graues certamen à quibusdam Academijs Louaniensis, & Duacensium Doctoribus aduersus Leonardum Lessium, & Ioannem Amelium nostros in Collegio Societatis Louaniensis Theologiæ Professores. Verum quantum clarigatio hæc velut quædam, ac prima dumtaxat velutatio Belli magni, & longi fuit, Opere proprio narrandi, Consultius visum est res naturâ connexas tractatione non seingere. Quare ista nunc omittimus in aliud tempus, ac suum locum reseruata.

101
Missio Ca-
strensis.

102
Prætermisso
concertatio-
num Belgi-
carum.

103
Gratia Ma-
gij, & Pige-
narij apud
Regem Hen-
ricum III.

Inter Gallicanas à bello pestilentiaque calamitates, annus abijt idem Societati pacatus, ac prosper. Prudens Laurentij Magij Vitiatoris Religio animum Regis ita delinuit, ac capit, vt cum rebus compositionis comeatum ab eo peteret, negaret Rex consuetudine eius vellet se tam citò carere. Vbi tempestiuum foret vitrò se admonitum. Precatu eiusdem Odonem Pigenatium non modo in pristinam recepit gratiam, restituitque ei prouinciam æquo animo tulit, sed sæpius ad se accitum ea comitate fiduciaque tractauit, vt Odo plurimum vereretur ne in locum Augerij aulicis se tricis inuolueret. Idcircoque maturauit quamprimum abire Lutetiâ Prouinciam lustraturus. Subinde Magius quoque commemorans, quam Romæ opera sua desideraretur; quam ipsius Regis interesset ceteras Gallicanas Prouincias abs se inspicere, bonam abeundi veniam impetrauit. Circumire tamen Collegia nec festinatio, quæ Romanam accerseretur, nec obsidentia vias arma permiserunt. Prouincia Aquitania loco Petri Lohierij, Clementem Puteanum, Lugdunensi Ludouicum Richeomum Prouinciales imposuit, quorum hic vicariâ operâ Lugdunensem, ille Francicam administrabat. Mauriaco Sociorum Reliquias, quod assidue circumstrepente hoste in medio versarentur salutis discrimine, nec magis

104.
Mauriacen-
se Collegiū
ad tempus
relictum.

magis Oppidanis prodesse, quam apud Hæreticos sua præsentia aggrauare inuidiam, rerum custodia viro bono, & amico delegata, omnino euocauit. Tum, ex itinere Lugdunensis Collegij rebus compositis, in Italiam remigravit. Novi Prouinciales, & sua sponte, tanquam integris viribus, ac simul Præpositi Generalis, simul Visitatoris incitati monitis, omni studio prouehendis ad interiorem disciplinam Sodalibus insistere: illud prouidentis, vt pro tumultibus publicis assidue preces ad Deum fierent, & alia diuinæ paci exposcendæ, nullo autem modo quisquam, seu foris, seu domi eas res, ne sermonibus quidem attingeret. Complebatur inter labores voluptate maxima Odo, tantam vbique pacem, tantam excipiendæ culturæ facilitatem, proficiendique curam inueniebat. Quanquam dissiparet Lues Collegia, & multa peregre, & inter armorum licentiam, ac furem Hæreticorum toleranda essent, tamen vige-
bat perfectæ virtutis exercitatio: & laborum pro communi bono, arum-
rumque, & periculorum cupido. Præclaram quoque, ac numerosam summittebat Deus Nouitiorum segetem: Collegia vndique noua petebantur: vndique Catechista, & sacri præcones expetebantur. Res maxime Parisienses florebat. Delectauit Ciues puerorum, è Catechismi schola supplicatio, qui ab Professorum domo magno agmine candidati coronatique, cantillantes pia carmina per vrbes magnam partem deducti sunt. Collegio additæ de Sacra Scriptura Hæbræaque lingua, & disciplinis Mathematicis scholæ, vt iam religiosæ absolutioni Academiæ nihil deesset. Numerus vero auditorum longe vltra capacitatem Gymnasij affluebat; quorum, sexaginta supra ducentos Conuictores censebantur è bono genere: Nec discrepabant ab ardore literarum studia pietatis. Itaque vt rebus diuinis amplior esset sedes, noui facelli iacta sunt fundamenta ab Lusignano Episcopo Cypri xv. Kal. Decembris. Apparuit super hæc communis Procerum in Societatem propositio in Conuentu, qui de publicis rebus ad extremum autumnum habitus est. Vbi cum haud recte sentientium non, nemo agi vellet de Societate, vel eicienda de Regno, vel prohibenda docere, qui delectati referendarum ad conuentum rerum præerant, libellos eiusmodi, & sermones omnes reiecere; adijcetes id potius agendum, vt Collegia eius vbique per Galliam ponerentur. Pauloque post Senatus quoque Parisiensis, Prioratu quodam nostris omnino ignaris attributo, beneuolentiæ suæ pignus extare voluit. Nouas duci colonias difficultates temporum prohibebant, cum & turbulentissima essent omnia, & maiorem quandam tempestatem, tanquam intentæ vndique supra caput fœdæ nubes portenderent, præsertim ad exitum anni, vbi Dux, & Cardinalis Guisij sublatis sunt. Ergo cum Rothomagenses instarent, qui septingenti è primoribus libello subscripserant, quo ab Cardinali Borbonio id precabantur, cum Redonenses, & Altiſiodorensis Antistes, tum Aufcitani, alijque, inchoata Aufcij statione: vnicum in Lugdunensi Prouincia Collegium datum Aniciensibus. Merebantur id flagrantia, & perantiqua Ciuium studia. Quippe ab annis viginti eam curam coquebant, & Antonius Senneterrius Præsul anno seculi septuagesimo sua sponte domicilij ædificationem inchoarat, insignibus nominis IESV appofitis. Est præterea Ciuitas Velaunorum caput, frequens, & ad omnem pietatem parata indolis. Urbem habent in Cliuo sitam, vnde vernaculum illi nomen Puy ex podio factum. Inclytum stat in summo Cliuo Deiparæ templum, donarij, præsentique Virginis adiutorio late clarum per Gallias. Igitur cum multis legationibus ad Visitatorem Magium, & ad Prouincialem Richeomum, tum etiam ad Generalem Claudium literis; tandem cuncta in vsus necessarios suppeditatura instaret Ciuitas, voti compos est facta. Locus Collegio captus est opportunior, quam vbi designarat Antistes. Quoad ibi nouum extrueretur domici-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

D D D

lium,

105

Pax, & disciplina domestica inter luem, & bella in Gallia floret.

106

Collegium Parisiense auctum.

107

Favor bonorum, & Parlamenti Parisiensis in Societatem.

108

Multa Collegia petita. Vnum tantum datum Aniciensis.

109
Diuionensi
Collegio sub
uentum.

110
Ioannis Bal-
melij mors
felix è vita
bona.

111
Marcenius
Labata, &
Lopius ex
Sacri Tribu-
nalis custo-
dia liberan-
tur.

112
Ripalda
quoque post
dimissus.

113
Missiones
per Hispan-
iam multæ
perutiles.

114
Collegij
Arecualensis
initium.

lium, temporariæ Sedis die S. Michaëlis ad extremum Septembrem in-
 possessio, ibidemque familia capitum quatuordecim constituta Michaële
 Coysfardo Rectore. Sexto idus Nouembris consueto cum præludium
 honore præceptores quinque, quibus mox sextus accessit, patefecere Mis-
 rum Sacraria, quæ cum initio frequentare circiter ducenti cepissent, ma-
 breui alij super alios afluxere, vt anno post facile numerare esset quin-
 gentos. Diuionensi Collegio difficultate rei domesticæ laboranti, bene-
 gne Senatus, priuatique Ciues, & Carolo Duce Meinæo Burgundia Pro-
 rege referente, Prouinciæ Concilium, decreta stipe succurrit. E Soci-
 Billomensibus confecit iter mortalitatis Ioannes Balmesius, vir & cog-
 nitione rerum, linguarumque multiplici, & Christiana professione domi-
 forisque utilis. In cætero cultu pietatis eximia cura Sacrosanciam Eu-
 charistiam venerabatur: præcipuo etiam honore colebat Sanctum Ioannem
 Baptistam, & Virginem Matrem, qui fideli clienti opportuno tempore
 neutiquam abfuerit. Ipse enim moribundus affirmavit vtrumque se vi-
 dere sibi præsentem: pauloque post etiam insidiantem calcaneo vidit an-
 guem tartareum. Sed frustra dirus obrepebat ei, quem talia è Cælo mu-
 niebant præsidia.

Dum breuibis hisce tanquam inducijs interquiescunt res nostræ in
 Gallia, cum quies nonnulla in Hispania quoque affulisset, turbinem vix
 dum vnum præteritum nouus excepit. Octauo idus Aprilis Sacri Quæsto-
 res Vallisoleti cum voluntatem Pontificis de captorum Sociorum finiendæ
 causa perspexissent, accersitis ad se Hieronymo Acoſta Domus Præposito,
& Francisco Calarza Rectore Collegij, cum alijs quatuor Patribus, in con-
 spectu eorum, nemine ex externis præſente, recitarunt sententias in An-
 tonium Marcenium, Franciscum Labatum, & Ioannem Lopium, qui suis
 cum pallijs stabant: inde domum liberos remisere. Quæ iudicij forma, &
 benignitatem Quæſitorum, & nihil magnopere animaduersione dignum
 in reis deprehensum ostendit. Labata statim restitutus in Collegij Sal-
 manticensis Reſtoratum, quem ante administrabat, & sua Ioanni quoque
 Lopio omnino permissa libertas. Marcenio in biennium ab omni præſe-
 ctura interdictum. Hic exitus vulgo existimatus est optimus, magnoque
 plausu exceptus, ac passim gratulationibus magni æque, ac infimi, nec
 solum beneuolentia ante noti, verum etiam parum fauentes, animi sui læ-
 titia declararunt. Aliquid residebat curæ de causa Ripaldæ, cuius in
 Doctrina ferebat rumor non pauca affinia errori comperta. Sed & is
 quoque paulo post dimissus est: adedque probata ferunt eius scripta, vt
 vnus Quæſitorum eorum sanctitate, & sapientia captus, exemplar descri-
 bi sibi omnium iusserit. Non permissus est tamen statim ad populam
 dicere, quod quidam interpretabantur eò factum, vt immôdicam lætiti-
 am qua continuo producti auditique priores erant, lueret. Inter hanc læ-
 titiam res etiam publicæ pietatis è sententia gerebatur. In Regia Iosephi
 Acoſta reuersus è Peruuia, & Alfonso Sancius ex Insulis Philippinis ha-
 bebant conciones frequentes, & apprime gratas. Florebant Gymnasia
 per omnes ferme Prouincias Hispaniæ. Peregre etiam per Missiones ma-
 gno cum profectu multum operæ ponebatur. Ex Prouincia vna Ca-
 stellana duæ susceptæ verno tempore per Castellam, vna per Canta-
 briam, per Galliciam quatuor. Salmanticiæ autem tum in concione-
 rum in exempli narratione Francisco Vasquio facile terna auditorum
 millia operam dabant, haud minor ad Ioannem Ferdinandum Vallis-
 teti concursus: qui præter cætera Sodalitatem nobilium virorum, ex
 qua profecta deinceps sunt memorabilia pietatis opera, in formam
 redegit Congregationum Societati consuetarum; eamque & alteram
 adolescentium Generalis Claudius Romanis adiunxit. Sub idem tempus
 initium factum Collegio Arecuali. Cum præmissus Antonius Larius do-
 mo

mo, conducta temporarium facellum adornasset, accessit eò cum multis è grauioribus Patribus Prouincialis Villalba, vt initium fieret octauo Kalendas Martias, die S. Petri Antiochena Cathedra venerando. Eo die Cle- rus, & Magistratus, quo maiore nonos colonos benignitate exciperent, qua Caremonia anniuersario solenni deferri per oppidum solet, vniuer- so Clero, Sodalitatibusque deducuntibus inter festum omnium Curiarum tinnitum, ad nostros Sacrosanctum Christi corpus detulere ex Paroecia San- cti Dominici. Nostri obuiam albatu progressi aduentantibus: introdu- ctoque Sanctissimo Christi corpore, factum ab Emmanuele Lopio, cantan- te Clero, peractum est. Secundum quod Prouincialis verba fecit ad populum. Triduum ea missarum magna Caremonia, & cantu, & con- cionum celebritas, mire gaudentibus Oppidanis tenuit. Septem dumtaxat noue Colonie posuerunt initia, quoad Collegij res paulatim Ferdinandus Tellius Gulmanius, qui instituebat, firmaret. Vir fuerat, hic mi- litaris, præclaraque gesserat munera, præfectusque Oranum arcem te- nuerat: tum secedens sibi victurus, & Deo, quia perituram sobolem, natura negarat, facultates suas destinare coepit in perpetuam successionem meritorum, assentiente coniuge Maria Tellia, & adiuuante collata ex æquo pecunia. Ingressus primum in Collegij instituendi voluntatem, Ferdinandus hoc modo est. Anno ante hunc decimo cum ex Abulen- si Collegio (namque in Abula Diocesi est Areualum) Antonius Larius cum Socio ad Euangelica ministeria accessisset, quaesuit ex eo, quem- verum, & prudentem Dei præconem cognorat, quando heredem Deus non dederat, quoniam modo de facultatibus recte suis posset consulere, ad Dei gloriam, animæque suæ salutem? isque ei cum alia Christianæ pietatis opera, tum religiosas aliquot familias, ex quibus quam vellet accerferet, nominauit, nulla nostrâ facta mentione. Quarum in rerum, delectu dum, & ipse per se se Ferdinandus, & per alios muleum Deo supplicat, vltro in Societatis cogitationem venit; laudansque Antonij modestiam, qui eam præterisset, institit eundem fatigare, vt plenius, quid illi institutorum, quid munerum esset, quid condendo opus foret Collegio sibi expromeret. Neque id cognouit auidius, quam probauit impensius. Vltro curam in Collegij institutionem fixit, permansitque, in ea procuracione multos annos cum singulari plane constantia. Haud frustra multi credidere præcipuo Beati Ignatij patrocinio factum, vt cum celebriora multò loca repudiasset Societas, Areuali sedem pone- ret. Narrabant enim Ignatium ibi adolescentiam peregisse à Parente, traditum Ioanni Velascio, Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabe- thæ Quæstori, qui amicitia causa, cum suis careret, vnum liberorum, quem apud se educaret, à Beltramo Loiola poposcerat. Ipse igitur Igna- tius tanquam veteris referre hospitij gratiam vellet, Collegium Areua- lensibus, & ad cæteras vtilitates, & ad restam adolescentum educatio- nem curasse, è Cælo est creditus. In Gandiense Collegium magno appa- ratu illata sunt sacra Reliquia, quas Dux, eiusque Frater Ioannes Bor- gia donarant. Donum præcipue fuit Ducis particula è ligno Sanctissimæ Crucis, argentea Cruce eleganter inclusa. Supplicatio instituta ab templo principe. Ingens in eodem genere ducta pompa Murcia. Miserat Eue- rardus Generalis inter cætera insigne os Diui Stephani Protomartyris, qui ad memoriam Stephani Almeida Fundatoris, Collegio est tutelaribus. Vt igitur hæc honestius, & sacra cætera asseruarentur pignora, popu- lique ad cultum eorum pietas magis incenderetur, quinto Kalendas Mar- tij ab templo principe, quò fuerant arcano delata, in ædem Collegij, Epi- scopus Carthaginensis Hieronymus Manricius retulit. Aduit Clerus vni- uersus, cuncta Paroeciarum insignia, omnes Sodalitates, cumque consue- tis honorum insignibus Magistratus. Multitudo è circumiectis quoque

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

D D D 2

Oppi-

115
Fundator
eius Ferdi-
nandus Tel-
lius.

116
Antonij La-
rij modera-
tio Collegij
Areualensis
occafio.

117
S. Ignatius
Areuali ado-
lescentiam,
exegit.

118
Collegium
Gandiense,
sacris Reli-
quijs auctum.

119
Ea pompa
insigni defe-
runtur.

Oppidis, & pagis accurrerat. Præbant proxime sacra repositoria pueri quadraginta, serico, auroque spectandi, cum sua quisque ardente face è candida cera. Pone sequebantur habitu militum atate maiores scholastici, qui sub tribunis, ac ducibus distributi per tympanorum bellicum strepitum, & doctam vexillorum agitationem, militaria identidem ludicra cum pio quodam terrore, & venusta maicestate edebant. Triduum deinceps totum honores in templo continuati: quo tempore dies, ac noctes in Collegio Præsul Manricius egit.

Magnam hoc tempore adornabat classem aduersus Anglos Philippus Rex, cuius expeditionis prosperum vt exoraret euentum, multas Hispania tota preces indixit. Apparatissimæ fiebant vbique supplicationes. Eam ob rem, cum causa adeo esset grauis ac publica, visum est etiam Madritanis Patribus vti eo iure, quod generalis tertius conuentus in huiusmodi causa concedit, vt & ipsi supplicantes incederent. Cum igitur ad commouendam publice pietatem è Cœnobio, quod de Atocia vocant, Dominicanorum, religiosam Deiparæ Imaginem ad adem Sanctimonialium exalceatarum ex Ordine Sancti Francisci Ciuitas detulisset, eoq; supplicatum Religiosæ familiæ suo quæque die procederent, ex Collegio die Visitationi Deiparæ sacro processum hoc Ordine est. Scholastica prægrediebatur iuuentus, numero ferme sexcenti: candidus cuique in manu cereus: suam quisque Præceptorum ducebat classem: gelabant hi, & alia subinde pietatis argumenta, & in eleganti Feretro pueni IESV effigiem, circa quam eximia cum pietate Sodales B. Virginis incedebant. Post hæc Cruce præeunte sequebatur Ordo Sociorum (circa sexaginta erant) Clericorum habitu cum superpelliceis, & ardentibus Cereis. Prosequebatur magna vis Procerum, magna populi. Plurimus etiam tanquam ad nouum spectaculum visendi studio accurrebat: & habuit vulgo res gratiam. Ad eandem sub hæc formam supplicatum Vallisoleti, & Hispali. In alijs vrbibus, cum iam satis nouus esset mos Societatis, appareretque quam propitiando Numini ceteris infleberetur officijs, supplicatio eiusmodi desiderata non est. Lectus est etiam à Rege nominatim Pater Iacobus Salazarius, qui pro hac causa Hierosolymorum sancta loca adiret. Viserat anno superiore iussu Regis idem Sacerdos insignia per Hispaniam religione loca, multumque pietatem suam, ac modestiam vbique probarat: quæ fuit causa cur hæc eidem peregrinatio longior iniungeretur.

Inter hæc Hieronymus Manricius, quem modo dixi, Carthaginensis Episcopus, Madritum venit, pro certoque vulgatur accitum à Rege, ab eoque diploma Pontificium accepisse, vt sacras Religiosorum familias recognosceret: verum etsi communi conceptum formula esset diploma, omnesque complecteretur Ordines sacros, tamen proprie vnus Societatis spectandæ causa curatum esse dicebatur, ab eaque incepturum Episcopum, & destitutum in ea. Ipsi quoque excidit Manricio, adesse se, vt Societatem inspiceret, atque reformaret. Hæc res vbi clarius vulgata, sedatius coepit perpendi, adeo visa indigna est, vt nemo vellet autor, ac princeps haberi. Satis quidem constabat Comitem Oliuarium diploma à Pontifice impetrasse Regis iussu, qui, quando tam multa aduersus Societatis administrationem, & Instituta, Perturbatorum libellis deferebantur, vellet planius, quid in re esset cognoscere: cum aliquot fama esset etiam solitum eum dicere, abunde se aliarum Religionum res intelligere, vnus autem huius haud quaquam assequi posse. Verum quinam regias curas in tam multa sibi interiora intentas, & nunc maxime in Anglicanam illam tantæ molis expeditionem defixas, ad hæc deduceret, non satis certo constabat. Rumor ferebat Quæstorum esse id opus, & ad Præpositum Generalem Dionysius Vasquius discrete idem per-

120
Supplicatio
nostrorum
Madritensium
pro successu
causæ in An-
glos missæ.

121
Iacobus Sa-
lazarius Te-
rosolymam
à Rege Phi-
lippo missus.

122
Manricius
Carthaginensis
Episcopus
Visitator So-
cietatis lectus.

123
Quis eius cõ-
silij autor
fuerit.

percripsit. Cæterum Cardinalis Quiroga omni opere conabatur opinionem hanc amoliri, affirmans palam, si deprehenderet, qui talem sermonem excitaret, eum se duci iussurum: cui non defuit, qui responderet, duci iuberet Dionysium, qui diserte Romam vsque percripsisset. Fons & origo haud dubie domestici erant perturbatores, qui alias vias cum desperarent exitum habituras, hanc expeditissimam suis machinationibus rati, nominatim in libellis, vt per hominem externum, & ab Quæstoribus destinatum, & consueto Quæstoribus ritu viserentur Hispanæ Prouinciæ, postulabant. Cæterum alijs hanc viam vno ore palam damnantibus, vnus erat Franciscus Abreus, qui non modo fatebatur eam probari sibi, sed & passim profitebatur probaturum se cuius euidenter, necessariam plane esse. Qui homo cum scientia Pontificij, Cæsareique iuris inter paucos celebraretur, operæpretium est cognoscere, quam fœde in domestici interpretatione iuris hallucinaretur. Nam idem (vti alias demonstroi) docuerat, ante professionem solennem neminem de Societate vere Religiosum esse. De Paupertate vero ita sentiebat, vt cum consulentibus ipse responsa Iuriconsultorum secularium modo ederet, mercedem nihilominus, quam Mercenarij interpretes iuris, exigeret: & ad subleuandam in Hispania Collegiorum inopiam existimaret stipendia, pro consuetis instituti muneribus accipi oportere: Neque choro, neque processionibus publicis abstinendum: ac denique totam administrationis formam mutari vellet. Quæ notasse sat est, vt appareat quale esset hominum genus id, quod Sanctissimis Dei famulis omni virtutum genere ornatis, prudentia excellentibus, non solum de Hispania, sed de tota Ecclesia Dei optime meritis, negotium adeo indigne facebat. Et tamen huiusmodi homines audiebantur, & regnabant, & minabantur: & Sancti Ignatij instituta, & Pontificum, & Sacri Concilij Tridentini sanctiones, quibus ea probata fuerant, atque ipsam tot annorum experientiam præ sapientia sua vere insipienti, & carnali aspernabantur, & perditum ibant. Id enim ante omnia per hanc Visitationem agebant, vt Societatem IESV euerterent, & Dionysianam aliquam turbam, aut Abreanam conflarent. Idcirco dederunt operam, vt in supplici libello, per quem à Pontifice potestas visendi petita est, ea conferretur in Cardinalem Quirogam, & cui ille delegaret. Et quia Pontifex primo haud Quirogæ, sed Spetiano Internuncio suo rem demandauit, eo minus contenti non desitire, quoad nominatim Carthaginensis Episcopus legeretur. Idcirco deinde curauerant, vt in formulam ex qua Quæstiones Visitationis exerceret, præcipua conditarum ab Ignatio legum capita includerentur. Cuius quidem formulæ caput quintum hoc erat. Id quod præcipue spectari debet, est consensus, & conuenientia Ordinum inter se, se Religiosorum. Exploretur itaque quæ sit causa discriminis in habitu, in priuatis Cæremonijs, in repudiandis eleemosynis pro sacrificijs, & concionibus, in Choro minime habendo, in professione Votorum solenni, in potestate dimittendi, in correctionis Fraternali modo, sique dignum quid animaduersione visum fuerit, breui ad nos perscribatur, quo cum Pontifice agamus, vt mutetur. Adijciebatur deinde etiam, videndum, cur Præsidium creatio Canonica non esset (ita vocabant, quæ per suffragia conuentuum non fieret) item cur tantum res ab Romano penderent regimine: quæ immunitas, ac potestas Præsidijs esset: qui modus reorum causas cognoscendi: quid ita interdicta essent libellorum Cruciatæ beneficia ad Confessariorum optionem: multaque his similia: ad extremum, & illud vt missæ Romam de cuiusque vita, ac moribus narrationes, & transmissa inde, siue aperta, siue arcana mandata cognoscerentur. Quæ omnia, quam pertinerent ad euertendam Societatem satis apparet. Simul tamen volebant ingrattissimi, ac perfidi

124

Domestici
Turbatores
id petierant

125

Franciscus
Abreus palam necessarium dicebat.

126

Eius errores
& agendi
modus.

127

Libellus turbatum ad Pontificem in destructionem Societatis.

128

Quæ mutari in Instituto Turbatores vellet.

129

Quid in his spectarent.

fidi filij per hanc criminandi secretam licentiam parenti suo, atque Prapósito dolorem inurere, administrationem eius carpendo: quamquam id ita faciebant, ut fere hominem commendarent, sed culpam absentiam referrent, quo viam ad extorquendum Commissarium prauitantes vexare: Ipsi vero, vel appetitos gradus, aut Præfecturas, vel certe impunitatem ea via nancisci. Nam etsi pro paucitate sua numeroque, & constantia fidelium Sociorum non admodum benigna subere sperandi materia; tamen cum res ageretur per occultissimas questiones, perque homines præiudicio imbutos, & magis verustiorum, quam recentis huius Ordinis peritos, ut sunt male consciorum improbe sperantes ac metus audaces, multum garrulitate sua, multum ferocia, multum qua apud Quæstos, apud Quirogam, apud Regem (ut quidem sibi videbantur) & apud ipsum Visitatorem valebant autoritate, & gratia confidebant. Postremo, ut nihil sperarent, permisceri tamen volebant omnia: quia turbulentis omnibus commune est, quoniam nihil in tranquillitate possunt sibi boni polliceri, ut ipsam tempestatem quaeriti habeant. Verumenimvero germanos Societatis filios pro magnitudine periculi sollicitudo ingens torquebat. Nam eius sunt generis Religiosorum causæ, ut de ijs nisi, qui in eadem disciplina diu, multumque versatus sit, nequeat iudicare. Transcendit communem hominum sensum perfectionis apex, & usque eò transcendit, ut facile, quæ blandiora sunt sensibus, ea iudicent meliora. Quippe cum ex sua imbecillitate, vulgique ignavia, humilem nimis opinionem induerint, celsa illa trutina vim honestatis, non exacta Evangelij statera examinant. Quod si eam ob rem, quamvis quieta essent omnia, nemo exterorum esset Iudex idoneus, quid fieret ubi cognitor non alienus modo, sed à turbulentis ipsis accitus, ac præiudicio occupatus accederet? Quid tum? quanta clades acciperetur, noua cognitionum, quaestioque formula? Nihil enim æque perniciosum est religiosis conuentibus, atque si in eos inducatur forensium ratio iudiciorum. In his cum agendum sit cum pessimis hominum, ex quibus nisi vi, perque artes exprimi verum nequeat, suspiciosi interpretationibus, insidiosisque tentamentis per cæcos anfractus locus est. In cœtibus vero sacris, ubi maxime veritas, & simplicitas colenda, & conseruanda est, si non aperta, et nuda sint omnia, si inficiationes, tergiuerfationes, & inuolucra, & fraudes irrepant, ipsa statim conuelli fundamenta perfectionis necesse est, & administrationem, quæ paterna debuit procuratio esse, in acerbum dominatum euadere: ex quo fit, ut nec Præsides amentur, ut Patres, sed timeantur, ut Domini; nec tanquam ingenuos, liberalesque filios se se gerant, qui parent, sed in seruiles paulatim mores descendant. Ut omittam, quam indignum sit, si quid humani inter famulos Dei (cum homines, & ipsi circumdati infirmitate sint) incidat, id quaestionibus, & tabellionum scriptis traduci. Hac, & aliis generis multa, quæ infra attingentur, cum disciplina tenaces, amantemque Socij damna prospicerent, ab ipso primum Antistite obnixè precantur, ne tale munus assumat. Alios id quatuor Episcopos dici obnuisse: posse & ipsum abstinere. Quod si reciperet, aequi, bonique duceret omnibus machinis obniti Societatem. Nimis enim ad viuendum vulnus infligi: nec presentibus modo, sed & posteritati perniciosam rem inceptari. Hac modesta deprecatione, ingenuaque denunciations cum absterritus nihil, sed potius irritatus esset Episcopus, statim Proprouincialis Franciscus Porrius rem cum primis Patrum communitat. Illi pari consensu extemplo cum Rege agendum censent, ut ipse, qui autor habebatur, iubeat ab incepto desisti: & ad P. Generalem scriben-

130

Religionum
causa à Re-
ligiosis iudi-
canda.

131

Forensium
Quaestionum
vltus à Reli-
giosa vita
alienus.

132

Rogatur
Mauricius,
ut Visitatio-
nis munus re-
cuset.

133

Eo id munus
cupidius am-
biente ad
Regem re-
curritur.

bendum in Urbem, vt id à Pontifice exoret. Colligunt igitur causas grauiffimas, quæ ostendebant Vifitationem eius generis, nec vlllo modo necessariam, nec vtilem remedio, si quod opus esset, nec ipsi Regi, aut Regno opportunam, aut decoram esse: Societati vero plane pestiferam, & libellum in hanc sententiam Regi tradunt. Nobis quidem, inspicere nostras res, corrigique sicubi est opus, pro eo ac decet talem vitæ sectam professos, gratum iucundumque est: habemusque, & agimus gratias Maiestati Tuæ, quæ partem curarum suarum ad nos deriuat. Caterum quod adiuuenti causa comparatur, vt alienus nos vifit Antistes, non opis est, sed ruinæ. Dudum statuerat Præpositus Generalis mittere certos homines ipsa de Societate ex Tuæ Maiestatis sententia, qui res cognoscerent, & componerent; sed perturbatio temporum moram iniecit. Hos protinus pro tuo delectu mittet; quibus id erit maxime curæ, vti Tuæ Maiestati satisfiat, nec alieno Vifitatore sit opus. Vere enim ipse consueuisti, Rex sapientissime, dicere, non nisi ab Religiosis, & ab sui quosque generis hominibus Religiosos spectari debere. Nam si de militari disciplina nemo recte iudicet, nisi vir militaris: neque de nauicularia arte, nisi maris peritus: multò est necessarium magis, vt is, cui de Religiosis cognoscendum sit causis, Religiosorum mores, & instituta non cognitione solum, sed etiam vsu perceperit. Idque in causa nostra eò est certius, quod alia obtenduntur, re autem id agitur, vt quæ à Parente, & Fundatore nostro Spiritus Sancti afflatu conditæ leges sunt, quibus adhuc stetimus, & Deo iuuante, tantum profecimus, quas & Pontifices, & Concilium Tridentinum probarunt, aboleantur. Num igitur accipimus ab extero leges? vel, is recte iudicabit, quæ retinendæ, quæ antiquandæ sint? Huc accedit, quod rumor fert à Quæstoribus id proficisci inceptum, ideoque & virum delectum, qui diu de eorum consilio fuit: quo quidem nihil magis infame potest huic Ordini euenire: cuius Maiestas Tua si vtilitatem experit, conseruet necesse est autoritatem. An sumus Hæretici omnes, vt simus omnes hac notandi infamia? an latent inter nos Hæretici, & peruestigandi hoc strepitu sunt? Ducant si quos habent suspectos, vt duxere alios quatuor: inquirent proprie in eos, notent, exurant: totum Ordinem infamari neque æquum est, neque Ecclesiæ Dei vtile, neque Quæstoribus satis decorum. Quod si non fidei causa, sed alia tractatur, non est cur tractetur per eos; nec cur id erroris populo, ac suspicionis offundatur. Quin ipsi Hispaniæ probrosum Nationi est, hoc primum in nostris Prouincijs attentatum. Nam alienis quoque in Regnis tanta res celebrabitur; & Hæretici quidem triumphabunt, Catholici autem mirabuntur, & cognita re offendentur; quod ex omnibus Mundi Prouincijs vnica Hispania fuerit, in qua, vel mores nostri sic essent corrupti, vt alieno rectore egerent: vel ita oppressa esset æquitas, & libertas, vt sine causa, perque summam iniuriam vexati, infamiaque notati fuerimus. Nam de domestico damno, quid dicere attinet? Perturbatores nunc quidem pauci sunt, sed, quæ est humani ingenij infelicitas, simul procedere conata eorum coeperint, plures fient. Seditiones enim Ciuiles vbi subsidia externa nastæ sunt, immane quantum inualescunt. Nec poterit, quamuis velit, Episcopus coercere. Bonorum vero tantò acius irritabitur patientia, & ira ad obstandum armabitur. Quippe virtutis amantes nihil ita exagitat, & obscurat, vt causa pietatis; pro qua, si vel vsque ad necem decertent, præstare se Deo sacrificium putant. Quantum igitur, quam graue exardescet dissidium, inter eos, qui mutata volunt instituta nostra, & eos, qui conseruanda, vel sanguine fuso existimant: paratique sunt potius mori, quam perpeti ea attingi? Quam in longum offensiones, quam implacabiles serentur?

134
Libellus Regi pro Societate oblatus.

tur? Quantum negotij ipsi fiet Antistiti, quantum Maiestati Tuæ inge-
retur molestiæ? Quæ si nulla essent, per ipsum nomen audeundi, allo-
quendique Visitatoris, quam multa, quæ quæta sunt turbabuntur? Af-
fument sibi quiqui sunt leuiore ingenio, & impatientes disciplinæ quali-
bet moliendi licentiam: ac Præsides, nec audebunt eos in officio con-
tinere, nec poterunt. Omnia igitur pessum ibunt, omnia suspicionibus
implebuntur: offensiones, & similitates alentur, & licentia grassabitur.
& vnde petebatur medicina, inde accerretur interitus. Quæ cum ce-
ta sint, Maiestatem Tuam totus hic Ordo, vel certe plurimi, opti-
que ex eo, prouoluti ad pedes omnibus precibus orant, & obsecran-
tur, vti conseruatos ipsos velis ad tua, tuorumque Regnorum obsequia
quibus si fidelem, ac non instrenuam, neque profus inuilem operam
adhuc nauarunt, nouo hoc aucti beneficio enixius etiam nauabunt in-
posterum: Hæc multoque plura breuiter comprehensa, Patrumque pre-
cipuorum quinque, & quinquaginta subscripta nominibus, tradidere Re-
gi: coramque grauiissimi quique rem acriter egere, & Hispaniæ omnes
Prouinciæ grauibis obstitere literis communi nomine scriptis. Ipsi quo-
que Lusitani suo, & India, & Brasilia nomine magna vi intitero.
Verum nihil responsi relatum est, nisi: Regem consideratum.

At Romæ cognito nouo turbine Claudius, & ipsismet graniter
rei commotus, & Patrum Hispanorum plenis querelarum, ac mororis
incitatus literis, Pontificem confestim adit; atque vbi summam causæ
paucis exposuit, Hoc nimirum est, inquit, Beatissime Pater, quod ho-
mines isti clanculum hæcenus egerunt, quod votis, ac spe deuorant.
Volunt se se non solum Præpositi sui imperio eximere, sed ab Sancta-
quoque hac sede, quoad possint, ita subducere, vt suum sibi domi-
regnum statuunt, nihilque, aut quam minimum cum Vrbe commercij
habeant: hoc enim certe tradito sibi Visitatore assequuti videbuntur,
qui nomine Apostolicus, re ipsa pro eorum arbitrio Societatis leges,
mores, iura omnia peruertet. Prolatoque quoad volet munere, & alijs
deinceps ad exemplum substitutis, id efficiant, quod dixi, vt nobis res
illic nostras curare non liceat, neque vt solemus Apostolicam de ijs
Sedem consulere. Persensit incommoda Pontifex, & occursum, inquit,
vellem. Nam satis nobis est persuasum non nisi per homines ex Or-
dinibus suis, Religiosos visitari debere, & nunc ipsum id habemus in-
manibus. Quin videas, inquit, volo, & continuo ostendit, quam per
id tempus edidit instructionem Congregationi super Regularibus instituta,
in qua disertè mandabat, vt Visitatores deligerentur ex ipsis Ordini-
bus, qui visendi forent. Tum addit: Cæterum Pater Generalis, quid
remedij superest, cum ita nos obtuderint, vt expressum diploma, trans-
missumque sit? Hoc, inquit Claudius, vt differant rem, donec San-
ctitatem Vestram de omnibus certiore faciant, & capita illa mittant,
de quibus cognitionem instituendam censuerunt. Hæc enim à Sanctita-
te Vestra cognosci magnoperè cupimus, ad quam propriè spectant: cum
de Instituti nostri rebus ab Sancta hac Sede approbatis agatur. Quan-
quam & illud æquum esset expromere, quid causæ fuerit, cur ex om-
nibus Spurium hominem deligendum putarint, cui potissimum hoc vi-
sitandi nos munus imponerent. Iuuat admirari nodi difficillimi solutio-
nem vbi Dei sapientia collocarit, nec id ab quoquam aduersariorum
satis prouisum, cum Pontificis ingenium adeo omnibus esset perse-
ctum. Vt enim Sixtus Spurij nomen audiuit, cum supra modum ab eo
hominum genere abhorreret, tanquam fucum sibi in ea re factum indi-
gnatus, extemplo Cardinali Carasæ mandat, vti suo nomine ad Ce-
sarem Spertianum Internuntium det in Hispaniam literas, moneaque
vt Regi denuntiet: sibi non placere, vt eo diplomate vrantur. Adie-
cit

135
Hispaniæ, &
Lusitaniæ
Prouinciæ
Visitatori
Extremi ob-
sistunt.

136
Generalis
Pontifici sup-
plicat.

137
Pontificis be-
nignum re-
sponsum ex-
citantis rem
iam factam
nec reuoca-
bilem.

138
Spurij Epi-
scopi mentio
forte illata
Pontificem
ad reuocan-
dam faculta-
tem datam
incitat.

cit & suas ad Regem literas Claudius, modeste, sed grauitate exposulans, secum in tam graui causa sic actum fuisse. Orare Maieftatis eius prudentiam, ne falsis paucorum querelis prabere aures velit: sique in ipsa Societate minus quid prober, id non extraordinarijs, sed visitatis modis per ipsos eius Praepositos corrigendum curet. Ad Prouinciales praeterea Hispania scripsit, vt viritum & Professis omnibus, ac domiciliorum Praefectis quarerent, censerent necne Visitationem Societati per hominem extrarium vilem fore? nominaque omnium in libellum relata singula Prouincia per fidum hominem ad Regem transmitterent.

Interim Romae vir magna autoritatis, per quem diploma expressum a Pontifice erat, si quid in ea re peccarat, haud leuiter (vt est pudor ingenuis animis tortor, & cruciatus acerbissimus) luit. Interrogatus enim a Sixto de Praefulis Carthaginensis natalibus, non tam, vt verosimile est, dissimulandi studio, quam quod sine minus recordaretur, siue nesciret, honestos, iustosque affirmavit esse, & graui dignos multa, qui Pontifici secus narrassent. Cui Sixtus, inquire igitur, & comperta mihi renuntia. Tum ambo in Hispaniam, ad suos ille, Pontifex ad Specianum dedere literas. Vbi autem plane allatum est, quod erat, rursus ex homine Sixtus, quid deprehendisset quaesuit, faterique prioris dicti inscientiam, seque multa, quam in alios pronuntiarat, reum profiteri, ac veniam deprecari coegit.

Magno studio Prouinciales Claudij mandata exequuti: ij recens minus inierant omnes. In Castella Agidius Consaluius propter viri auctoritatem, ac prudentiam ex Boetica temporum causa translatus. In Aragonia Petrus Villalba ex Castella profectus. In Toletana Consaluis Auila, qui Collegio Bargaensi praerat, cum inde ab vinculis Marcenij Prouincia careret Praeposito, & Vicarius administrasset Franciscus Porrius. In Boetica Ludouicus Gusmanus. Ioannes Correa in Lusitania Sebastiani Moralis successor. Nemo prope omnium fuit, qui contra illud Visitationis genus non subscriberet. Vnicus extitit primo in Aragonia Iosephus a S. Iuliano, non quod rem probaret, vt aiebat, sed quod verebatur, ne rem ita vulgatam, tantumque progressam reuocare velle pro argumento acciperetur conscientiae. Mox tamen planius re, vt aiebat, inspesta, cum eiusdem formae libelli Romam quoque ad Pontificem mitterentur, suum & ipse nomen adiecit. Ipse Perturbatorum dux Dionysius pariter subscripsit, magnum iusurandum iurans ex animi sententia ita se censere, neque talis negotij se participem esse. Quae hominum in subscribendo voluntas curam iniiciebat nonnullam, ne sententias omnium conspirationis vi expressae suspectas faceret. Dicitabant enim Perturbatores, quae ipsi magno animo tanquam se pro communi bono deuotentes conarentur, plane alios sentire vniuersos, verum domestica vexationis metu absterreri ne sententias suas nudarent. Tamen, Deo re commissa, literas ad Regem Prouinciarum, nominaque idem consentium detulere Alfonso Romanus ex Aragonia, Ioannes de Siguenza ex Boetica, Franciscus Porrius ex Toletano, Ioannes de Aguila ex Castella, Petrus Fonseca ex Lusitania. Qui separatim diuersis temporibus Regem alloquuti sunt, grauissimeque in hunc modum Fonseca, Tametsi in ea Visitatione non ageretur de Lusitania, tamen Prouinciam illam, vt Societatis, excepta Romana, vetustissimam, intelligentem graue inde in totum corpus damnum redundaturum, censuisse nequaquam satis perfunctam se officio suo, nisi post datas ad Regem vnas, & alteras de re eadem literas, ipsummet Fonseca allegaret, qui pro notitia, quam dudum, ex tempore quo Generali Euerardo fuit Assistentis cum Regi tradi libelli coepere, totius habet Societatis, coram de tota causa sincere testificaretur. Pro certo igitur Rex haberet, qui machinationem illam admouebant, neque priuatis

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

E E E

iniu-

139

Vir magna
autoritatis
Mauricium
legitimo con-
iugio editum
pertendit.

140

Sed breui
manifeste re
uincitur ma-
gno suo pu-
dore.

141

Patres Pro-
uinciarum,
Hispaniae, &
Lusitaniae
magno con-
sensu Visita-
tionem Exter-
ni noxiam
pronuntiant

142

Ipse quoque
Dionysius
Vasquius
idem se fen-
tite iurein-
rando in-
mat.

143

Delegati ex
Prouincijs
Regem allo-
quuntur.

144

Fonseca gra-
uis oratio
ad Regem
pro Societa-
te.

iniurijs commoueri, quibus esset promptum domi remedium, nequaquam Præpositi Generalis administratione, quam Procuratorum conuentus nequissime summe laudari, sed impatientia disciplina, & ambitione, quod honoribus deieci, quos sibi, suisue sperarant, in granissima que de totius instituti membra impetum facere animam induxerint. Insuper Concilium Tridentinum, tot annorum usus, diuinum etiam precibus bene gestis iudicium comprobavit. Verumenimvero propter hec pignora tantum abhorere Societatem ab re quacumque de natura Institutui, quamuis seruata ardua videatur, mutanda, vt in Conuentibus Generalibus hoc primum statuatur fundamentum, nihil ex ea via, quam nobis Deus per Ignatium, pro sua bonitate monstrauit, & per quam hæcenus duxit, artingendum. Sic exempla docere Sanctorum, & precipue Sancti Francisci, qui cum turbulenti sui Ordinis in Generali conuentu vehementer, per gratiam quoque vnius Cardinalis, tenderent, vt paupertatem ab eo institutam tanquam extraordinariam, & ab alijs Ordinibus diuersam mutarent, vir humillimus, magna libertate in eum sermonem erupit: Nemo mihi aliam quamlibet Religionem, aut viciandi formam, prudentem licet, & cautam obijciat. Nam Deus me ad hanc simplicitatem vocauit: per hanc incedendum mihi: per hanc credita mihi familia deducenda est. Itaque cum Deus Societatem vocarit, vt per abdicationem voluntatis, ac iudicij in obedientia, & perfecta legum suarum custodia, perfectum exterioris sui, & interioris hominis immolet sacrificium, atque ad proximorum salutem incumbat. Qui hoc institutum tener inuertit, & aliud quoduis inducere, plane eius hostem habendum esse. Non enim id esse Religionem reformare, quod est ad pristinam reuocare formam, sed deformare, ac funditus euertit. Hac autem vt efficerent, seditiosos, conuictos esse: Generalem externum esse, tanquam Generales, qui Hispani fuerunt externi non fuerint nationibus reliquis: aut qui nunc est Italus, non & Gallis, & Germanis, alijsque gentibus alienigena sit. Quo loco addidit Fonseca, id homines male habet, quod dominari ipsi, vt sperarent, si Hispanus esset, nequeant. Ideoque cum primum Generalatus ad Belgam collatus est, moliri noua coepisse: & nunc, quo longius à spe absunt generalatus totius, eo instare acrius, vt suus sibi proprius, nomine Commissarius, re Generalis detur. Sed tamen, cur Hispanis potius, quam alijs nationibus iste Vicarius detur? Nonne id agitur, vt quod vni impetrat natio, idem sibi continuo iure suo deposcentibus cæteris, ex concinno hoc corpore, monstrum enorme multorum capitum fiat? At longius hinc abesse Generalem, quam recta administratio ferat, queritur: certe non abest longius, quam nunc est Italus, non & Gallis, & longius ab Hispania, quam ab remotissimis alijs Prouincijs, que tamen Commissarium nihil desiderant, ac sine eo regi se optime profitentur. Quæ ra boni communis obtenditur: ambitio animos stimulat, spiritus quidam dissidij per similes Schismatico spiritui hæreticorum, quorum primus rursus na gradus est ab capite semet abscindere: veluti cum iidem negant decere, vt si quando incidat nostræ operæ usus, Tua Maiestas ab Vrbe petat, expectetque ab Vrbe responsum (quod per vanissimam adulationem iactant, cum id incommodi præuidens Claudius Reutori Medritano, alijsque Patribus, qui apud te sunt, præcepit, vt ad minus omnes tuos ex tempore accurrant.) Sed illa cum ingerunt, Ecclesiasticorum eorum imitantur superbiam, qui olim, quo supra debitum sibi extollerent apicem, & iustum iugum excuterent, contendere, vt vbi principatus rerum humanarum erat, & diuinarum statuerent: quod Constantinopoli, & Rauennæ tentatum, sua tandem superbos Præsules, Principumque

145
Refellitur
querela cau-
santium Ge-
neralem Ex-
ternum esse.

146
Rationes
cur non con-
ueniat Socie-
tati Commis-
sarius.

147
Adulatio
Turbarorum
in Regen-
coram ipso
Rege repre-
henfa.

Soc. 49.

que ipsorum pernicie scimus fuisse. Cum è contrario ea felicissima regna sint, in quibus maxima curâ sui gradus potestatibus sacris suum conseruatur obsequium. Hinc alia cum refutasset querelarum capita, subiecit Fonseca: turbulentos hosce similes quoque Hebræis illis esse, qui quod minus capaces erant Doctrina Euangelicâ, Christo dixerunt, Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Item hos ideo Societatis disciplinam culmari, quod tanta perfectionis capaces ipsi non sint. At quemadmodum Christus non idcirco absitit ab sua Doctrina, quod aliqui abierunt retrorsum, sed potius dixit, Nunquid & vos vultis abire? Ita Societati potius curandum, ut hos cum pace dimittat ad Religionem, si quæ eis conueniant, quam ut de regula sua quicquam peruertat. Porro Visitationem, quæ tentabatur, contra Tridentinum Concilium esse, quod Religionem, si ex ipsis idonei viri suppetunt, vetat per alienos inspicere. In Societate autem haud dubie multos suppetere peridoneos. Deinde esse contra ius, quod tot annorum usu, cum postquam instituta est ab alienis spectata nunquam sit, acquisiuit: quod ius inaudita non posset sine iniuria eripi. Adhuc perniciem exempli longe permanaturam in Prouincias nostras, & Religionem alienas. Præterea expressum à Pontifice Diploma per fucum fuisse, præsertim cum Societas ita postulare tota diceretur: quod longissime à vero abesse è subscriptis nominibus, ex tanto reluctantium consensu, & ardore Rex oculis suis perspiceret. Nec debuisset in causa tam graui solos accusatores audiri. Adiecit offensionem publicam, & existimationis iacturam, quam cum maximo animarum detrimento Religio ad hanc diem tam publice salutaris faceret. Quid quod ne apparet quidem inspectio illa, qua via posset institui? Neque enim circumire domicilia ipsius Episcopi posse omnia, neque ad eum Socios acciri, ne omnia turbarentur. Ad extremum interdictam, quidem esse Episcopo interpretationem Constitutionum Societatis, quam Pontifex Gregorius XIII. sibi vni, Præpositoque Generali referuat. At si quacumque tandem potestate commutatio aliqua fieret, sciret Rex integrum fore Socijs eas leges accipere, aut rejicere, plurimosque non recepturos, eorumque imbecilliores causam idoneam inactos, remigraturos in sæculum, firmiores migraturos in externas Prouincias, seditionibus omnia, confusione, tumultu complenda. Talia sensantem coram Deo ex animi sui sententia testari ita esse, & scire quotquot in Societate sunt viri prudentes, verique religiosi, eiusdem sententia esse: Regique se expromere, ut conscientiam suam liberet: & dignum aliqua fide esse, quod amplius annos quadraginta in Societate vixerit, & præcipua in ea gesserit munera, dignam quoque Lusitanam Prouinciam, eiusque fidelitatem: dignos desiderantes in India, & Brasilia Socios, quorum summas preces, & obtestationes benigne respiciat, & nouo hoc clementia pigmore in diuino, ac regio obsequio labores eorum, animosque confirmet. Patribus adeo in hanc curam intentis fauebant præcipui ex Aula Dynasta. Ex Lusitaniâ Albertus Austriacus Regni moderatior per studiose scripsit super eo negotio ad Regem: Theutonium Archiepiscopus Eboracensis suas ad Interuentium Pontificium dedit literas, aperte professus, quod sibi notiora erant Societatis instituta, hoc magis debere fidem affirmanti talem inspectionem exitialem fore. Specianus autem receptis à Pontifice literis, apud Regem sic legit, ut minime videretur (ita Patres Hispani loquuntur) Præpositus ipse Generalis agere vi maiore, ac studio posse. Cui Rex dicitur, breue id responsum dedisse, fiet, uti mandat sanctissimus: verum tanto studio opus non erat. Idem Specianus sub annum extremum cum Romam decederet, maxime animatus venit ad Pontificem confirmandum, ne quid tale, si rursus peteretur, concederet. Vehemens enim suspicio erat, qui negotium susceperant nequaquam destituros, quoad

Hist. Soc. le su Par.v. Tom. I.

E E E 2

ex

148

Iidem comparati schismaticis, & discipulis à Christo recedentibus.

149

Visitationis per Externum Consilium à Tridentino reprobatur.

150

Diploma Pontificium falsa narratione subreptum.

151

Interpretatio constitutionum Pontifici referuata.

152

Confusio rerum omnium secutura ex Visitatione Externi.

153

Dynasta vtriusque Regni causæ Societatis fauent.

154

Specianus efficacissime causam Societatis agit, & à Rege assensum in rem optata elicit.

ex voluntate perficerent; sed nihil impetrare ab Sixto præterea potuerunt. Quinimmo causam hanc ita complexus est, ut cum Internuntium nominatum mitteret Annibalem de Grassis, illam ei nominatim etiam atque etiam commendaret.

Iam velut ex acie ad triumphalem Hierusalem iaculemur obitum omnique emeritorum è numero, quos inter homines maxime heroicæ virtutis opinio prosequuta est, delibemus. Hi fuerunt in Castella Provincia Iacobus Vela: in Bœtica Iacobus Sancius: in Toletana Ioannes Petrus Pinnanus. Abulensis erat Vela, stirpe clarus, cogitatio potissimum obedientiæ statum delegerat Sacerdos creatus; obortæ religione, quasi tantum honoris, ac muneris suscepisset indignus; quando iam integrum non erat deponere, illud restare existimavit, ut quod sua voluntate susceperat, aliena administraret. Hac animi inductione Societatem ingressus, perinde in ea vixit, magno semper studio animarum flagrauit, nec ob eam causam dies, ac noctes ulli pepercit labori. Apostolicas peregrinationes frequens obibat, ad quoscumque accederet populos mirè gratus, ac fructuosus. Itaque ijs in oppidis, quæ Iulgarziæ lateris dolore ietus, initio tam impense precabatur à Deo, etiamnum vitæ annum ad sua, uti loquebatur, expianda peccata, ut diffidere plus nimio videretur. Sed ad extremum, ita confirmatus, ut certa repletus fiducia est, ut Christi effigiem manu tenens in hæc verba eruperit, Gratiâ Deo, qui dedit nobis victoriam per IESVM Christum: atque ita securus in pace requieuit decimo tertio Kalendas Martii. De eo sic scripsit ad Præpositum Generalem Provincialis Villalba: Iacobus Vela quatuor Votorum Professus, vir ex optimis huius Provincie religiosis, ingens Operarius, magnique exempli, decessit Villagarziæ beatissimo fine, quo omnes ad pietatem valde commotos reliquit, illustribus editis, uti semper ante præstiterat, sanctitatis argumentis. Biduo post Hispali decessit Iacobus Sancius nihilo minore fama sanctitatis: de quo item Generali Præposito Agidius Consalvius tum Bœtica Provincialis sic nunciat. Placuit Deo Iacobum Sancium ad se se assumere. Obijt cum exemplo, & pietate, qua semper vixit, susceptis Sacramentis, & summe cupiens dissolui vinculis huius vitæ, ut ad fruendum eo, quem tantopere adamavit, euaderet. Hic ille est Sancius, qui Romæ anno sæculi huius octogesimo, dum Anglicana instituitur expeditio, studio ammirarum, & multa tolerandi pro Christo incitatus, in eam Pontifici Gregorio se se obtulit; ab eoque admonitus, ut cogitaret de Societate eius expeditionis gratia inuenda, dum preces facit in S. Petri, claram vocem, quæ è sacro tabernaculo erupit, audiuit; Esto de Societate nominis mei. Inde posito Romæ tyrocinio, Mussipontum translatus est in Lotharingiam, ut ibi occasionem opperiretur in Angliam transeundi. Sed cum postea Orator Hispanus ex eo Regno cessisset, & homines Hispani rebus agendis ob hæreticorum suspiciones minus idonei forent, in Belgium missus est, ut regijs copijs nauaret operam, quod fecit singulari caritate, patientia, industria, magno bono militum, summa valetudinis suæ iactura. Quam ob causam primum Viridunum, deinde iterum Mussipontum concedere iussus est, hinc Mediolanum, & ad extremum valetudine magis semper fluente, Hispali ad natale Cælum traductus. Vbi ubi fuit singularis vestigia Religionis impressit. Ex ea diuina voce, qua mirabiliter ad Societatem vocatus est, ita rerum piarum cogitationi mens viri adhæsit, & quodammodo affixa est, ut deinceps ne posset quidem in alijs cogitationibus immorari. Eadem voce altissima inferiorum Christi repletus est scientia, ut de ijs tanquam homine maius vbertate, & magnificentia maxima loqueretur. Et ut semper in hæ-

155
Iacobi Vela
summa vitæ.

Sancti mo-
res.

Et mors fe-
lix.

156
Iacobi Sancij
vocatio
in Societate
mira.

157
Varijs locis
vitæ religio-
sæ edit exem-
pla.

158
Donum ora-
tionis infi-
gne.

bat mente diuinis, ita nunquam nisi de diuinis habebat sermones. Quod si quis forte alienos inferret, statim ad diuina commode transferebat. Quod cum esset iam celebre, non desuere interdum, qui experiendi studio de industria ad alia humane consuetudinis conarentur illum desistere, illata mentione belli alicuius, aut noui euentus. Ac Sancier magna quidem modestia, & comitate sermonem illatum excipiebat, sed exemplo ea dexteritate, vt vix collocutor sentiret, ad caelestia traducebat. Fiebatque beata permutatio, vt qui voluerat caelestem hominis Dei conuersationem deuocare ad terram, is cum minime sentiret, admiraretur se se sublatum in Caelum. Accessit hisce donis, & illud, Precatus à Deo est, vt omnem sibi patriam, propinquorum, ac rerum terrenarum memoriam eriperet, quod ita est consequutus, vt aliquando iucundè ipsemet dixerit, plus sibi quam postulasset, datum. Ita enim memoriam amisit, vt statim à cæna, ne id quidem recordaretur vtrum cænasset: nec facere sacrum (statim vt inciperet memoria deficiente) posset. Qua tanta in obliuione magis erat mirum, si de Christo rebusque caelestibus differendi daretur occasio, nunquam deesse, quod diceret, sed nouos vsque grandesque sensus ex beata illa vena profluere, summa perspicuitate, suauitate, ac vi. Tum vero cum de diuinis beneficijs, bonitate, & amore Dei loqueretur, totus animo, totus ore ignescere. Infundebat autem se illi tanta caelestium luminum, & suauitatum vbertate saepe diuinitas, vt astuans, & quodammodo exundans, clausis oculis, & ambabus manibus ad os admotis, inclamaret, Non plus Domine: Serua mihi hæc in alteram vitam: Noli hæc mihi iam ostendere; non est tempus. Tu es nimis bonus: tu expectare non potes: testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Admodum ægre ferebat, quod ad sacrum faciendum memoria non sufficeret. Cum autem coram Sanctissimo Sacramento communicaturus adstaret, dixisset ipsis cum oculis Diuinissimam Trinitatem intueri, eo venerationis, submissionis, & attentionis adstabat habitu. Cæteris, qui aderant ipse eius conspectus promagna erat face, vt pietas, & ipsos penitus inflammaret. Dixit aliquando visum sibi dum communicaret videre Christum Dominum, qui ad se se paruulus ingrederetur, seque illi dixisse, Domine, tu es verus Deus, & homo, & tantus quantus ego sum, ergo extende te, & imple caput hoc meum, hæc brachia mea, corpus hoc meum: tuique sint hi oculi, tuæ hæc aures, tuum hoc os, & manus, & pedes. Tu loquere, tu ambula, tu vide audique in me. Quæ cum dixisset suauissime exclamauit, Viuo itaque iam non ego, viuit vero in me Christus. Alio tempore dixit visum sibi deuorare Domini Crucem, quæ cum parua esset initio, postea extendisset se se, ac totum impleset. Quare aiebat, Nunc ergo Christo confixus sum Cruci, nunc mihi Mundus Crucifixus est, & ego Mundo. Nec aliter, se ac loquebatur gerebat. Nam hisce donis aliud haud minus, & cæterorum probatio, ac fides, adiungebatur ardentissimus Crucis amor. Nihil habebat in ore frequentius, quam duo hæc verba, amare, ac pati. Sapiissimeque solebat Deum precari, vt morbi omnes, & imbecillitates Patrum, ac Fratrum in se vnum conferrentur; quo cæteri omnes expediti, & acres in Vineam Domini laborarent. Nulli enim se vsui aiebat esse posse, nisi vt ferret onera. Quare & illo psalmi versiculo saepe Deum alloquebatur. Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum: non raro, vt ostenderet, quam esset forte illa contentus, adiciens, funes ceciderunt mihi in præclatis: Denique feria etiam sexta, vti peroptabat, tanquam Crucis in regno vitam absoluit, ecclia febri consumptus. Nec dubium fuit, quin morienti caelestium adesset corona, quorum duos claro micantes lumine ipsemet sibi eo ipso die in cubiculo vivos

159
Assiduitas loquendi de rebus diuinis.

160
Obliuio Patriæ, & rerum terrenarum petita, & obtentia.

161
Abundantia consolationum diuinarum.

162
Sensus eius coelestes, & ardentia, Colloquia.

163
Sanna votorum eius amare, & pati.

164
Sanctæ mortis.

- 165
Ioannes Peralta homo insignis innocentia.
- 166
Ingressus eius in Societatem, & labores in ea obiti.
- 167
Agit libentius cum pauperibus.
- 168
Diligentia in studio Sacro.
- 169
Pie moritur.
- 170
Insignis in eo custodia sensuum.
- fos aperuit. Ioannes Peralta cognomentum nactus ex patria, Diteccis Pampilonensis oppido, nunquam integritatem mentis, aut corporis, nunquam stolam innocentia primam morifera labe creditur maculasse. Bonis; Theologia Compluti sub Alfonso Deza nauabat operam, cum Deo ad Societatem vocanti diu resistit, quod indignum se, & repudiandum tanquam inutile pondus arbitraretur. Vicere tandem immodicam caelestes instinctus modestiam. Anno 1568. admissus, tyrocinio Villaregij, partimque Placentia, vna cum Theologiae curriculo, absoluto, sexennium Compluti per varia exegit munera, summa in singulis approbatione omnium. Inde Madritum euocatus, & confessionibus domesticorum praefectus, non solum ei muneri cumulate satisfecit, sed & eorum permultos excoluit, multo alacrius quos inopia, ac solitudo, quam quos opes, & humana id genus decora commendarent, completens, studio non solum Deo, sed etiam hominibus accepto. Inde enim etiam à nobilibus ita breui coepta eius sella frequentari; vt vix alter esset aequè in Collegio occupatus, Adeo conciliatrix est Christiana modestia; & quisque existimat eum optimum fore aliena rectorem, conscientia, qui norit suas moderari cupiditates. Matriona certe praenobilis, non nisi alacritate, qua Pater rogatus, vt ancillae eius confessionem exciperet, respondit eo se maxime loco adesse, vt pauperibus, & mancipijs inseruiret, commota est, vt ipsa quoque confessarium sibi eum deligeret. Ille vero nullo commodi sui respectu omnibus praesto erat: admonitis ianitore, & adituo, vt quoties adessent inopes, nunquam prae-terminerent quin se se accirent: cumque aduocabatur, dicto ocius accurrebat, ipsos solitus adituum, ac ianitorem appellare Praefides suos. Quicquid deinde superabat temporis (nec parum superabat vna animarum agenti negotia) totum Orationi, Sanctorumque lectioni Patrum impendebat: toto die certa in spatia, & opera distributo, quae non modo constanter, sed & propemodum religiose seruabat. Hinc, quod incredibile videatur, consequutus est, vt tot inter continuas occupationes, longasque preces, & imbecillitatem valetudinis, praecipue oculorum, triennio diligenter quaecumque ad mores pertinent, recognouerit; omniaque Sancti Gregorij, Ambrosij, Augustini, & quorundam praeterea peroultarit opera, excerptorum voluminibus confectis. Tanta, si quis conuicatur, in humanae naturae imbecillitate inest vis: tanta in temporis malignitate benignitas. Adeoque verum est, quod scriptor nobilis pronunciauit, Magis naturae industriam hominum; quam vim, aut tempus deesse. Duodecimo ab adita Societate anno Villarum Regium Rector, Magisterque Nouitiorum destinatur. Quo in munere singulari cum alumnorum profectu, suoque, sex annos posuit. Inde ob subortas Collegio lites, vt mitigarentur quidam litigatorum, qui sine causa contra eum exarserant, Talabricam amotus est, insigni cum obsequij documento, animique sui tranquillitate. Nec multo post grauius aegrotus curandi causa Talabrica Toletum deuectus: cum ita creuissent dolores, oculorum praesertim, vt alter eorum ex ipsa acerbitate male foras emicaret; tandem Nonis Octobris, sexto, & quadragesimo aetatis anno, post recepta pie Sacramenta, terras reliquit. Ad eius, quam dixi initio sanctimoniam custodiam, & nutrimentum, praeter excellentem modestiam, ac verecundiam naturae bono inditam, adiungebat voluntaria ipse praesidia. Custodiam suis sensibus vndique seueram circumdabat: Oculos quidem ipse praemunuit Dominus, cum ita affectisset, vt vel aura lucis offenderentur. Fugiebat nouas res audire, nedum sciscitari: cum diceret: abunde esse Religioso viro domi suae, quod curaret, nedum vt ei curare aliena vacet: Linguam supra potius, quam intra

infra modum coëreuit: Comis in remissione domestica: sed si vadesset, qui loqueretur, perpetuus auditor. Cuius rei causam aliquando cum redderet. Quid mihi, inquit, optabilis, quam iter facienti vt sit qui sumptum suppeditet? Gustatum ne valetudinarius quidem violare sustinuit vlla re extra communes. Ex hepate præcalido perpetua vrebat sitis, nec tamen extra refectiões ordinarias, vel gelidam degustauit. In morbo, quamuis grauissime stomacho fastidiente, nunquam vel quid appeteret exprompsit, vel repudiavit, vel minus probauit oblata. Quin etiam aliquando cum per incuriam appositum esset vitiatum iusculum, & delibatum seposuisset, hortante Sacerdote, qui rei imprudens aderat, vt paulo plus ex eo sumeret, nullo edito vitij signo, obediēter sumpsit. Neque vero mirandum id in Peralta est; qui ad Francisci Borgiæ imitationem pharmaca etiam odiosa haurire forbillando tanquam suauē poculum, consueuerat, vltimo haustu multum os colluens. Iam afflicta adeo valetudo satis poterat pro voluntaria afflictatione censerī, ille tamen ter in hebdomada vsurpabat flagellum, duos dies induebat cilicium, duas noctes abstinebat lecto. Quo vero patientiæ per hæc studia peruenisset, sæpe alias, at clarissime palam factum est supremo tempore, cum præ dolore, vt dixi, oculus exiliuit. Ita enim eam acerbitatem pertulit, non modo vt nunquam ingemisceret, sed vt nec pertinere quidem ad eum videretur. Par erat laudibus huius animi submissio. Nunquam passurus erat, vt ad Quatuor Votorum professionem admitteretur, multum reluctans, multisque cum lacrymis sese indignum esse contendens, nisi confessarius adegisset. Nunquam se quamuis per iniuriam, falsoque notatus, purgavit: monentique vni Præsidum, vt rationem sui redderet Generali Præposito circa lites, quas supra dixi, Mea; inquit, nihil interest ista purgatio, Si Pater Generalis necessariam iudicabit, ipsemet requiret. Obedientiā vsque eo coluit, vt cum Medicus aliquando super quodam remedio sententiā eius exquireret (aliquid enim medicinæ artis norat) responderit: Tu vero arbitrato tuo. nam mihi quidem obedire potius est, quam valere. Quem igitur se aduersus Spirituales medicos ferret, qui ita Medico parebat corporis? Iam familiarē cum Deo consuetudinē ab tyrociniō coeptam ad vltimum vsque spiritum produxit, tenore perpetuo, etiam in grauib. morbis. Dicebat enim malam valetudinē non impedire memoriā eius, quem ames, neque eius allocutionem, quo delecteris. Binas quotidie, alteram mane, alteram vespere, ponebat in precatione, ac meditatione horas: & hanc multum omnibus commendabat morem. Cogebatur præ oculorum infirmitate lacrymas continere: impetrare autem haud poterat, quin multa inter adhortationes, multa inter sacrificia erumperent. Erat ea opinio, & felici constabat experimento, qui cum P. Peralta versarentur, ijs ex ipsa eius consuetudine sensim adhærescere pietatem. Quod est præstantis documentum virtutis. Quamuis enim, quæ nostra est prauitas, non perinde, ac vitium propagetur vsu virtus, tamen & ipsa cum vulgarem modum excessit, ad proximos quosque quasi contactu se fundit. Huius autem viri talis erat, adeoque nota perfectio, vt & viuens, ac moriens, domi, iuxta, ac foris pro sancto sit habitus. Petrus Pinnanus Oceani honesto loco natus, cum iam quinquagenario maior ad religiosam vitam animum appulisset, atque ad familias alias optimis conditionibus inuitaretur, hanc nostram delegit, ad exercendā humilitatis materiam. Quamobrem, & oblatum à nostris Sacerdotium non accepit. Anno 1562. incunte admissus, inde continuus quindecim annis Compluti, dein, quoad pene vita superfuit, Madriti Procuratoris domestici munus gessit, non modo sine vllius querela, sed etiam cum laude vniuersorum. Nempe vt serus accesserat ad Vineam Domini, ita summa in omnes virtutes cura intendebat: adeo vt coëreendus esset, cum modeste ipse subquereretur, ac diceret,

171
Temperantia feuera.

172
Gustatum, amaritie domat.

173
Patientia eius egregia
Et animi demissio.

174
Obedientiā excelluit.

175
Conuersatio eius assidua cum Deo.

176
Conuersatio eius sancta.

177
Petri Pinnaniani serus ad Societatem accessus. Vita inculpta.

178
Strenuitas
in laboribus.

ceret, videre Patres paucillum quod in præfenti recte faceret, nonquam multum ante deliquisset. Fugiebat suos vulgare annos, ne respectu ætatis laborem ei Præsides mitigarent: & spinosa inter opera cunperiebat suauitatem pietatis, tantumque lacrymarum donum erat adeptus, vt quicquid vspiam audiret lenioris deuotionis, vel in publicis, vel ad mensam, vel in familiari vsu, iret totus in lacrymas. Lapsis iam viribus, nec sufficientibus ad Procuratorum discursus, quod maxime sordidum, nec parui laboris erat domi ministerium ambiuit, flagitauit, coepressit. Mox ad cætera opera inutilis, iucundum erat videre, quam impigre ad Orationem cum cæteris surgeret, quam multis quotidie adesse lacris, quam assidue Rosarium teneret; quo ex munere, tanquam ex quodam rudimento, ad otiosissimum illud, beatissimumque Cælestis patriæ negotium laudandi perpetuo Dei, atque fruendi, secundo, & octogesimo ætatis suæ anno translatus est. Illud inter multa Domini erga fideles hunc seruum testificari indulgentiam potest, quod cum ei aliquando Madriti nummi aurei octoginta forte excidissent, nec reperire potuisset, plenus moerore ad preces se se conuertit. Is interim, qui pecuniam excidentem viderat, & collegerat, cum sæpe tentaret illam ad suos vsus impendere, tanto semper metu repente corripiebatur, vt absumere nequam posset. Idque toties euenit, quoad religione tactus, Toledo quo concesserat, Madritum remittendam ad Pinnanum curauit: quo factum est, vt suarum hic precum fructum perciperet, & ille inutili se noxa facilius explicaret.

180
Amittam
pecuniam
oratione recuperat.

181
Sacra Reliquia multa, & insignes in Olyssiponense Professorum templum pompa insigni illata.

Sacræ Reliquiæ, quas anno superiore Olyssipponensi Professorum Domui Ioannes Borgia donarat, celebritate, ac pompa totius Ciuitatis, quantam homines nullam meminerant, in templum nostrum è principibus deportata. In ijs spina erat è Corona Domini, nec modica Sanctissimæ Crucis particula: Diuorum capita vnum, & viginti, brachia sex, aliæque ossa magno numero. Lipsanthea ex argento, tum subtilitate operis, varietateque, tum gemmarum splendore visenda. Totius pompæ descriptio commendata literis, vulgataque typis extat. Multæ per Lusitaniam è singulis Collegijs fructuosæ excursionis de more factæ. Maxime grati accedere Algarbijs duo Eborensium Patrum. Itaque ex Olyssipponensibus, vt Collegium impetrarent, literas ad Præpositum Generalem magna cura dederunt. In Regiam classem, quæ aduersus Angliam Olyssipponense constata est, viginti de Societate profecti: ex Lusitana Prouincia octo, ex Toletana, ac Bœtica seni. Horum plerique dum, vel agrorum ministrant, vel alias strenue animarum causa arumnas tolerant, graues hausere morbos. Ludouicus Fonseca Sacerdos ex Bœticis: ex Lusitanis Robertus Rochfortus Hibernus item Sacerdos, & Balthasar Almeida Laicus extincti. Robertus Societate anno 1564. donatus Romæ, mox

182
Milliones
terrestres, &
nauales.

Tres in hac
extincti.

183
Roberti Rochforti præclare acta.

184
Sebastianus Morales creatus Episcopus Iaponiæ soluit in Iaponiam.

Dilingam, inde in Hiberniam missus multum exhaustit in Catholicis iuuentudinis laborum, inter frequentia vitæ discrimina, quoad vulgata iam notitia eius, & præmio interfectori proposito, cum nec latee diutius, nec posset vsui esse, clanculum euasit, & in Lusitaniam venit. Laboriosus restique exempli vir erat, & multarum instructus linguarum peritia, quo magis incommoda, & acerba mors eius accidit classi, tanquam multos in vno perdidisset. Sebastianus Morales ex Prouincialatu, Philippo Rege petente, Iaponiorum delectus Episcopus, riteque sexto Kalendas Aprilis consecratus, cum Sociorum septem lecto manipulo in Iaponiam soluit.

Inter multa, quæ legati Iaponici, & Romæ cum Pontifice, & Mantuæ Carpetanorum cum Philippo Rege Catholico in commodum illius Christianitatis egerunt, vnum illud fuerat non è postremis, vt Ecclesiæ iam pro-

prope Quadragenaria, quae reges in familiâ suâ censeret; numeraretque in suis supra ducenta capitum millia; atque adeo, & satis opulenta; & satis adulta; ut sponsum haberet, Episcopus daretur, à quo cum alia eius gradus, atque ordinis perciperet commoda; tum praesertim tam necessario illis locis, ac temporibus confirmationis Sacramento roboraretur. Spatio consideranda rei sumpto, cum vtrique Principi aqua esset postulatio visa, Rex Philippus eum, qui supra nominatus est Sebastianum Moralez, tunc magno suo merito Lusitanæ Prouinciæ præpositum, & animo, consilio, virtute, industriâ, magnæ cuius rei parem, Pontifici ad id munus obtulit; à quo is probatus, & diplomatibus Apostolicis rite munitus, hoc anno Vlyssipone Iaponiorum primus Episcopus rite sacratus est: nec ita multo post, eo, quo dictum est comitatu, versus Indiam soluit. Sed ei Deus suâ inscrutabili prouidentia veterum laborum repræsentare mercedem maluit, quam vitam & vires dare ad nouos, quos animo destinauerat exhauriendos. Navigatione huius anni parum salubri vsus, cum morbus per vectores, & nauticam turbam grassaretur pestilens Iethiferi lethargi; ipse impiger inter primos ægrotis iuuandis administratione Sacramentorum, aliaque quauis, quæ opus foret operâ, diurnam, nocturnamque sedulitatem adhibuit, nullâ in re sibi parcens, quoad vel haustu viriati Cœli, vel contactu affiatorum, ipso illo contracto morbo in nauî decessit; quâ mox subductâ in vicinum Mozambici portum, omnium studia pro viri dignitate, quam experimenta virtutum venerabiliorum redderent, ad funus eius honorandum exarserunt. Est Mozambici Sodalitas celebris Fratrum Misericordiæ, quos vocant, virorum addictorum varijs hominum miserijs caritate subleuandis: ij æquum censebant suo in Sacello sepeliri Episcopum, qui ministrando infirmis, quod vnum ex ipsorum officijs esset, oppetitâ morte, se in ipsorum numerum vltro inferere voluisse videretur. Contra Dominicani Patres, suo illum templo deberi dicebant, quod Episcopum Religiosum peregrè mortuum, vbi sui Ordinis templum non esset, credibile videretur in Religiosorum æde sacrâ potius, quam vbiuis alibi terra mandari voluisse. His diuersa sentiebat Clerus Templi Maximi, contendebatque corpus Episcopi Aduenæ haud alibi, quam apud ipsos deponi oportere. Incendebantur studijs lites, & periculum in iudicij eventu offensionum erat; nisi prudenti temperamento, qui Lusitanis ibi rebus præerat Prætor Sofalæ, Sacello Deipara, cui ab arce cognomen est, Iaponij Episcopi corpus extra sortem excipiendum decreuisset, nemine auso reclamare. Iustis optimo Præsuli perfolutis, quinque naues Lusitanicæ resumpto cursu Goam tenuere, navigatione non infelici, si salubrior fuisset. In India Prouinciâ hoc anno nostri suis quique in stationibus, strenuè in Euangelij prædicationem incumbentes, nouem hominum millia Christo adiunxerunt: distinctè non exequar, quibus quidque locis quoue modo singillatim gestum id quod summatim exposui, nisi si quid notabile præ cæteris erit; cuiusmodi videntur Raciolani Collegij huius anni res. In eo enim præter plurimos Brachmanes ad Christi Religionem adiunctos, toti vici quatuor populariter communi consensu Christo nomen dedere. Id maximè mirum visum in vno ex istis vicis antea sic addicto Idololatriæ, ut capitale ibi esset de Christianâ fide amplectendâ cogitare, professis palam cunctis, se illos quicumque ad Christianos descenderent interempturos. Et facillè credebantur in remitura mina, propter feram, & sanguinariam hominum indolem, rapto fere viuentium; nec quidquam pensi habentium, iure, morèque nullo, sed belluino potius impetu inter se viuere, confusissimo discrimine iniuriam officiorumque cunctorum. Iamque nec limites agris erant, nec omnino certa cuiquam vllius rei possessio, vi palam audaciaque dominante. Atque ea collupies morum annis iam quadraginta inueterauerat. Quando

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

F F F

misc-

185
Episcopus
Iaponiæ da-
tus.186
Sebastianus
Moralez.187
Morbo ex-
tinguitur in
nauî.188
Contentio
de loco eius
sepulcræ.189
Nouem ho-
minum mil-
lia conuerfa.190
Vici qua-
tuor ad
Christi Reli-
gionem acce-
dunt.191
Vnius ex il-
lis mutatio.

192
Vini usus pu-
blice abdica-
tus.

193
Expedi-
tio fe-
lix, Deo
Christianos
iuuante.

194
Satanicæ
præstigiæ Di-
uina vi di-
scussæ.

195
Duorum Re-
gū in Mala-
censibus coniu-
ratio.

196
Episcopi
Malacensis
pia sedulitas

miserante Deo emollii Primorum animi, dociles Euangelio commoda-
tes aures, alios quoque, & hi sensim cæteros in Societatem salutari con-
filiij traxerunt. Dominante deinceps religione virtutibus statim cunctis sua
dignitas constituit. Publicæ res ordinare. Iudicia restituta. Res abate
spoliatis reddita. Finibus agrorum autoritas sua sancita. Discordia, que
multos odijs internecinis committebant, arbitrio missi Sacerdotis è nobis
composita. Quin eò vsque processit emendationis studium, vt cum an-
riorem illam redundasse corruptelam, quod vino, maioribus eorum in-
fueto potui, largius infueuissent; cultis ad hoc ipsum in terrâ ipso-
rum vna fertili vincis, deinceps publicè decreuerint à vino conficie-
do abstinere; cumque occurreret, vnde igitur penderent vinacium ve-
ctigal dudum à Ministris Regijs exigi solitum? tamen perseveratum in
proposito, constitutumque, vt aliunde solueretur quod vini nomine sibi
rationibus imputatum erat. Tanti enim esse istâ quantacumque tributi an-
nui pensitatione, libertatem exercenda sobrietatis redemisse. Denique haud
dubiâ Diuini spiritus operatione tantam mutationem sui multitudo illa
ipsa mirabatur, sancto per omnes gliscente gaudio, ac spe optimâ per-
seuerantiâ, proprium ac perpetuum id bonum fore pollicente. Dubius
hoc anno expeditionibus nostri ad militum animas curandas expediti co-
mites à Ducibus sunt, successu vtriusque ad fructum religionis memora-
bili. Venerat ad Eduardum Menesum Indiæ Prætozem Nuncius, obledi-
ri ab Ethnicis hostibus Columbum arcem. Repente is Classem arma-
uit, eique Præfecto Emmanuele Sosâ Corinio, ad liberandam arcem ire
iussit. Erant ita numerosa hostium copia, vt præter exercitum, qui
arcem oppugnabat, aliæ abundarent, & legiones, & Classes, que
transitum subsidio venturis intercluderent. Quare haud pacatum iter Co-
rinio fuit. Caterum Deo iuuante, quod primum agmen habuit ob-
uium disiecit, fugauitque, adortus quin etiam arcem, in quam refu-
gerant, vi cepit. Pergenti occurrunt triginta hostium naues: capte
omnes incensæque, aucto hinc militibus animo, itum in oppida vicina.
Duo ex his expugnata, direpta, combusta. Reliquum iter obsepibat
Vrbs Maritima, non arte magis, aut situ, quam superstitione, ac præ-
stigijs munita. Fanum erat in faucibus portus nescio cuius ibi culti Dæ-
monis. Huius occultâ vi (nisi ludibrium oculorum erat) efferebant
aquæ ad appulsum nauium hostilium. Id tunc quoque factum, sed con-
remnentes Lusitani Satanicas minas, bullientes inaniter vndas remigio
frangere, ac vi perumpere institerunt: & paruit euentu Dæmonis in-
mitas non vltra speciem inanem efficacis. Lusitani Cruce prælatâ De-
que, ac Christi inuocato numine claustra portus irrumpunt, Urbem dire-
ptam concremant, Fanum ipsum euertunt: moxque nullo iam obstantes
admoti Castris Columbum obsidentibus, mille hostium cadunt, in ijs
Centuriones decem, Elephantos tres, Fugientes reliquos ad pontem, que
necessarius erat transitus, assecuti occidione occidunt. Dehinc tot
ac tantis rebus exiguo tempore, mirâ facilitate perpetratis, onusti præ-
da reuertuntur Goam, omnes incolumes, desiderato tot pugnis nemi-
ne; quatuor dumtaxat vulneratis. Malacæ Christianorum rebus magnus
nec is ex vano haustus, impendebat metus. Rex Deioris pertusus fo-
deris cum Lusitano prius isti, nouam Societatem cum Rege Mauro-
Achene contraxerat. Valida singulorum vires, immanem potentiam
coniunctione faciebant; cui sustinenda haudquaquam par futura Vrbs
Malaca videbatur. Et iam suspicione ipsâ belli, cessante commercio,
laborare fame Ciuitas cæperat. In hoc discrimine Antistes Vrbs, expi-
sita sacrificijs Dei pace, Paulum Limam adit Nauarchum strenuum, &
bello fortem, qui per eos forte dies paucas, quibus præerat naues
in

in portu Malacæ habebat. Exponit quo in periculo, & publica res, & religio sit, coniuratione Saracenorum cum Ethnicis. Actum de Malacæ, si otium perdis detur orsa pertexendi. Vnum locum victoriæ relinqui, si quis occupet immaturas adhuc, & malè coherentes molitiones improuisâ irruptione opprimere. Quid multa? Paulus consilium probat, offert operam, negotium suscipit; cuius tamen successum proficitur à Diuinâ potius ope, quam ab humanis se sperare viribus. Ante omnia duos è nostris Sacerdotes postulat, cum his exiguam manum quadringentorum, viginti Lusitanorum militum in Insulam promouet Vrbi Deioris obiectam. Exsensione ibi factâ postridie Idus Augusti, totum eum diem operari religioni iubet. In patente Campo excitatâ arâ, circum eam residentes Sacerdotes duo militibus peccata consentibus operam dant, cunctos expiatis Missæ Sacrificio peracto, Diuino epulo reficiunt. Hæc è muris Urbis suæ prospiciens Rex Deior misit percontatum, quid illic agerent? Responderi iussit Paulus Lima: Lusitanos eo maximè modo se comparare ad mortem fortiter oppetendam. Diluculo postera diei, quæ sacra erat Assumptæ in Coelum Deiparæ, irrumpunt in Urbem Lusitani sanè frequentem, & manu munitam: sed quid Deo, ac Dei Matri resistat? Paucis horis cæsi vbiq; hostes, superata mœnia, capta Ciuitas, naualia fœdissimi Regis incensa, victores prædâ onusti, quinquaginta dumtaxat Socijs amissis, Malacam gratulatione magnâ reuerterunt.

Paucis priusquam hæc fierent diebus transferunt Malacâ, septuagesimo, quam Goâ soluerant die, Iaponij Legati cum Alexandro Valignano, & Socijs septemdecim in Iaponiam destinatis. Quo Valignanus consilio eum his Iuuenibus in Iaponiam rediret paulò distinctiùs explicandum est. Acceperat is Goâ à Coëllio Iaponia ViceProuinciale litteras, quæ indicatâ nouâ Faxibæ potentiâ, & eiusdem in Christi religionem studio, subijciebant optimum factu videri ad eum magis, magisque Christianæ rei conciliandum, si Prætor Indiæ legationem ad eum mitteret, per quam, gratijs actis ob fauorem hæctenus in Christianos impensum, etiam atque etiam rogaret, vt suâ illos beneuolentiâ fouere pergeret. Sic enim, & à se se, vt, & à Philippo Catholico Rege, cuius ipse vicè Indiam regeret; sed, & à cunctis Europæ Principibus gratiam ingentem initurum. Animaduersum multis indicijs esse, mire cupere Faxibam laudari, honorarique à Regibus, & Populis exteris: quare haud vanam spem esse istud tali modo exhibitum officium Proregis Indici, haud vulgare apud ipsum momentum habiturum. Probabat facillè consilium pro suâ prudentiâ Valignanus; nec dubitabat, pro eâ, quam habebat notitiâ Prætoris, quin ille gratificandi Religioni libenter occasionem arrepturus esset. Cunctabatur tantum in muneribus ad talis legationis ornatum necessarijs, quæ cum sumptum requirerent priuatâ munificentia maiorem, verebatur, vt inconsulto Rege, Prætor aut vellet, aut posset tantum impendij regijs imputare rationibus. In his eo hærente appellunt Goam ex Europâ reduces Iaponij legati cum donis, quæ pretiosissima simul, & speciosissima, permulta à varijs Europæ Principibus acceperant. Nihil ad rem, quam cogitabat opportunus accidere potuit. Nam, & pars istorum munerum abundè futura videbatur ad legationem commendandam, & præferebant Iaponij Iuuenes, se se, quoad ipsorum arbitrij res esset, libentissimè cuncta in spem iuuandæ religionis impensuros. Vnâ igitur, & Prætori negotium exponit, & assensum eius elicit: nisi quod haud ita releuari se sumptu munerum est passus, vt non ad ea, quæ Iaponij ex Europâ tulerant, quæque ipse donare ipsis à Rege iussus erat, plurimum adiungeret. Legatum igitur Eduardus Menesius Prorex Indiarum suum ad Imperatorem Iaponiæ Faxibam, quod bene verteret, Alexandrum Valignanum destinatis, eique in eo munere comites adiutores.

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

197
Religio militum in expeditionis prociectu.

198
Alexandri Valignani legatio in Iaponiam, quo consilio decreta, & suscepta.

199
Munera legationi ornanda vnde sumpta.

200
Legati Amacum perueniunt.

201
Ibi per festi-
quiannum
morari co-
guntur.

202
Nauis è Iaponia soluit
cum tribus è
nostris.

203
Cambacundoni, qui omnes Patres
abire iussit,
ex eo
ira.

204
Septuaginta
Christianorum
templum
destructum.

205
Vxor Cambacundoni
Christianis
fauet.

206
Duo Proceres Christiani
ni gratiam
apud Imperatorem
ferunt magno
Ecclesiæ bo-
no.

207
Iustus Vecondonius, & Organtinus
latent in Insula
Iunogima

que Adolefcentes Iaponios volentissimos adiungit, ac tempestivo ad nauigandum mari Decimo Kal. Maias hoc anno Goâ emittit. Ii paucis dumtaxat ad necessariam quietem diebus Malacâ morati, nono, & vicefimo, quam iterum vela fecerant die Amacum tenuerunt, & vno circa scopulos Orâ Sinicâ naufragijs infames, periculo perficit. Hinc ne in Iaponiam, quò votis desiderijsque ferebantur, consueto traiectui tempore soluerent, Præfetti Regij avaritia obstitit: qui quantumuis à Rege iussus esset, nullo anno Iaponicam nauigationem committere; tamen, quòd eo tempore sibi quæstuosiores ad Philippinas Insulas traiectum certis indicijs speraret, exorari nullis precibus potuit, nauem regiam vela facere in Iaponiam sineret: quare vique ad annum fluentis sæculi nonagesimum, duodeuiginti totos menses desiderio Amacai legati coacti sunt. Interim iuxta ea, quæ Iaponici Patres in Conuentu Firandensi decreuerant, Dominicus Monterus Nauarchus Amacensis nauis, quæ sola è Iapone ad finas nauigatura erat, cum in procinctu ad discessum esset, circa principium huius anni, Franciscus Garzesius Clientem suum cum munere non parui pretij ad Cambacundonum Ozacam mittit, excusans haudquaquam potuisse se tantam multitudinem Patrum in onerariam imponere: agrè constipatis vectoribus ac nautis, locum tribus Patribus repertum, ceteros necessario in aliud tempus differendos. Tres qui discesserunt clerici erant proximè ad sacros ordines dispositi. Hi mittebantur Amacum inuicem Sacerdotio; ac mox, vti fecerunt, redituri. Hæc audiens Cambacundonus excanduit: Itane, inquit, Patres in Iaponiâ meo iniussu perstabunt? Adi dic Patrono tuo, conijciat illos in sentinam si locus alius deest, & saburræ vice inculcet. Ad ea Garzesius humillimè veneratus, & donum porrigens: atqui Domine, inquit, Patronus meus ventis vocantibus dare vela coactus est, hoc maximè mœrens, quòd Tuæ Maiestatis in digressu salutandæ vrgens occasio soluendi otium negavit. Igitur hoc munusculum me ferre ad te iussit, tenuè pignus obsequij, atque addictissimæ tibi voluntatis suæ. Accepit idonum, nec placari tamen voluit Barbarus, qui constantiam in iniuriâ partem sapientiæ putabat. Ergo nouo edicto flammis aboleri Tempia Christianorum iussit. Quadraginta ea numerabantur supra ducenta. Horum pulcherrima quæque, puta Meacense, Ozacense, Sacaiense, statim euerfa sunt, aliaque furori Gentilium magis obuia ad septuaginta, ceteris intactis ab hoc turbine. Quo tamen conciderunt Cruces omnes in locis antea eminentibus præclarâ specie positæ. Consolabatur nostros in his malis spes placandi Cambacundoni. Fauebat enim apertè Christianis, non modo eius vxor, de quâ diximus, sed præterea Frater, & Fratris filius, vt summos alios eius aulæ Principes sileam. Præterea Simon Condeca, & Augustinus Christiani Dynastæ pristinum apud Cambacundonum gratiæ locum, & ex eo potentiam obtinebant. Satisque constabat Imperatorem Iusti Vecondoni iacturâ deterritum, non audere negotium ipsius de Religione facessere, ne tam fidis, tamque strenuis ducibus, quibus similes haud facillè reperiret, carere deinde cogeretur. Horum fauor nullâ in re sibi parcentium, incredibiliter utilis erat: his tandem duris Ecclesiæ temporibus. Iusto Vecondono Augustinus non modo tutum, sed, & pro acerbo rerum statu, commodum, & quodammodo amœnum receptum dederat in semotissimâ, & maximè deuâ quadam Insula Iunogimâ. Erat ex eo loco facilis traiectus Meacum. Quare Organtinus, qui prouinciam in se susceperat visitandæ, ac consolandæ clam Meacensis Ecclesiæ, in eadem Insulâ latebrâs quæsiuit. Diuersabat in tugurio à littore remoto, nec facillè obseruabili: indeque inuisebat crebrò Iustum Vecondonum ad tertium inde milliare cum propriâ fami-

Soc. 49. A

familiâ degentem. Darius Iusti Pater aliquantò ulterius in eâdem Insulâ non incommodum & ipse Domicilium habebat: ipsque cunctis Augustinus omnia necessaria perliberaliter suppeditabat. Præfecerat etiam eidem Insulæ Equitem Christianum, Georgium nomine, cui impensè innocentes illos exules commendauerat; stareque ipsum continuè ad portum iusserat, & omnes aduenas, maximè Idololâtras, ab aditu Insulæ excludere. Per hæc tam calamitosa temporâ magnum videri poterat si suos Ecclesiâ filios teneret; nimium verò, & spe superius novos sibi subditos parare. Tamen, vt mira est vis Diuinæ gratiæ, permulti, ijque insignes, baptismum hoc tractu temporum, & petierunt, & impetrarunt. Ex innumeris eius generis exemplis, quæ dicere omnia fas non est, equidem non prætermiserim vocationem Reginæ Tangi. Erat ea filia Aquequij, qui Nobunangam interfecerat, Vxor Iacondoni Regis Tangi, mulier ingenij maximi. Huic iam ante per viri absentiam, Imperatorem expeditione Ximensi comitantis, vehementer curiositas increuerat cognoscendæ Christianæ legis, de quâ tam multa ferebantur. Obstabat isti desiderio, quòd vir eius haud intactus Zelotypiâ, insigni coniugis formæ in tam vagis Imperatoris cupiditatibus metuens, ne quis eam Cambacundono laudaret, seuerè discedens vterat, ne Domo vsquam prodiret. In peramplio perque ornato ipsam Palatio reliquerat inter numerosum lectissimarum puellarum gregem, sub curâ nobilium virorum, sibi que fidelissimorum, quibus enixè commendauerat, vt Palatii fores custodiri diu noctuque validâ cohorte fortium militum curarent, neque, aut quemquam omninò se absente hospitem intrò admitterent, aut Reginam quamlibet volentem, efferre pedem limine paterentur. In his angustijs Regina Tangi sæpe frustra tentato ad Christianorum Ecclesiam accessu, piâ fraude, cum matronis puellis que sibi fidis compositâ, per posticum, cuius illæ clauem habebant, veste mutata, comitantibus paucis ipsarum, clam prodijt, Vincendumque nostrum Catechistam linguâ Iaponicâ disertissimum, in templo nostro de Christianâ lege diu differentem attentissimè audiuit. Sub concionem, ipso Catechistâ, & Patribus vocatis, quædam dubia proposuit, quæ non vulgare ipsius ingenium probabant, Responsis auditis iam planè conuicta, baptismum, quem conferri alijs cernebat, sibi quoque continuò administrari magnoperè contendit: eâ maximè de causâ, quòd eam suam esse sortem diceret, vt vix sperare posset facultatem sibi alias futuram eò redeundi. Interrogata quamnam esset, magnas sibi esse causas id in presentia celandi respondit. Apparere haud vulgarem esse mulierem, venitque in suspicionem Patribus, esse illam forte vnam de trecentis pellicibus Cambacundoni, quæ in eius Ozacensi Regiâ custodiebantur. Deterruit hoc eos maximè, ne alioqui satis eruditam de fidelis mysterijs, ad baptismum repente admitterent. Quare responderunt: haud quaquam eam satis paratam ad mysterium videri. Bono tamen esset animo, & Deo confideret, viam explendi tam sancti eius voti contentientem prouisuro. Hac vice sermonum, multâ iam nocte ingressi sunt Ecclesiam quidam e custodibus Palatii Regis Tangi. Hi cognito excessisse postico Reginam, conseruati per omnia eam Idolorum templa, eâ forte die aperta, propter anniuersariam quandam Iaponicæ ritus supplicationem, quæsierant; conspicati que patens, & populo referum Patrum Templum, explorabundi subeuntes, Dominam cum comitibus puellis, sellis, quas secum ad id ipsum tulerant, Domum reportarunt, attentiori deinde custodiâ egressum prohibitori. Postridie Matronam granem cubiculi sui Præfectam, & omnium cogitationum arbitram, ad Patres misit, iussam suo nomine gratias agere, quòd heri tam benignè, ac patienter Christiana mysteria

208
Darius item Iusti Pater.

209
Multorum conuersiones.

210
Regina Tangi seuerè custodita.

211
Pia fraude in nostrum templum clauis venit.

212
Et Catechismo audito baptismum petit.

213
Cur repulsam passâ.

214
A suis custodibus reperiata, & domo relata.

215
Septemdecim puella
Reginæ Tangi
baptizatur ipsa pro-
curante.

216
Item vir nobilis ex eius
domesticis.

217
Incenditur
Regina de
Aderio bap-
tismi.

218
Quem accipit
Domi a
Matrona
Christiana.

219
Hæc deinde
castitatem
vovet.

220
Rediit Re-
gis Tangi, &
adversus
eius minas
Reginæ con-
stantia.

feria sibi declarare grauari non essent; tum offerre chartam, in qua ipsa manu sua dubia quadam circa res auditas, de ijs Domi cogitantis recens enata, descriperat: & officijs, & dubijs ita responsum a notissimè. Deinceps nullus abibat dies, quo die non aliquam, aut aliquas è suis mulieribus Regina Tangi, (quando adire ipsa non poterat) ad Patres mitteret. Audiebant eam, quæ à Catechista dicebantur, auditaque, prout captus earum ferebat, Regina recitabant. Quæ inde magis, magisque in fide proficiens eas horrabatur ad eam felicitatem vsurpandam, quæ ipsi negaretur, videlicet ad baptismum suscipiendum, id quod ex ijs septemdecim breui tempore fecerunt. Sic habebat apud se Regina domesticam iam Ecclesiam, cum quâ totos dies assiduâ religione transigebat, oratione, piâ lectione, sermonibus sanctis; planè, vt Cœnobium sacrarum Deo Virginum Gynœceum Regis Tangi Ozacæ videretur. Animaduertens interea Regina ad expeditorem vsu commercij per quotidianos internuncios continuandi cum Patribus, præter copiam pendentium è suis nutibus mulierum, requiri fauorem, ac beneuolum studium viri alicuius ex domesticis, nobilem bonæ indolis iuuenem quæsito prætextu ad Patres allegat, prius admonitis, quid fieri cuperet. Vincentius Catechista quasi forte Domo prodiens in occursum iuuenis ad se venientis exit, ad se audiendum pellicit, effacaci de mysterijs nostræ Religionis oratione planè percellit. Quid multa? Christianum efficit, mirâ gratulatione Regina iam in hoc quoque voti compotis. Verùm agrè illam habebat, quod quam alijs procurabat sacri baptismi gratiam participare ipsa nequiret, cum neque ipsa ire ad Patrum Templum, nec Patres ad ipsam penetrare possent. Dum hoc loco res essent, affertur Ozacam inopinatissimè nuncijs indictæ persecutionis in Christianos, & Exilij Patrum. Incredibile dictu est, quantum indoluerit bonæ Regina, quam præter causam religionis ipsi carissimæ, cura suæ salutis stimulabat, verentem ne vbi Patres solum vertissent, nemo superesset, qui baptismum illam tingere. Ergo ad id extremum consilium mentem appulit, vt clam se in arcâ conderet, quam mox obseratam suæ mulieres funibus nocturnè demissam per fenestram, ad Patres deferendam per fidos homines curarent; qui eam baptizatam rursus ipsidem funibus è fenestrâ pendentibus ligatam, mulieribus supernè tracturis restituerent. Sed cum hæc expectauisset prudentioribus Matronarum, quas secum habebat, vehementer illæ repugnarunt, insuperque affirmarunt se, pro eâ notitiâ quam haberent mentis, & sensus Patrum, non dubitare quin id consilium valde improbatum forent. At nostri de his omnibus certiores facti, quotidianis maximè colloquijs cubiculi Præfectæ, Matronæ nobilis, & grauis, cui nomen in baptismo Mariæ obtigerat, quæque pro suâ apud domesticos autoritate facultatem satis liberam habebat palatio exeundi quoties vellet, decreuerunt non frustrari diutius iusta desideria Regina; quare illam ipsam Mariam satis edoctam, quid, & quomodo faciendum esset, Sacramentum baptismi administrare suæ Domina iussurunt. Fecit illa, & Gratia nouo nomine Reginae imposito, ad Patres rediens: Ego, inquit, ita me honoratam, & veluti consecratam sentio sancto illo ministerio, quo me fungi voluistis, vt nefas ducam implicare me amplius curis humanis. Itaque vobis testibus Deo voueo perpetuam castitatem; & in eius rei signum comam tondeo. Nam, & in Iaponiâ quoque comæ detonsio abdicationem rerum humanarum indicat. Erat Maria in flore ætatis, ac formæ, regio genere, opibusque cuiusuis fere Iaponicorum Principum matrimonio non impar. Quare votum eius vbi percerebuit, admirationi omnibus fuit, Redijt haud mul-

Soc. 49.

multò post hæc Iacundonus cum Cambacundono Ozacam, & cognita noua Religione suæ vxoris, homo, & superstitioni per se addictus, & è Cambacundoni nutu pendens, vehementer indignatus est, iussitque continuo redire ad patrios ritus. Quod cum illa generosissimè respueret, paratissimamque se ad mortem offerret, Barbarus, qui non ferè minus eius formam amabat, quam religionem oderat; neque illam ab se dimittere iustinuit, & omni contumeliarum genere sine vllâ intermissione vexauit. Gratiâ Reginâ nihil vquam remittente de liberrimâ professione Religionis Christianæ, & ad eam identidem domesticorum aliquos adducente, quin etiam duos filios, totidemque filias coniugij sui fructus, nequidquam viro ringente baptizauit Mater. In hunc modum vixit, si hæc vita vocanda est, & non mors potius, ac martyrium continuum, sic inquam vixit annis inde tredecim Christiana Regina Tangi in contubernio Regis Idololatæ, quasi in Busridis ergastulo. Conuitia, maledicta, minæ, verbera quotidiana, sæpe furij ignescens, strictum mucronem Barbarus pectori, aut iugulo coniugis admouit, ni Christum eieret sanguinem exoptans; mox illâ, feriret sanè clamante, resiliens. Sæpe caras ipsi Gynæcei ministras, & comites Christianas coram ipsâ cadere, ab ipsâ abducere, Domo pellere; Mariam tamen nobilitatis suæ merito reuerentiùs tractatam magno suo solatio semper Regina tenuit. Cui aliquando, mox vt putabat mortuam, tantum viri furor exarserat, peccata confessa est: errore in Neophytâ congressu Magistrorum, prohibitâ excusabili, existimans eam in Pœnitentiâ item, vt in baptisimi Sacramento Sacerdotis obire vices posse. In quo quantum erraret admonita, cum primum potuit, curâ Patrum est. Ad extremum Mense Augusto anni millefimi sexcentissimi, confecta ærumnis Regina decessit, maximum, quod vix credibile videbitur, sui desiderium viro relinquens, serò videlicet agnoscenti quantum amisisset; malo more inuidiæ humanæ virtutem præsentem auersantis, sublatam ex oculis frustra requirentis. Egit vltro Rex Tangi cum nostris Patribus, vt Reginæ mortuæ funus quam apparatissimum facerent ritu Christiano, sumptumque in id liberalissimè suppeditauit, & ipse mœstissimus spectauit, nullum finem laudandæ mortuæ, sui que culpandi faciens. Hæc in antecessum ex occasione delibata præter morem sint ex actis anni ab hinc tertijdecimi, tunc forte in mentem non ventura si nunc omitterentur. In Regno Bungi Constantinus Rex nutare sub hæc tempora in fide cepit. Primus illi ad Apostasiam gradus fuit expulsio quinque Patrum, quos vltro expetierat, vt clam in suis terris Christianos iuarent. Eos mutatâ nunc sententia, Cicacatæ pessimi Idololatæ consilio vsus, Regno eiecit, obtendens metum iræ Cambacundoni si is latebras Patrum in terris Ditionis Bungi resciuisset. Hactenus prolapsus non ibi constitit, vt sequens Annalis reddet.

Offert hic annus è Brasiliâ exemplum memoratu hodie salubre, quando pars autoritatis putatur, obdurare in conscientiâ mala, & peccati quamuis vulgo noti pœnitentiâ infirmi animi vitium creditur. Baia est cognomine omnium Sanctorum Ciuitas in Brasiliâ primariâ, in qua Sacerdos in primis gradu, & dignitate clarus, quippe qui, & in Maiori Ecclesiâ Decanus, vt vocant, & in totâ Diœcesi Proepiscopus esset, præterquam cætera vitâ haud sanè laudatus, etiam professas, nec vllâ idonea excusatas causâ, cum Patribus illic nostris inimicitias gerebat. Non rarò Diuina Prouidentia medicinam animabus facit è languore corporum. Ita huic supinâ securitate dormitanti velle aures haud molliter acer monitor officij lethifer morbus. Vocat repente Sacerdotem, peccata fatetur, & detestatur, emendationem promit-

221

Maria, quæ Reginam baptizata eam consolatur.

222

Mors Regina Tangi, & viri eius mutatio.

223

Funus ei Christianum curantis, & spectantis.

224

Regis Bungi primus ad Apostasiam gradus.

225

Sacerdotis Primarij pœnitentiâ insignis.

226
Pro concio-
ne declarata

mittit si contingat reualefcere. Hactenus multos habet similes; illud eximium nec commune plurimis ostendit; quod cum Diuinâ benignitate recepisset vires, perstitit in professione poenitentiae; nec eam clam habere apud se contentus, publicandam apud omnes curauit, quos ostendit vitam suam licentiâ sciebat. Ergo pro suâ Proepiscopi potestate concionatores duos celebres, ad diuersas, easque numerosas producens conciones, suo nomine petere à Populo veniam iussit, ob parum recta exempla olim à se præbita. Cum nostris quoque dedit operam, vt in gratiam reditus non minus publicus foret, quam eius in nos odium vulgò notum fuerat. Venit in Domum nostram: omni significatione veri affectus nostros amplexatus est; insuperque Prapositum Prouinciæ eundem rogauit, admittere vt se se in Societatem dignaretur. Concedi hoc nobis expediret: tamen omnis honos merenti habitus, & rationibus latè adductis repulsæ acerbitas lenita est. Non multò post nouo morbo inuadente finem viuendi fecit, condito testamento, quo rem omnem familiariam satis copiosam Pauperibus legabat. Haud vanè est creditur concessum illi breue interuallum valetudinis, vt fructus Poenitentiae plenos edere, ac quasi tempestiuè maturare posset. Per reliquam Brasiliæ Prouinciã, præsertim in Residentijs Ilheorum, & Portus securi, in Collegio Fluminis Ianuarij, & Piratingæ, res Christiana fortiter gesta, nec sine successu. Ecclesiæ adiuncti ex Infidelibus circiter mille. Exculti hœdes industriâ pari. pacibus conciliandis, impuris amoribus dirimendis, ac sacro coniugio mutandis labor impensus, vt & ministrando Diuino Verbo, & Sacramentis Eucharistiæ, ac Poenitentiae, quæ supra millia viginti hominum haud valde solitorum ijs vti, nostrorum operâ perceperunt. In Vrbe Mexici hoc primùm anno S. Ildesonsi Seminarium institutum est, inductis in paratum ad id domicilium centum pueris probatè indolis, è maiore congregatorum è diuersis valdeque longinquis Regionibus multitudine delectis, & eorum institutioni præfectis vicedecim è nostris. Nouum quoque Collegium Vadalaxaræ in nouâ Gallacia fundari captum, & quatenus licuit, ante exploratum Prapositi Generalis in eo admittendo consensum, studijs populorum moram tam longinqui responsi non sustinentibus, inchoatum est. Episcopus loci suam in Diocessim veniens, tres è nostris, quorum duo Sacerdotes erant, magno ambitu impetratos secum duxerat. Eorum opera per septem rotos menses in concionibus ad omnes ordines, lectionibus Catecheticis ad plebem, & rudem ætatem, Theologicis, aut de officijs ad Clerum, administratione Sacramenti Poenitentiae, ita cunctis probata est, vt conspirante Ciuitate in votum Sedis perpetuæ tam vtilibus operarijs apud se statuendæ, Episcopus cum Clero repente decem aureorum millia contulerint; eique summe Canonicoꝝ vnus tria millia nummum; alter Laicus è primoribus Vrbi tantundem addiderint, eque istâ pecunia confestim, & ades, & annua vectigalia parata, quæ fermè duodecim è nostris alendis sufficerent. Itaque scholæ iam tunc aperiri ceptæ, vberi in præsens profectu, sed spe in posterum maiori. Per reliquam Prouinciã idoneis locis missiones ex æquo laboriosæ, ac frugiferæ frequentatæ.

227
Petit admitti in Societatem.

228
Cui non admittitur.

229
Fructus ministeriorum Societatis per Brasiliã,

230
Nouum Collegium inchoatum in Gallacia noua.

231
Ministratum infirmis.

232
Nouum Templum Manilæ.

Tepotzola, & Angelopoli charitas nostrorum in pestilentia foedam passim stragem egentium corporum edente, magna vtriusque Ciuitatis approbatione conspecta. In Manilanâ apud Philippinas sede Templo iam factis amplo ædificato, maiori successu ministeria Societatis ad salutem animarum exercebantur. Domicilium quoque habitationi nostrorum destinatum egregiâ liberalitate Ioannis Paciechi Maldonati viri ijs in locis primarij, magnificè surgebat. Vim addebant industriæ nostrorum Ethnicor ad suauem Christi iugum feruenti prædicatione vocantium, Diuina interdum pro-

